

Crisis Theologica

In Qva Selectiores, Et Acriores hujus, et elapsi sæculi controversiæ,
subsecuturâ in Elencho legendæ discutiuntur

Crisis Theologica - In Qva Selectiores, Et Acriores hujus, et elapsi sæculi
controversiæ, subsecuturâ in Elencho legendæ discutiuntur

Casnedi, Carlo Antonio

Ulyssipone, 1712

Disputatio XVIII. De certitudine ad sine peccato, aut honestè formaliter
operandum necessariâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84796](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84796)

TRACTATUS QUINTUS

DE PROBABILITATE SVBJECTIVA;
& objectivâ, & utriusque certitudine, necessita-
te, & sufficientiâ.

DISPUTATIO XVIII.

*De certitudine ad sine peccato, aut honestè formaliter
operandum necessariâ.*

SUMMARIUM.

Quaestiones agendae, n. 1.

N. 1.

PPULIMUS, spirante pro-
pitiâ Divini Flaminis au-
râ, ad ultimum Probabili-
tatis Tractatum. Faxit Op-
timus Deus, ne in ipso por-
tu naufragium subeamus:
multiplex equidem se se no-
bis offert gravissima difficultas. Prima, an
ut quis sine peccato, aut honestè operetur,
necessarium sit iudicium certum de non
peccato, aut honestate operationis? Secunda,
quæ, & qualis esse debeat hæc certitudo?
Tertia, an talis certitudo conveniat ipsi opi-
nioni certò probabili, aut probabiliori; an
verò necessarium sit præter iudicium direc-
tum probabile, aliud reflexum evidens de
non peccato, aut honestate operationis?
Quarta, an satis sit conscientia speculative,
aut practice dubia? Quinta, an ita neces-
sarium sit iudicium directum probabile, aut
probabilius, absolutum de veritate rei, ad
sine peccato, aut honestè operandum, ut sa-
tis non sit iudicium certum de objectivâ
probabilitate, aut probabilioritate opinio-
nis directæ, suspenso omni iudicio directo
probabili, aut probabiliori, incertè vero?

Tom. III.

SECTIO I.

*Radix difficultatis, & mens ferè omnium
Doctorem.*

§. I.

Radix difficultatis.

SUMMARIUM.

Syllogismus, cui præsens Tractatus insudat, n. 2.

*Communis responsio Probabilistarum est, quod
iudicium probabile non sit regula immediata
recte operationis, n. 3.*

Explicatur, n. 4.

*Dicunt Probabilistæ Reflexisse operationem re-
gulari immediatè ab hoc iudicio reflexo, Li-
cet sequi omnem certò probabilem pra-
cticè, Ibid.*

*Hoc dicunt, quia necessarium est iudicium cer-
tum; nulla autem opinio, eisi probabilior, est
certa, n. 5.*

*Ostendo, quod eodem modo discurre potest in sen-
tentiâ Probabilistarum, n. 6.*

UT ad primam difficultatem accedam, N. 2;
ecce radix illius. Ultimum conscientiae
dictamen, à quo operatio regulatur, debet
esse

esse certum de non peccato, aut de honestate actus, ut unanimiter sentiunt omnes TT. & nos pluries innuimus: sed opinio probabilis non est certa, imò est incerta, ut docuimus: ergo nulla opinio probabilis esse potest ultimum dictamen conscientie. Huic syllogismo clarè solvendo præfens Tractatus insudat.

N. 3. Communissima responsio Doctorum nobiscum tuentium licitum opinionis probabilis usum est, iudicium probabile de non peccato, aut de honestate operationis, nec esse, nec esse posse regulam immediatam formalem, & proximam sufficientem ad rectè operandum, quia tale iudicium eo ipso quod est tantum probabile de non peccato, aut de honestate operationis, non est certum, si autem non est certum, eo ipso non potest esse regula: ergo regula immediata formalis proxima operationis esse debet aliud iudicium moraliter certum reflexum de licito usu opinionis probabilis.

N. 4. Explico. Demus opinionem asserentem licere die festo piscuram, esse probabilem. Volitio pingendi die festo, inquit Reflexistæ, non regulatur immediatè ab ipsa opinione, seu ab hoc iudicio probabili, *Licet die festo piscura*; cum enim hoc iudicium sit tantum probabile, eo ipso non est certum, quod liceat die festo pingere; ergo non potest esse regula volitionis honestæ, de pingendo die festo: regulatur itaque ea volitio, inquit, ab hoc iudicio reflexo, *Licet sequi hanc opinionem certò practice probabilem*: quod iudicium dicunt esse certum, quia deducitur ex duplici præmissa certà, nempe ex his: *Licet sequi omnem opinionem certò probabilem practice: sed hac opinio, licet pingere die festo, est certò probabilis practice: ergo licet hanc sequi*. Ecce hoc ultimum iudicium per modum consequentis reflectens supra licitum usum talis opinionis practice probabilis, est (aiunt) regula immediata formalis, & proxima certificans de non peccato, imò de honestate volitionis pingendi die festo.

N. 5. Si autem quæretur cur Reflexistæ ita discurrant, & appellent ad hoc dictamen reflectens supra licitum cuiusque opinionis certò probabilis practice usum; ratio est; quia cum iuxta omnes certum sit non licere operari cum conscientia practice dubiâ peccati, adeoque ad rectam operationem necessarium sit iudicium certum de non peccato, aut de honestate operationis, hinc est, quod cum conscientia probabilis non sit conscientia certa, nec excludat dubium, (hoc enim inquit, falso tamen) à solâ certitudine excluditur hinc est (aiunt) quod conscientia probabilis satis non est ad fine peccato, aut

ad honestè operandum: ergo necessarium prorsus est aliud iudicium certum reflexum de licentiâ sequendi conscientiam probabilem: quod iudicium reflexum de licito usu opinionis probabilis est ipsa conscientia certificans de non peccato operantem, & est immediatè dirigens ipsam volitionem picturam. Ita discurrunt ferè omnes Probabilistæ, & ideo vocantur Reflexistæ.

Immo eodem modo discurri potest in sententiâ Probabilioristarum. Vel enim ad fine peccato operandum necesse est iudicium certum de non peccato, vel non? Si non; ergo idem dicent Probabilistæ. Si est; ergo vel hac certitudo convenit ipsi iudicio probabiliori; hoc autem idem dicent Probabilistæ de quolibet iudicio directo certò probabili practice: vel aliunde ea certitudo petenda est, nempe à iudicio reflexo supra licitum, imò necessarium usum opinionis probabilioris.

§. II.

Mens Doctorum.

SUMMARIUM.

Divido Doctores in duas classes, n. 7.

Prima eorum, qui dicunt opinionem probabilem fieri certam per iudicium reflexum moraliter certum de licito usu opinionis probabilis, n. 8.

Doctores hoc sentientes, ibid.

Secunda eorum, qui negant requiri iudicium certum de honestate actus, sed satis esse probabile, n. 9.

DD. ibid.

Puto omnes DD. convenire in hoc, quod requiratur iudicium certum, etsi disconveniant in eius certitudinis origine, n. 10.

Ostendo convenire omnes in necessitate aliquæ certitudinis de non peccato, n. 11.

Ostendo ipsos Probabilistas non Reflexistas petere hanc certitudinem, & hanc inesse iudicio probabili, n. 12.

DD. hoc tuentes, ibid.

Id ipsum dicunt Probabilioristæ de iudicio probabiliore, etsi negent necessitatem iudicii reflexi, n. 13.

Melius dividi possunt DD. in eos, qui certitudinem derivant a iudicio reflexo, & in eos, qui ipsi iudicio probabili intrinsecam asserunt, ib.

Nam supponitur, ut certum, quod ad rectè agendum necessaria sit certitudo. TT. hoc tuentes, n. 14.

Explicatâ communissimâ circa præfentem difficultatem Doctorum mente, stando quoque communi Doctorum placito, dividam Authores in duplicem classem, quidquid modo sit, an hæc divisio bona sit.

Prima est (inquit) eorum, qui volunt, quod opinio minus probabilis fiat tuta ob iudicium

judicium reflexum moraliter certum de licito ejus usu. Ita P. Moya *tom. 1. q. 6. §. 6. & tom. 2. q. 6. & q. 8. n. 1.* addens esse adeo communem, ut aliqui putent esse de fide, P. Suar. 1. *2. d. 12. sect. 3. n. 2.* dicens esse omnium, P. Arraga *1. 2. d. 13. sect. 2. P. Oviedo 1. 2. tr. 5. contr. 3. pu. 2. n. 1. 1. P. Card. tom. 1. d. 15. cap. 4. art. 3. P. Teril. de Consc. ubi refert sexaginta Doctores ex P. Fabri affirmantes, quod ut voluntas sit recta, praequiratur judicium practice certum de honestate objecti, & actionis; & de Reg. mor. qu. 2. a. n. 17. hoc iterum probat, immo totum licitum minus probabilis usum fundat in eo judicio reflexo: M. Mart. de Prado *cap. 1. de Consc. qu. 3. a. n. 8. M. Merc. 1. p. art. 1. pag. 26.* qui ait omnes Doctores Antiquos, & Modernos convenire, quod ut quis recte operetur, debeat ita certo credere, se recte operari, ut non habeat formidinem de opposito; & licet P. Vasqu. & P. Sanch. citentur pro opposita, attamen si bene considerentur, non dissentiant a ceteris, ait M. Merc.*

N. 9. Secunda sententia est (inquiunt) eorum, qui negant requiri necessario judicium certum de honestate actus, sed satis esse judicium probabile de licentia operationis. Citant M. Ledesm. M. Tapiam, M. Medin. Pasqual. P. Vasqu. *1. 2. d. 62. cap. 5. & 9. P. Sanch. lib. 1. P. Eliz. Sum. cap. 9. n. 16. P. Salas 1. 2. tom. 1. tr. 8. d. 1. Torrec. in sect. 4. quibus addo P. Eliz. lib. 3. qu. 2. & segg. Torrecil. tr. 8. a. n. 17.*

N. 10. Ego tamen puto Doctorem mentem, per datam divisionem in eos, qui asserunt certitudinem haberi ex judicio reflexo, & in eos, qui eam ex judicio reflexo non asserunt, puto; inquam, confundi. Equidem mihi constat, quod omnes DD. sive Probabilistae, sive Anti-Probabilistae sint, requirant ad sine peccato operandum judicium certum de non peccato, quamvis ferè omnes Probabilistae, imò aliqui Anti-Probabilistae, nempe M. Mart. de Prado, & P. Scild. eam certitudinem sumant a judicio reflexo certo de usu licito opinionis minus tutae minus probabilis, aut probabilioris; putat enim Probabilistae Reflexistae certum, quod liceat usus minus tutae minus probabilis; quod ipsum Probabilioristae Reflexistae putant certum non tantum quod liceat, sed quod necessarius sit usus probabilioris, si minus tuta sit. Reliqui vero Probabilistae, imò Probabilioristae non Reflexistae negant talis judicij reflexi necessitatem, & turunt certitudinem ab ipsa opinione directa probabilis, aut probabiliori, cui inesse dicunt.

N. 11. Quod autem ita sit, seu quod omnes requirant aliquam de non peccato certitudinem, constat oculis ipsis. Et quidem Probabilistae Tom III.

vel sunt Reflexistae, & hi ad sine peccato operandum recurrunt, & ut necessarium exigunt judicium certum reflexum de licito usu minus probabilis, a quo judicio reflexo certo de non peccato in sequenda minus tuta minus probabili dirigi volunt proximè, & immediatè operationem. Ita expressè P. Suar. *tom. 5. in 3. p. d. 40. sect. 5. a. n. 13. usque ad 19. & tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 5. a. n. 5. & alibi, P. Moya tom. 1. qu. 6. §. 6. & tom. 2. qu. 6. n. 35. & qu. 8. n. 31. P. Card. tom. 1. 2. 3. & 4. P. Fabri, qui plurimos citat, P. Teril. qu. 13. de Consc. cum plurimis; reverà tamen qui à P. Fabio, & P. Teril. citantur, unicè docent, quod ad sine peccato operandum necessaria sit certitudo de non peccato; & plerique nullam mentionem faciunt de dictamine reflexo; adeoque illi iidem æquè citari possunt à Probabilistis non Reflexistis. Omnes ergo necessariè putant judicium practicum moraliter certum, ut quis recte operetur, undecumque deinde ea certitudo derivetur, sive à judicio reflexo, sive infinita sit ipsi opinioni certo probabili, aut probabiliori. Adhaerent novissimè Probabilistis Reflexistis Alexius Mynez, P. Perea, & Raphael à S. Joan. Generalis Discalc. SS. Trin.*

Vel sunt Probabilistae non Reflexistae; hi N. autem licet necessarium negent judicium reflexum, ut habeatur certitudo de non peccato, non tamen negant; quod requiratur certitudo, quin ad operandum sine peccato certitudinem de non peccato necessariam volunt, eamque cuique judicio directo certo probabili practice inesse dicunt. Ita P. Vasqu. *1. 2. d. 62. cap. 5. ubi n. 26.* dubitationem, & hesitationem à formidine distinguit, & quavis dicat omni opinioni inesse formidinem, ut repetit n. 43. negat tamen inesse dubitationem, & ideo n. 44. ait, axioma (Tutior pars est eligenda) intelligi tantum de dubijs, non de opinionibus: ergo juxta P. Vasqu. nulli opinioni certo probabili practice inest dubitatio: ergo omnis opinio certo probabilis practice est juxta P. Vasqu. certa certitudine excludente omne prudens dubium de peccato formali. Idem sentit P. Sanch. *lib. 1. Sum. cap. 9. n. 16. P. Salas l. c. M. Medina, M. Tapia lib. 1. qu. 8. M. Alvarez 1. 2. qu. 19. d. 89. n. 13. ad 4. ubi ait: Sufficit, ut homo se applicet ad operandum per cognitionem certam practice, qualis est illa, quae habetur per opinionem practice probabilem: Torrec. tr. 8. in damnatas ab Innoc. XI. ubi a. n. 17. ad 23. ait: Cuilibet opinioni inest certitudo honestatis formalis, etsi non objectivae. Alios plures in huc sensum infra dabo *sect. 8. N.**

Vel sunt Anti-Probabilistae; hi autem etsi 13.

A ij exclu-

excludant certitudinem reflexam tamquam non necessariam, (loquor de plerisque) attamen ipsi iudicio directo probabiliori dant

P. Thyrf. certitudinem non peccati. Ita P. D. Thyrf. P. Muniesl. Palanco *qu. 33. n. 6.* ubi ait, quod ad formaliter honeste operandum necessaria sit aliqua certitudo de honestate objectivâ operis eliciendi; M. Merc. *l. c. Phil. pag. 14.* citans Arist. D. Thom. Caietan. & alios, M. Mart. de Prado *cap. 1. de Conf. qu. 3. n. 8.* P. Scild. *tr. 1. cap. 3. n. 19. assert. 2.* ubi ait: Con-

scientia permittens probabilis, quæ habet adiunctam formidinem de peccato formali admittendo, sufficit ad hoc, ut eam sequens, & juxta illam operans non peccet formaliter, dummodo sit incommodum sequi tutiorem, & accedat iudicium reflexum certo sine formidine dictans, quod liceat sine peccato sequi conscientiam probabilem; non sufficit tamen sine illo iudicio reflexo certo. Hæc P. Scild. Probabiliorista, qui non tantum requirit certitudinem, sed hanc sumit à iudicio reflexo, adeoque præter iudicium probabilius directum, recurrit, & tamquam necessarium exigit iudicium reflexum certum de licito usu probabilioris, nam per probabilem venit, juxta illum, probabilior. Ergo à primo ad ultimum certum est, juxta omnes DD. aliquâ requiri certitudinem: ergo qui eos dividunt in eos, qui requirunt certitudinem, & in eos, qui non requirunt, malè dividunt; sed dividendi sunt in eos, qui eam certitudinem à iudicio reflexo sumendam docent; & in eos, qui sine iudicio reflexo inesse dicunt ipsi opinioni certo probabili, aut probabiliori practicæ.

N. Hinc est, quod supponitur tamquam certum à Theologis, quod ad rectè operandum necessarium sit iudicium practicum moraliter certum, undecumque deinde ea certitudo oriatur; & ideo P. Moya *tom. 2. qu. 8. & tom. 1. tr. 1. qu. 6. §. 6. n. 36.* dixit: Sententia asserens ad rectè operandum necessarium esse iudicium practicum moraliter certum, est omnino tenenda; P. Suar. *1. 2. d. 12. sect. 3. n. 2.* ut voluntas sit recta, necessarium est iudicium practicè certum de honestate objecti, & actionis; P. Teril. *qu. 1. de Conf. n. 8.* nulla fides potest esse bona, seu sufficiens ad excludendum peccatum, quæ non reddat operantem saltem moraliter certum se non peccare; P. Elparza *lib. 3. qu. 22. ad 5.* quod ultimum dictamen conscientie semper sit evidens; P. Haunoldus *lib. 2. cap. 3. contr. 1. n. 238.* quod regula proxima actus moralis debeat esse evidens, & infallibilis; P. Faber *dial. 1. de opinion. prob. & alibi,* quod iudicium practicum de non peccato, aut honestate debeat esse certum, quia non licet ope-

rari cum formidine rationali de peccato; P. Arriaga *1. 2. d. 13. sect. 2. n. 25.* ut quis licite opereatur, debet esse moraliter certus se non peccare, nec fati, quod probabiliter putet se non peccare; si enim probabile tantum est se non peccare, poterit falli, & reverà peccare; C. Pallav. *1. 2. d. 9. qu. 4. art. 1. n. 5.* quod conscientie iudicium debeat esse evidens. Idem aiunt Herincx *tom. 2. n. 4 & 31.* Maltr. in *2. d. 5. n. 41.* Caram. in *Dialect. n. 399.* Bordon. Mynez, & alij omnes.

SECTION II.

Advertenda.

§. I.

Aliqua.

SUMMARIUM.

Tam Reflexista statuentes necessitatem iudicii reflexi, quam Non-Reflexista eam negantes, exigunt certitudinem de non peccato, n. 15. Præfens difficultas, an ad operandum satis sit opinio probabilis, locum habere potest contra Tutoristas, aut Probabilioristas, an satis sit tutior, an satis probabilius, n. 16.

Ostendo, n. 17.

Argumentum manet integrum contra Probabilioristas, & Tutoristas, ibid.

Quæro contra eosdem, an certitudo in se ipsi probabiliori, & tutiori, an iudicio reflexo de licito usu probabilioris minus inta, aut tutioris minus probabilis? n. 18.

Hæc quaestio, undenam certitudo de non peccato derivetur, est communis, tam Probabilistis, quam Anti-Probabilistis, n. 19.

Demonstro, ibid.

Minus probabilis de non peccato materiali, & de honestate materiali est certa de non peccato formali, & de honestate formali, ibid.

Quaestio semper est de certo probabili, an satis sit? n. 20.

Quid sit certitudo formalis intellectualis? n. 21.

S. Thom. ibid.

Unde oriatur essentialis determinatio actus certi ad verum? Ibid.

Formalis certitudo adhesionis convenienti fidei oriatur à voluntatis imperio, ibid.

Egregia D. Thom. quoad hoc doctrina, ibid.

Sicut ut actus fidei sit certus, satis aliqua species certitudinis, ita ut conscientia sit certa, n. 22.

Fides habet certitudinem adhesionis affectivæ, non autem speculative ab evidentia, ibid.

Conscientia est certa certitudine veritatis practica, non veritatis speculative, ibid.

Sicut formido imprudens non obest Fidei Divine, ita nec conscientia certo probabili, ibid.

Quid veritas formalis speculativa, quid practica? n. 23.

Quid

Quid certitudo formalis speculativa, quid practica? Ibid.

Conscientia esse potest speculative falsa, & practice vera, Ibid.

Conscientia esse potest speculative non certa, & practice certa, Ibid.

Judicium invincibiliter erroneum est speculative falsum, & practice verum, & certum de non peccato, n. 24.

Hoc docet Scotus, n. 25.

Immo docet ad judicium invincibiliter falsum sequi posse actum honestum, Ibid.

Caetanus veritatem speculativam, & practicam acutè exponit, n. 26.

A diversis terminis sumitur, Ibid.

Sicut actus potest esse speculative falsus, & practice verus, ita potest esse certus de veritate practica, non autem de speculativa, Ibid.

neccesitet ad sequendam semper probabiliorē, ut faciunt Probabilioristæ, sive necessest ad sequendam semper tutiorem, etsi minus probabilem, ut Tutoristæ, ut deinde animadversum vidi à P. de la Fuente *disf.* 4. P. de la n. 55. Quapropter miror Tutoristas, & Probabilioristas petere à nobis, unde opinio minus probabilis sumat suam certitudinem de non peccato, aut de honestate formali, cum hoc ipsum ego petam ab ipsis, unde probabilior, aut tutior sumat suam certitudinem de non peccato, aut de honestate formali. Vel enim probabilior, & tutior, est per se ipsam formaliter certa; & tunc hoc ipsum ego dico de minus probabili minus tutam: vel est certa per syllogismum reflexum, quatenus certum est licere sequi probabiliorē minus tutam, aut tutiorem minus probabilem? & tunc hoc ipsum dicent omnes Probabilioristæ derivantes certitudinem in opinione minus probabili ex syllogismo reflexo; volunt enim certum esse licere sequi minus probabilem, ita ut probabile non sit, quod non liceat eam sequi, & necessarium sit sequi tutiorem, aut probabiliorē.

Explico. Arguit Anti-Probabilista contra nos: Ad rectè operandum necessarium est 17. judicium certum de recta operatione: sed opinio probabilis non est judicium certum: ergo opinio probabilis non est satis ad rectam operationem. Retorquero in Probabilioristas, & Tutoristas. Ad rectè operandum necessarium est judicium certum de recta operatione: sed neque probabilior minus tutam, neque tutior minus probabilis est judicium certum: ergo nec tutior, nec probabilior satis est ad rectam operationem. Ecce integrum argumentum, sive quis sit Tutorista, sive Probabiliorista, sive Probabilista. Quo jure igitur tantum contra nos exardecunt Anti-Probabilistæ negantes licitum usum opinionis certo practice minus probabilis; ex eo quia minus probabilis non est certa de non peccato, & de honestate operationis, cum nec probabilior, nec tutior sit de ipsa certa? Igitur sive sis Probabiliorista, sive Tutorista, teneris huic argumento respondere, & dicere vel non esse necessariam certitudinem de non peccato, & de honestate operationis ad rectam operationem, quod tamen nemo dicit; vel admissio ut necessario ad rectam operationem judicio certo de non peccato, & de honestate operationis, assignare debes undenam hauriat eam certitudinem conscientia operans.

Sic enim Probabiliorista, aut Tutorista N. dicat ipsam opinionem probabiliorē, aut 18. tutiorem esse se ipsa formaliter certam; hoc

Antij. idem

N. 15.

P. Bard. P. Oved. M. Merc.

N. 16.

Primum est, quod, etsi primâ facie videantur inter se Doctores contrarij, reverâ tamen in hoc omnes veniunt, quod ut quis sine peccato, & honestè operetur, habere necessario debeat judicium certum de non peccato, & de honestate operationis; quo judicio certo si careat, illicitè operabitur. Cur autem teneamur habere hoc judicium certum, dicam paulo post. Quare P. Bardi, & P. Oved. l. c. & M. Merc. l. c. dicunt quod AA. citati pro secundâ opinione non differant à citatis pro primâ. Verumtamen etsi omnes DD. tam pro primâ, quam pro secundâ citati coveniant in necessitate judicij certi de licitâ operatione, adhuc tamen toto cælo differunt, nisi crasse hallucinor; nam omnes negantes necessitatem judicij reflexi, sive sint Probabilistæ, sive Probabilioristæ, dicunt omnem opinionem practice probabilem esse se ipsa formaliter certam, adeoque se solâ satis esse sine alio judicio reflexo ad licitè operandum, ut infra ostendam: Doctores autem tuentes necessitatem judicij reflexi, sive sint Probabilistæ, sive Probabilioristæ, negant opinionem practice probabilem esse certam, & ideo necessario requirunt aliud ultimum judicium practicum certum exclusivum formidinis; quod judicium est reflexum, quia reflectit supra licitum usum opinionis probabilis; & est certum, quia supponunt, ut sibi certum, quod ille usus licet.

Secundum est, quod præsens difficultas, an ad licitè operandum satis sit opinio probabilis, non est peculiaris, nec restringenda ad solam opinionem tuentem licitū usum cujusque opinionis certo practice probabilis, immò est communis etiam sententiæ neganti licitum usum opinionis certo practice probabilis; sive deinde ea sententia negans

Tom. III.

idem dicam de minus probabili, quod sit se ipsa formaliter certa de non peccato, & de honestate operationis. Si autem dicat, quod præter opinionem probabiliorem, aut tutiorem requiratur aliud iudicium certum, quod sit consequens deductum ex his præmissis, quas dicunt certas; nempe, *Licet sequi, immo necesse est sequi opinionem probabiliorem, aut tutiorem: sed opinio docens licere die festo picturam* (quidquid sit de veritate exempli; in his enim non requiritur veritas) *est probabilior, & tutior: ergo licet, immo necesse est hanc sequi.* Si, inquam, hoc dicant, nempe, quod illud ultimum iudicium de licentia, immo de necessitate sequendi hanc, quia est tutior, aut probabilior, sit certum, quatenus utramque præmissam supponunt certam; & illud ipsum iudicium certum reflectens supra licentiam, immo necessitatem sequendi tutiorem, aut probabiliorem esse, quod dirigat ad volitionem honestam picturæ die festo, & quod certificet operantem de non peccato, & de honestate; hoc ipsum dicere poterunt, immo dicunt plerique Probabilistæ, nempe hoc iudicium, *Licet sequi hanc opinionem minus probabilem præctice de picturâ die festo*, hoc, inquam, esse regulam immediatam volitionis honestæ, & illud ipsum iudicium esse certum, quatenus deductum ex duplici præmissa illis certâ, nempe ex his, *Licet sequi opinionem minus, certo tamen probabilem præctice: sed opinio docens licere die festo picturam est talis: ergo licet hanc sequi.*

N.
19.

Vides igitur, quod à nemine notatum vidi, difficultatem præsentem, undenam certitudo de non peccato, aut de honestate operationis habeatur, esse communem omnisententiæ, sive obliganti ad tutius, etsi minus probabile, sive ad probabilius, etsi minus tutum; sive deobliganti ab utroque, & admittenti licitum usum cuiusvis opinionis minus probabilis. Quæro enim, an hoc iudicium reflexum supra tutiorem, aut probabiliorem, sit certum? Si affirmant; præterquamquod falsum dicent, ut probavi d. 10. & 11. hoc idem Probabilista dicet de hoc iudicio reflexo supra licitum usum opinionis minus probabilis, *Licet sequi omnem opinionem, certo tamen præctice probabilem, esse certum.* Rursus quæro, an illud iudicium, *Necesse est sequi tutiorem, aut probabiliorem, adeoque hanc opinionem*, sit regula formalis immediata, & proxima dirigens ad rectam operationem? Si affirmant; hoc ipsum dicet Probabilista de hoc iudicio reflexo, *Licet sequi omnem minus; dummodo tamen certo probabilem præctice*, atque adeo hanc opinio-

nem, quod sit regula immediata, & proxima dirigens voluntatem ad rectam operationem. Si autem negent, quod illud iudicium reflexum sit necessarium, sed ipsam opinionem probabiliorem, aut tutiorem esse regulam immediatam dirigentem voluntatem ad recte operandum, hoc ipsum ego dicam, immo, ut ostendam, quilibet, sive Probabilista de probabili, sive Tutorista de tutiori, sive Probabilista de probabili dicere debet, ipsam opinionem minus probabilem esse regulam immediatam dirigentem voluntatem ad rectam operationem. Quod si quis in hoc, quomodo in minus probabili de non peccato detur certitudo de non peccato; imitabo & ego, quomodo in magis probabili de non peccato detur certitudo de non peccato; non enim per hoc quod sit probabilis non esse peccatum ita operari, ideo certum est non esse peccatum. Adde quod minus probabilis est minus probabilis de non peccato materiali, & de honestate materiali; est tamen certa de non peccato formali, & de honestate formali. Patet igitur integram quoad omnia tam juxta Probabilistas, quam juxta Anti-Probabilistas manere difficultatem.

Tertium est, quæstionem semper esse N. de opinione certo probabili præctice; de hac enim quæritur, an se solâ satis sit ad licitè operandum; atque adeo si opinio sit vel dubie probabilis, quatenus suspensio omne iudicium de ejus probabilitate; vel probabiliter probabilis, quatenus formatum iudicium purè probabile de ejus probabilitate; sive deinde sit probabilius probabilis, quam non probabilis; sive sit equè probabiliter probabilis, ac non probabilis; sive sit probabilius non probabilis, quam probabilis; nulla ex his opinionibus, ne quidem accedente altero iudicio reflexo, satis erit ad licitè operandum. Porro, quod nec dubie probabilis, ut omnes sentiunt, nec probabiliter probabilis, ut ferè omnes supponunt, satis sit, paulo post ostendam.

Quartum est, quid sit certitudo formalis, N. & intrinseca actibus intellectus, (que sola 2.1. nomen certitudinis meretur, nam certitudo objectiva, quâ objectum, ut loquitur S. Th. 2.2. q. 4. art. 4. non potest aliter se habere, est potius necessitas objecti, quam certitudo) certitudo, inquam, formalis intellectualis, juxta S. Thom. in 3. dist. 23. q. 2. art. 2. non est nisi determinatio intellectus ad unum ex contradictoriis, illudque verum; quod idem tradit 1. p. q. 1. art. 5. corp. & Caiet. ib. vel, ut alij loquuntur, est indefectibilitas actus intellectus à vero. Quod si quæritur, undenam oriatur ea essentialis connexio

connexio cum vero, aut ea indefectibilitas à vero: dico quòd S. Thom. Caiet. & alij volunt oriri à lumine; & ideo S. Thom. ait scientiam habere certitudinem ex lumine naturali essentialiter connexo cum vero, & fidem à lumine supernaturali. Porro omiffis pluribus certitudinis speciebus non tantum intellectus, sed etiam voluntatis, de quibus passim Theologi, præcipue in materia de Fide, placet breviter referre, quia ad rem nostram facit, quod habet S. Thom. qui vult formalem certitudinem adhesionis, quæ nostræ fidei tribui solet, derivari ab imperio voluntatis in intellectu; & ideo S.D. negat actibus Fidei Theologicæ certitudinem adhesionis purè intellectualem, ita in questionibus de Veritate *qu. 14.* quæ est de Fide, *art. 1. in corp.* ait, intellectum per actum scientiæ quietari, quasi per visionem veris, non ita per actum fidei, sed adhuc suspirare inquisitionem de his quæ credit, quamvis firmissimè eis assentiat, quatenus captivatur terminis alienis, nempe à voluntatis imperio, & non propriis, nempe ab evidentiâ rei; inde est quod in credendo potest insurgere motus de contrario ejus, quod firmissimè credit, quamvis non in sciente. Idem repetit *ib. qu. 10. art. 12. ad 6.*

Ex quâ doctrinâ deduco 1. quòd sicut, ut actus Fidei Theologicæ sit certus, non est necesse, ut sit certus omni certitudinis genere, sed satis, ut aliquâ certitudine sit certus, nempe certitudine adhesionis affectivæ, etsi non sit certus certitudine adhesionis speculative derivatæ ab evidentiâ; ita multo magis, ut conscientia, seu opinio certò probabilis practicè sit certa, necesse non est, ut sit certa certitudine veritatis speculative, sed satis certitudine veritatis practicæ. Deduco 2. quòd sicut non obest Fidei Theologicæ certissimæ imprudens formido, ut ait S. Th. ita neque certitudini, quam do opinionioni certò probabilis practicè, non obstat formido. Quintum est, quòd cum certitudo formalis, ut dixi *num. 2. 1.* sit essentialis connexio actus intellectualis cum veritate, ita ut repugnet actum esse certum, & non esse affirmatum suæ veritati; veritas autem formalis, ut sæpe dixi *d. 4. & 5.* alia sit speculativa, quæ non est nisi conformitas actus speculantis objectum (sive objectum sit quid practicabile, sive non) cum eodem objecto ut est in re, quæ veritas formalis speculativa dici etiam solet veritas logica: alia verò sit veritas formalis practica, quæ non est nisi conformitas actus intellectus cum objecto, ut est prudenter in mente, seu ut proponitur conforme cum primis regulis morum; ita ut ille actus con-

scientiæ sit speculative verus, qui repræsentat objectum ut est in re; ille actus conscientiæ sit practicè verus, qui se, & objectum ad quod dirigit, exerceat conformiter regulis morum. Ita alia est certitudo formalis speculativa, quæ non est nisi connexio actus cum veritate speculativa, seu connexio essentialis talis actus speculative veri cum objecto ut est in re: alia est certitudo formalis practica, quæ non est nisi essentialis connexio talis actus practicè veri, & objecti per eum directi cum veritate practica, seu cum regulis morum. Hæc omnia patent ex *d. 4. & 5.* ubi dixi quid sit veritas speculativa, & practica, & ibi ostendi quomodo conscientia esse possit speculative falsa, & practicè vera, quatenus talis actus conscientiæ potest non esse conformis objecto ut est in re, & adhuc esse conformis regulis morum, ut constat in judicio invincibiliter erroneo; ita facile constat quomodo actus conscientiæ esse possit speculative non certus, & tamen esse practicè certus, ut contingit judicio certo probabili, aut probabiliori.

Si enim dictamen certò speculative falsum potest esse practicè verum, ut contingit in judicio invincibiliter erroneo, atque adeo potest, ut Fides docet, esse saltem regula negativa morum; immò si dictamen certò carens, immò excludens omnem speculativam certitudinem, potest habere certitudinem practicam, ut eidem judicio invincibiliter erroneo accidit, multo magis dictamen probabiliter speculative verum, & probabiliter certum certitudine speculativa, poterit esse practicè verum, & practicè certum, seu habere certitudinem practicam, quod bene tenendum.

Hæc omnia vidit subtilissimus Scotus in *N. 4. dist. 9. qu. un.* ubi ostendit veritatem practica stare posse cum falsitate speculativa, seu cum falsitate à parte rei; & quòd certa probabilitas satis sit, ut actus sit practicè verus, etsi speculative, seu ut est in se, sit falsus; & ideo rectè Scotus ait, quòd qui præmissò diligenti examine communicat, nullam in se culpam lethalem agnoscens, adhuc honestè operatur, etsi culpa lateat. In quo casu habetur tunc certitudo de veritate practica, seu de bonâ operatione, etsi adsit falsitas speculativa, ut scitè notat Mastrius in *2. disp. 5. n. 108.* ubi etiam advertit, quòd in presenti per judicium speculative rectum veniat illud, quod est conforme objecto virtutis, seu bonitati objectivæ ut est à parte rei, & non tantum ut habet esse in intellectu; & quòd per practicè rectum veniat judicium, quod est conforme objecto, ut est prudenter

in

in mente, five objectum ita sit, aut non sit à parte rei, ut est in mentes; & hæc dicitur veritas practica.

N. Idem vidit acutissimus Caiet. 2. 2. qu. 60. art. 4. qui bene utramque veritatem explicuit; & ego ex eodem explico utramque certitudinem speculativam, & practicam. Ait enim: Intellectus practicus in moralibus dupliciter concurret, ut cognoscens, & ut dirigens, & quod non eodem modo verus est ut cognoscens, & ut dirigens, sed diverso modo; nam ut cognoscens, verus est per conformitatem ad rem cognitam, sicut intellectus speculativus; ab eo enim, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa; sed ut dirigens, verus est per conformitatem ad appetitum rectum, ut dicitur in 6. Ethicorum. Hæc Caietanus In quibus verbis habeo 1. intellectui practico in moralibus, seu conscientie convenire posse veritatem tum speculativam, tum practicam: 2. à diversis terminis sumi veritatem speculativam, & practicam; nempe speculativam à conformitate objecti ut est in le; practicam à conformitate objecti ut est in mente cum regulis morum; id est à conformitate actus dirigentis, & operis directi cum appetitu recto, seu regulis morum: 3. ut intellectus practicus sit verus, satis esse conformitatem cum regulis morum, seu appetitu recto: 4. sicut intellectui speculativo in moralibus convenire potest duplex veritas, alia speculativa, alia practica, immò potest ea carere; ita etiam convenire potest duplex certitudo, nempe speculativa, & practica; ita tamen ut certitudo speculativa non sit de necessitate intellectus practici, ut patet in iudicio invincibiliter erroneo dictante hoc esse præceptum; certitudo autem practica essentialis sit intellectui practico, seu conscientie. Quare Caram. bene, me iudice, tom. 4. Theol. Mor. Fund. in qu. Proximali distinguit inter veritatem, & veracitatem; & quod communiter Doctores vocant veritatem speculativam, vocat ille absolute veritatem, quæ sumitur à conformitate cum objecto ut est in re: & quod communiter dicitur veritas practica, vocat veracitatem, quæ est ipsum esse, quod objectum habet in nostra mente, & opinione, independentem ab eo quod habet à parte rei; seu quatenus illud conformatur principiis morum. Rursus veritatem speculativam vocat veritatem quoad se; & veracitatem vocat veritatem quoad nos, l.c. n. 19. & fortè in hoc sensu Academicus Genuensis, in quem P. Munieffa stylum exercet, intelligit veracitatem.

Acad.
P. Mun.

§. II.

Alia.

SUMMARIUM.

Quid certitudo veritatis speculativæ, quid veritatis practicæ? n. 27.

Quid certitudo moralis, quid evidentia moralis? n. 28.

Hæc excludit omnem etiam imprudentem summam, non illa, ib.

Utramque confundit P. Eliz. ib.

Certitudo moralis, ait rectè Mastrius, etsi non sit vera certitudo, in ordine ad mores perinde est, ac si esset vera, ib.

Certitudo moralis sape sumitur à communi prudentum iudicio; immò in aliquibus materiis non nisi ab illo, n. 29.

Minus requiritur, ut excludatur dubium, quam ut formido, n. 30.

Assensus etsi imprudens excludit omne dubium, etsi imprudenter, ib.

Formido prudens, & imprudens à quo assensu excludatur? ib.

Non omne, quod excludit prudentem falsi formidinem, excludit falsitatem, ib.

Actus verus, sed imprudens, excludit falsitatem, non vero prudentem falsi formidinem. Actus falsus, sed prudens excludit prudentem falsi formidinem, non vero falsitatem, ib.

Sola veritas excludit falsitatem; & sola saltem certitudo moralis prudentem falsi formidinem, ib.

Certitudo moralis alia est perfecta, quæ omnem prudentem falsi formidinem excludit; alia imperfecta, quæ non excludit omnem prudentem falsi formidinem, n. 31.

Card. de Lugo ait, quod sit certum certitudinem morali imperfectam, quod hæc Hostia sit consecrata, ib.

Et ideo non satis, ut credam fide Divinam, etsi sit satis, ut teneam eam Hostiam adorare, ib.

Certitudo moralis perfecta videtur accedere evidentie moralis; sicut certitudo moralis imperfecta accedit probabilitati, n. 32.

Per me certitudo moralis, etsi imperfecta, excludit omnem prudentem formidinem oppositum, n. 33. & 34.

Similiter juxta me non tantum teneor adorare Hostiam expositam, sed etiam credere fide Divinam esse ibi Christum D. n. 35. & 36.

Si objectum non sit, ut affirmat actus fidei, talis actus erit tantum putative fidei Divina, etsi revera meritorius, ib. & 37. & 38.

Magna probabilitas pro una parte, & nulla pro alia facit certitudinem moralem. Exemplifico, n. 38.

Certitudo moralis, etsi ratione boni communis altera-

asseratur certitudo, cui non possit subesse falsum, revera tamen omni potest subesse falsum, ait recte Paserinus, n. 39.

Cur? ibid.

Bene tenendum contra Probabilioristas, ib.

Non omne iudicium probabile, nisi sit practicum, & nisi sit certo probabile, est prudens, n. 40.

Omne tamen iudicium certo probabile practice est prudens, ib.

Prudentia proprie est virtus intellectus practici, ibid.

Satis ut actus prudentia sint practice veri, n. 40.

Cur prudentia numeretur inter virtutes morales, ib.

Verum practicum est obiectum prudentia, ib.

Est certum dari assensus prudentes speculative falsos, ib.

Falsum quod ait P. Elizalde, idem esse iudicare prudenter, ac verè, ib.

N. 27. Sextum est, quod cum ego dicturus sim omnem opinionem certo probabilem esse se ipsa formaliter certam, explicandum mihi prius est duplex genus certitudinis conformiter ad ante dicta. Alia est certitudo veritatis speculative; hanc autem certitudinem opinio practica certo probabilis non habet; immo est incerta quoad veritatem speculative, nam est tantum probabiliter, seu incerto speculative vera; immo potest revera esse speculative falsa, etsi appareat probabilius vera speculative. Alia est certitudo veritatis practica; hæc autem certitudo est, ut probabo, essentialis cuilibet opinioni certo probabili practice; dicam enim omnem opinionem practicam certo probabilem esse certam certitudine essentialis cum peccato exclusionis, & cum non peccato connexionis; quam essentialem cum non peccato connexionem, & cum peccato oppositionem voco certitudinem veritatis practice, aut certitudinem indubitationis de peccato.

N. 28. Septimum est, aliud esse certitudinem moralem, aliud evidentiam moralem, ut late dixi d. 9. nam pura certitudo moralis excludit quidem omnem prudentem, non tamen omnem imprudentem formidinem de re, de qua sum certus. At evidentia moralis excludit omnem etiam imprudentem; & ideo l. c. P. Eliz. confundit evidentiam moralem cum certitudine morali; & nostra mysteria certo moraliter vera, asseruit esse evidenter moraliter vera. Quare attentè semper videndum, unde certitudo oriatur; si oritur ab evidentia, tunc est potius evidentia, quam certitudo, & tunc excludit non tantum omnem falsitatem, sed & omnem imprudentem falsitatis formidinem: si oritur non ab evidentia, sed ab infallibili connexionione actus cum obiecto, ut accidit in actu Fidei Divinae supernaturalis, tunc excludit per se omnem falsitatem, & omnem prudentem, non tamen omnem imprudentem falsitatis formidinem: si autem oritur ab argumentis adeo probabilibus, quæ humano loquendi modo faciunt certitudinem moralem, tunc certitudo moralis excludit quidem omnem prudentem, non tamen omnem imprudentem falsi formidinem, immo non excludit falsitatem; & ideo plura purè moraliter certa reperia sæpe sunt falsa, quamvis prius nullà prudenti falsi formidine tangeremur. Hinc rectè Maffius in 2. d. 5. qu. 2. num. 99. dixit, quod certitudo moralis, etiam non sit vera, & physica certitudo, in ordine tamen ad mores perinde accipitur, ac si esset vera certitudo; & ait certitudinem moralem esse tantam probabilitatem, quanta sufficere solet in rebus humanis ad tollendam sollicitudinem.

Similiter P. Card. tom. 1. d. 12. asserit, quod N. certitudo in re morali oriatur etiam ex com. 20. munissimo prudentum iudicio; quod enim P. Card. ferè omnes prudentes magnum, aut parvum asserunt, magnum, aut parvum est; & ideo in aliquibus materiis commune Doctorum iudicium facit certitudinem moralem; imò tom. 1. d. 2. n. 118. & 129. ait, quod plures rationes probabiles unitæ facere possint evidentiam moralem, melius dixisset certitudinem moralem, ut verum est; & ideo M. Soto in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3. §. quo ergo pag. mibi 108. dixit: Certitudo moralis est, quæ de bonis conjecturis ad arbitrium sapientum colligitur; ejusmodi autem conjecturæ ex diversis qualitatibus pensandæ sunt.

Sed antequam ad alia descendam, duo N. ponderanda sunt. Vnum est, quod quidquid excludit omnem formidinem, sive prudentem, sive imprudentem, illud idem excludit omne dubium, sive prudens, sive imprudens; non e contra, omne quod excludit omne dubium prudens, & imprudens, excludit omnem formidinem prudentem, & imprudentem. Patet; nam longè minus requiritur, ut excludatur dubium, quam ut excludatur formido; dubium enim strictè sumptum, ut dicit suspensionem omnis actus circa obiectum dubium, excluditur per omnem assensum circa idem obiectum, adeo ut assensus temerarius satis sit, ut excludat omne dubium strictè sumptum; ita tamen, ut si assensus sit temerarius, dubium imprudenter excludatur; si assensus sit certo probabilis, excludatur prudenter. At ut excludatur formido, non satis est quilibet assensus; nam formido

formido prudens non excluditur nisi per iudicium certò prudens; formido imprudens non excluditur nisi per iudicium evidens. Similiter non omne, quod satis est, ut excludat prudentem falsi formidinem, satis est, ut excludat falsitatem. Patet; nam iudicium certò moraliter verum excludit prudentem falsitatis formidinem, nec tamen excludit falsitatem; potest enim illud iudicium certò moraliter verum esse in re falsum: ergo non omne quod excludit prudentem falsitatis formidinem, excludit falsitatem. Sola igitur veritas excludit falsitatem. Sola saltem certitudo moralis excludit prudentem formidinem falsitatis. Sola evidentiā saltem moralis excludit omnem imprudentem falsitatis formidinem. Vnde si detur actus verus, sed temerarius, ille excludit falsitatem, non tamen prudentem falsitatis formidinem: si detur actus falsus, sed ex motivo certo prudēti, ille excludit prudentem falsitatis formidinem, non tamen falsitatem: si detur actus verus, certus, & evidens, ille excludit omnem falsitatem, & omnem prudentem, & imprudentem falsi formidinem.

N. Alterum est ex C. de Lugo d. 1. de Fide
31. n. 316. & 317. & hoc etiam trahit Caram.
C. de in Dialectic. n. 734. & 752. qui dividunt cer-
Lugo titudinem moralem in perfectam, quæ ex-
Caram. cludit omnem prudentem formidinem de
falsitate objecti; & hæc certitudine morali
certum est, quod Celsar extiterit, & alia, quæ
in Historiis nullo contradicente ab omnibus
creduntur: aliam imperfectam, quæ exclu-
dit quidem omnem prudentem dubitationem
de objecti veritate, aut iudicium probabile
de opposito, non tamen omnem prudentem
formidinem; & hæc dicitur certitudo
moralis humana; & hoc genere certitudinis
moralis ait C. de Lugo certum moraliter
esse, quod hæc Hostia sit consecrata, hic
homo baptizatus, & ordinatus. At quia hæc
certitudo est imperfecta, excludens tantum
omne prudens dubium, & iudicium opposi-
tum, non tamen omnem prudentem formi-
dinem, ideo, inquit, non est satis, ut credam
Fide Divinā, quia non excludit prudentem
formidinem oppositi, etsi hæc ipsa certitudo
moralis imperfecta satis sit, ut obliget ad-
orare hanc numero Hostiam, ut homo non
iteret Baptismum. Idem ait M. Baro 4. p.
M. Bar. Manuduct. pag. mihi 94. & 95. quod ad ve-
ritatem practicam satis sit probabilitas; &
ideo Hostia exposita est absolute, & non sub
conditione adoranda, etsi certum non sit eam
esse consecratam; & alia trahit exempla.

N. Verum etsi placeat divisio certitudinis
32. moralis in perfectam, seu exactam, & in im-

perfectam, seu minùs exactam: illa est, cui vix imprudenter credibile est posse sub-
esse falsum, & valdè accedit ad evidentiam
moralem; hæc, cui aqualiter credibile est
posse subesse falsum, quam utramque bene
explicat P. de la Fuente *dis. 4. cap. 6.* & ideo
quia suprema proximè accedit evidentie
moralis, sæpe cum hæc confunditur; unde
passim invenire est apud DD. quod uni ex-
istentiam Romæ dicant esse moraliter evi-
dentem; alij, & melius, esse tantum morali-
ter certam, nempe suprema moralis cer-
titudinis gradu, quatenus etsi difficillimum
sit, est tamen possibile imprudenter formi-
dare de non existentia Romæ: & contra in-
firmam certitudinem moralem, quia proxi-
mè accedit probabilioritati, sæpe cum hæc
confundunt.

Attamen non placet 1. quod dicit, nem-
pe certitudinem moralem imperfectam ex-
cludere quidem omnem prudens dubium, &
iudicium de opposito, non tamen omnem
prudentem formidinem. Contra enim est;
tum quia, ut dixi n. 30. ut omne dubium ex-
cludatur, satis est quilibet assensus, etsi te-
merarius; nam dubium strictè, quodcum-
que illud sit, est suspensio omnis assensus;
ergo posito quolibet assensu, tollitur omne
dubium etiam prudens; unde qui temperariè
assentitur objecto, formidat quidem pruden-
ter de illo, non tamen dubitat prudenter de
illo; nisi dubium confundatur cum formidi-
ne, quod tamen, ubi propriè, & formaliter
loquimur, permittendum non est; hic autem
loquimur propriè de certitudine, dubio, &
formidine; alias sicut imprudens formido
stat cum fide revelationis, cum hæc etiam
statet imprudens dubium, quod dici non de-
bet: ergo falsum est, quod certitudo moralis
imperfecta excludat quidem omnem prudens
dubium, & iudicium de opposito, non ta-
men prudentem formidinem; dico enim,
quod excludat etiam omnem prudentem
formidinem. Tum quia, si certitudo mora-
lis imperfecta non excluderet omnem pru-
dentem formidinem, idem quod est motivum
prudentis formidinis, esse posset motivum
prudentis iudicii; cur non? adeoque suspen-
dere possem illud iudicium moraliter cer-
tum, & prudens oppositum concipere; quod
nemo dicet; alias de Hostiā expositā, & de
homine inter Catholicos nato concipere
possem prudens iudicium de non consecra-
tione, & sic non adorare eam Hostiam; & de
non Baptismo, & sic eum rebaptizare: ergo
omnis certitudo moralis, dummodo talis sit,
etsi in infimo gradu, excludit omnem pru-
dentem oppositi formidinem.

Non

N. 34. Non placet 2. quod ait, quod quia certum moraliter imperfecte est Hostiam expositam esse consecratam, teneor quidem eam adorare, non tamen teneor credere Fide Divinam esse consecratam. Contra enim est 1. quia hoc nititur supposito falso, quod cum certitudine morali imperfecta stet prudens formido oppositi; hoc autem est falsum; quilibet enim certitudo moralis, etsi infima, excludit prudentem oppositi formidinem, & non tantum omne prudens dubium, & iudicium oppositum; hoc enim utrumque excluditur etiam à iudicio moraliter non certo.

N. 35. Contra 2. quia si non teneor credere Fide Divinam Hostiam esse consecratam, quomodo mortuos, dum juxta Ritualis Romani formam Viaticum sumendum porrigitur, interrogat Sacerdos, an credant ea in Hostia esse verum Christi D. corpus, & sanguinem? Mortuus autem respondet, *Credo*, non utique Fide humanam, quid enim ea prodesset? ergo Fide Divinam.

N. 36. Contra 3. quia si autoritas Parochi propensius rusticum mysterium, ut à Deo revelatum, obligat rusticum, cui per Parochi auctoritatem mysterij existentia sit moraliter imperfecte certa, ut credat Fide Divinam mysterium; cur certitudo moralis imperfecta de consecratione non satis erit, ut obliget Catholicum, ut Fide Divinam credat eam Hostiam esse consecratam? Quod autem falsum esse possit, quod sit consecrata, actus autem Fidei Divinæ non possit esse falsus, nullam peculiarem habet difficultatem, quam quæ est communis etiam rustico, & cuilibet falso invincibiliter supponenti existentiam alicujus mysterij. Ut autem tunc dicitur, quod si objectum non existat, tunc actus fidei circa illud est putative tantum Divinus, non autem est revera Fides Divina, quin revera est actus fidei humanæ falsus, meritorius tamen ex imperio supernaturali; ita si Hostia non sit consecrata, actus ille fidei erit revera humanus, & falsus, etsi putetur Divinus.

N. 37. Contra 4. quia si certitudo moralis imperfecta de consecratione Hostiæ expositæ satis est, ut obliget eam adorare, cur non etiam ut obliget credere eam esse consecratam? & ut actus ille adorationis non est revera circa Christum D. si Hostia non sit consecrata, sed est putative tantum circa illum, ita actus ille fidei erit putative Fides Divina.

N. 38. Contra 5. quia, ut scitè P. de la Fuente n. 58. sicut in aliis materiis, in quibus certitudo moralis exigitur, non desideratur certitudo moralis exacta, cui difficillimum sit

imprudenter formidare de opposito, sed satis minus exacta, cui non ita difficile sit imprudens formido oppositi, seu magna probabilitas unius partis, & nulla partis oppositæ; & ideo homo inter Catholicos natus est moraliter certus de suo Baptismo; Sacerdos de suo Ordine; Fideles de existentia Christi D. in Hostia elevata; Judex de veritate delicti probati per duos testes omni exceptione majores; nec homini nisi accedat probabilitas pro non Baptismo, Sacerdoti pro non Ordine, Fideli pro non consecratione, etsi de eo imprudenter formidet, licet Baptismum, & Ordinem repetere, & negare adorationem Hostiæ expositæ: ita non video, cur ut credam, satis non sit certitudo moralis imperfecta, seu magna probabilitas pro consecratione, cum nulla pro non consecratione? talis enim probabilitas unius partis cum nulla pro alia parte reputatur more civili, & humano certitudo moralis. Nec ob hoc incurrimus in damnatam, quod *assensus supernaturalis fidei stet cum notitia tantum probabilis*, sed est moraliter certa, cum pro parte opposita nulla detur probabilitas.

Octavum est, ut rectè advertit M. Passerinus tom. 1. in 2. 2. q. 186. n. 271. quod licet certitudo moralis fictione juris sepe habeatur tamquam certitudo, cui non possit subesse falsum, revera tamen si ea comparata sit ex probabilibus, & fallibilibus principiis, eo ipso est fallibilis, etsi ex connaturali agendi modo, & ex vi boni communis aliqua talis certitudo habeatur, ac si esset infallibilis; atque adeo omni certitudini morali posse subesse falsum est prorsus certum apud DD. Hinc est, quod Probabilioristæ certitudinem moralem ad rectè operandum sufficientem refundentes in ipsum iudicium opinativum probabilius decipi videntur, dum suo iudicio probabiliori dant semper certitudinem moralem. Ratio est; tum quia motiva ejus iudicii sunt purè probabilia, ergo & iudicium; tum quia etsi multiplicata maius pondus habeant, attramen non semper talia sunt, ut à iudicio tollant prudentem oppositi formidinem: tum quia videtur repugnare, quod ex medio purè fallibili habeatur iudicium infallibile, immò si iudicium est infallibile, eo ipso medium pervenit ad certitudinem moralem: tum quia motiva stantia pro iudicio opposito non possunt semper rejici ut purus scrupulus, cum sæpe gravia sint; adeoque adhæsi intellectus ad objectum probabilius, si sit sine omni formidine, erit potius ex pertinaciâ voluntatis, ait Probabiliorista Passerinus, qui n. 272. concludit, quod ad rectè operandum necessaria saltem

N. 39. M. Pass.

M. Pass.

saltem sit tanta certitudo opinativa, quæ excludat omnem practicam dubitationem, five ea dicatur certitudo moralis, five non; quod est de voce.

N. Nonum est conscientiam esse actum prudentialem, ut dixi d. 4. esto autem non omne iudicium probabile sit prudens, ut *ibidem* dixi; nam iudicium probabile purè speculativum non est prudens, prudentia strictè sumptâ, hæc enim non est actus intellectus speculativi, sed practici, ut constat ex S. Thom. 1. 2. *qu. 57. art. 5. & 2. 2. qu. 60. art. 4.* & Caiet. fuse *ib.* immò esto nec omne iudicium practice probabile sit prudens, nisi sit certò probabile, ut dicam *sect. 3.* attamen omne iudicium certò probabile practice est prudens, ut docui d. 10. & 11. ubi etiam ostendi omne iudicium certò prudens esse æquè impossibile cum peccato formali, ac iudicium prudentius: & ideo passim offendes apud DD. quòd opinio certò probabilis practice est, quæ nititur motivo prudenti, aut motivo, quod movere potest virum prudentem: adeo verum est, quòd omnis opinio formalis certò probabilis practice sit iudicium prudens.

N. Porro, quid sit prudentia, sæpe dixi cum Arist. 5. *Ethic. cap. 5.* quòd sit Recta ratio agendorum; quâ definitione sæpe utitur S. Tho. Thom. 2. 2. *qu. 47. 49. 50. 51.* & sæpe ostendi satis esse, ut actus prudentie, etsi hæc sit virtus intellectus, sint veri veritate sibi proportionatâ, nempe practice veri, quia, ut dixi n. 26. ex S. Thom. & Caiet. prudentia non est virtus intellectus purè speculativi, cujus veritas consistit in cognoscendo, seu in cognitione objecti ut est in se; sed intellectus practici, cujus veritas consistit in dirigente ad actum conformem appetitui recto, seu regulis morum; & quia objectum prudentiæ, & ejus materia sunt actiones humanæ morales rectificandæ; & ob hoc prudentia numeratur inter virtutes morales, cum ejus objectum sit formaliter morale, seu verum practicum, ut rectè M. Tapia *rom. 2. lib. 4. qu. 1. art. 3. & 4. & 7.* qui subdit prudentie convenire certitudinem moralem, quæ tollit dubium practicum, etsi aliquando prudentiæ possit subesse falsum, ut contigit Jacob in accessu ad Liam ..... unde illud iudicium, quod fuit speculative falsum, erat moraliter, & practice verum, & certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Hæc M. Tapia. Et ideo est certò certius dari assensus prudentes speculative falsos, talis enim est omnis error invincibilis, & omne iudicium putatum certò moraliter verum, in re tamen falsum. Quare la-

tissimè d. 4. 5. & 6. impugnavi dicentes idem esse judicare prudenter, ac judicare verè: si enim sermo sit de veritate speculativâ, olet Janfenismus; si de veritate practica, verum dicit, at non dicit, immò dicit oppositum. Vide quæ dixi d. 6. ubi probavi, quòd dictamen invincibiliter erroneum sit practice verum per conformitatem cum regulis morum; immò est regula morum, cui conformari tenemur; si autem tenemur conformari, utique est prudens, nullus enim obligatur nisi ad prudenter agendum. Porro si error speculativus potest esse practice verus, & habere certitudinem practicam, ut contingit dictamini invincibiliter erroneis est enim essentialiter connexum cum non peccato, & impossibile cum peccato; multò magis dictamen certò probabile practice poterit esse practice verum, & certum veritate practica, seu essentialiter connexum cum non peccato, & repugnans peccato.

SECTIO III.

An necessaria saltem sit certitudo Probabilitatis ad licitum opinionis probabilis usum?

§. I.

De opinione dubiè, aut probabiliter tantum probabilis.

SUMMARIUM.

Status questionis, n. 42.

Utraque questio locum habet in sententiâ etiam Probabilioristarum. Explico, n. 43.

Questio est de certitudine cadente supra probabilitatem, non supra veritatem, n. 44.

Non licet sequi opinionem dubiè probabilem, n. 45.

Eo ipso quòd S. Thom. dicat non licere sequi opinionem, si ex opinionum varietate incido in dubium, eo ipso vult debere esse certò probabilem, *ib.*

Rationes. Quia dubia probabilitas est probabilitas simul, & non probabilitas, immò est suspensio omnis assensus de probabilitate, a n. 46. ad 49.

Non licet sequi opinionem probabiliter tantum probabilem, n. 50.

DD. hoc negantes, *ib.*

Plerique male citantur à Torrecilla, *ib.*

Maiori jure citari potest P. Cardenas, n. 51. & 52.

Impugnatur, *ib.*

Cur ego proposuerim statum questionis sub his terminis, An liceat sequi probabiliter probabilem? potius quam sub his, An satis sit opinio probabiliter probabilis? n. 55.

CNT

Car non liceat sequi probabiliter tantum probabilem? n. 56.

DD. tuentes non esse licitum sequi probabiliter tantum probabilem, n. 57.

Plerique supponunt, ib.

Citantur DD. à n. 57. ad 61.

P. Suar. ait, quod probabilitas non habens probabilitatem oppositam faciat certitudinem moralem, n. 59.

Cui est probabilis emissio voti, non autem non emissio voti, tenetur ad votum, ib.

Calumnia est, Probabilitas iudicare satis esse probabiliter probabilem, n. 60.

N. 42. **U**o sub hac sectione comprehendimus, Primum, an liceat sequi opinionem dubie probabilem; alterum, an liceat sequi opinionem probabiliter probabilem. Quod si neutrum liceat, eo ipso nullam opinionem probabilem, nisi ejus probabilitas sit moraliter certa, sequi licebit.

N. 43. **V**trumque autem dubium habere locum non tantum in sententiâ Probabilitarum, sed etiam Probabilioristarum, & Tutoristarum, certum mihi est, ut deinde ponderatum vidi in P. de la Fuente in Theol. Reform. diff. 4. n. 55. & 56. Quæro enim, an satis sit dubia probabilitas opinionis probabilioris? Rursus quæro, an satis sit, ut probabilitas opinionis probabilioris sit merè probabilis, an potius ejusdem opinionis probabilioris probabilitas debeat esse certa moraliter? Idem dico de sententiâ Tutoristarum; quamvis enim certum per eos sit, quod sit sequendum strictius, attamen sæpe concurrunt duo præcepta incompatibilia, & ignoratur quodnam præponderet; & licet dicatur, præponderare strictius, adhuc tamen inter DD. controversatur quodnam ex illis sit strictius, & uni unum, alij aliud strictius dicitur. Tunc autem ecce eadem difficultas, an ut obliget satis sit dubie strictius, an probabilis strictius; an necessaria sit certitudo moralis de maiori obligatione hujus potius, quam illius præcepti, ut teneat operari? Ergo utraque difficultas locum habet in omni sententiâ.

N. 44. **N**è verò facile dimoveamur ab utroque præsentis quæsitio cadente supra opinionis probabilitatem, non supra opinionis veritatem, sciendum est, quod dubium esse potest tum circa veritatem, tum circa probabilitatem opinionis. Circa veritatem est, quando utraque opinio cognoscitur ut certò probabilis, dubitatur tamen, quæ ex illis sit vera: circa probabilitatem est, quovis dubitatur, an ea opinio sit, aut non sit certò probabilis; etenim, ut paulò post dicam Tom. III.

contra P. Eliz. non tantum veritas opinionis, sed & ipsius opinionis probabilitas potest esse dubia, & incerta; sæpe enim dubitamus, an aliqua opinio sit probabilis, aut asserimus eam opinionem non esse certò probabilem, sed ad summum esse probabiliter tantum probabilem; adeoque simul esse probabiliter improbabilem.

Prima conclusio: Non licet sequi opinionem dubie probabilitatis, seu dubie probabilem. Est omnium cum S. Thom. cujus loca exponens M. Medina 1.2. qu. 19. art. 6. concl. 1. dixit, quod S. Thom. unice contendat eum, qui ob varietatem opinionum dubitat de opinionis probabilitate, non posse eam licetè sequi; secus, qui iudicat certò esse probabilem. Idem ait Maitr. in 2. d. 5. n. 116. solvens D. Thom. textum, quo Antiprobabilitat utuntur contra nos, dicens, quod merito S. Thom. dixerit talem peccare, dum tali dubitatione existente eligit opinionem; & ratio est; quia in exercitio partis probabilis intervenire debet iudicium omnino certum, quòd licitum sit sibi ita operari. Et post pauca subdit ex textu D. Thomæ ad summum deduci licitum non esse sequi opinionem, quam quis non certò putat esse probabilem.

Ratio conclusionis est evidens; quia opinio dubie probabilis est opinio probabilis simul, & non probabilis: sed non licet sequi opinionem probabilem simul & non probabilem: ergo non licet sequi opinionem dubie probabilem.

Confirmo 1. Dubia probabilitas est probabilitas simul, & non probabilitas opinionis: sed probabilitas, & non probabilitas opinionis est quid illicitum: ergo dubia probabilitas est quid illicitum. Minor patet; nam includit non probabilitatem, sub qua non licet operari.

Confirmo 2. quia dubium strictè summum, ut distinguitur ab opinione, est suspensio omnis assensus: ergo dubium de probabilitate est suspensio omnis assensus circa probabilitatem: sed sine omni assensu operari non licet: ergo non licet sequi dubie probabilem.

Confirmo 3. Tunc probabilitas est dubia, quando dubitatur, an ratio sit gravis: sed cum dubio de gravitate rationis non licet operari: ergo cum dubiâ probabilitate non licet.

Secunda conclusio: Non licet sequi opinionem probabiliter probabilem.

Hæc conclusio à paucis discutitur, esto à plerisque supponatur, quos mox dabo. Est tamen, inquit P. de la Fuente l. c. n. 48. contra B. P. Arriag.

- P. Arriag. tom. 1. in 1.2. d. 27. n. 9. Pasqual. *decis.* 28. P. Tambur. lib. 1. in *Decal. cap.* 3. §. 3. n. 9. quibus addo Torrecil. tr. 8. in 3. *dam.* ab Innoc. n. 15. asserentem satis esse opinionem probabiliter probabilem, & citat ex P. Moya pro se plures, sed immerito, nam P. Valqu. nil prorsus habet; P. Baldellus docet omnino oppositum; P. Salas, ut ait P. de la Fuente num. 49. & 50. excludit opinionem probabiliter probabilem sub nomine probabilitatis dubiæ; quod adeo verum est, ut P. Sanch. lib. 1. Sum. cap. 9. n. 18. pro sua sententiâ negante, licet sequi probabilitatem dubiam, citet, & probet ex P. Salas, & M. Medina ex iisdem locis, ubi non de probabilitate dubiâ strictè, seu sine omni assensu opinativo, sed de probabiliter probabili expressè disserunt. Est etiam contra Hozes in 3. *dam.* ab Innoc. n. 10. dicentem, quod esset onus intolerabile, si requireretur certitudo probabilitatis, cum ad dictamen prudens satis sit probabilitas probabilitatis. Sine jure autem M. Hozes citat P. Moyam in *Opusculo singulari pro Jesuitis*, (si tamen Tomus ille habet pro sui Authore P. Moyam) quasi P. Moya ibi doceat satis esse opinionem probabiliter probabilem; sine jure, inquam, non tantum quia eo in *Opusculo tract. de Opin. prob.* nihil de hoc habet, sed etiam quia etsi hoc ibi, aut alibi eo in *Opusculo* diceret, non tamen hoc docet. Quidquid enim integro eo Tomo tradit, ut sepe se declarat, præcipue in *Dedicatoriâ ad Lectorem circa finem* ait, nulli opinioni se eo in libro Apologetico subscribere; ergo etsi hoc eo in libro diceret, non tamen docet. Quare mihi certum est, quod omnes DD. quos Torrec. ex P. Moyâ citat pro sententiâ dicente, satis esse opinionem probabiliter probabilem, nil tale doceant, sed ad summum unice docent, non requiri judicium certum de veritate; non autem non requiri judicium certum de opinionis probabilitate, aut saltem judicium directum certum certitudine excludente prudens dubium, & formidinem peccati. Hinc P. Teril. qu. 20. de Reg. mor. n. 3. postquam dixit omnes ferè Authores convenire in negando, quod liceat sequi probabiliter probabilem, loquens de sententiâ affirmante subdit: *Pauculi aliqui, & quidem valde pauculi, nec tanti nominis Authores expressè dixerunt opinionem tantum probabiliter probabilem sufficere.*
- N. 51. Maiori, & fortè non irrationabili jure pro eadem sententiâ affirmante satis esse opinionem probabiliter probabilem, citari potest P. Cardenas tom. 4. *dis.* 4. ubi postquam impugnavit Lumbier, & Filgueiram exponentes,

quod opinio tenuis probabilitatis idem sit, ac opinio probabiliter probabilis, eam expositionem prorsus rejicit; & cap. 3. 4. 5. 6. ostendit aliud esse opinionem probabiliter probabilem, aliud tenuis probabilitatis; nam tenuiter probabilis est illa, ait, de cuius probabilitate dubitatur, seu dubiæ probabilitatis; talis autem non est opinio probabiliter probabilis.

Neque ut P. Card. liberetur à sententiâ affirmante satis esse probabiliter probabilem, sufficit dicere, quod idem P. Card. expressè neget, quod ut quis sine peccato, & honeste operetur, satis sit opinio ne quidem certo probabilis, multò minùs satis erit probabiliter probabilis; non tantum quatenus P. Card. est Reflexivista negans satis esse judicium directum certò probabile de non peccato, quin judicat necessarium esse judicium certum reflexum de non peccato in operando juxta minùs, certò tamen probabile; sed etiam quia idem P. Card. l. c. n. 46. ait, quod ut quis rectè operetur, non satis sit judicium, quo quis probabiliter censeat se non peccaturum, sed ulterius requiri, quod ultimum judicium, quo quis judicat se non peccaturum ponendo talem actionem, debeat esse certum; nam judicium probabile, quo quis probabiliter judicat eam opinionem esse probabilem, non est ultimum judicium, quo quis judicat de rectitudine operationis à se eliciendæ. Hoc totum mihi satis non est, ut eum liberem ab opinione affirmante satis esse probabiliter probabilem ad sine peccato operandum.

Ratio mihi est; quia etsi detur, quod aliud N. fit opinio tenuiter probabilis, aliud opinio 53 probabiliter probabilis: rursum quod opinio tenuiter probabilis idem sit, ac dubiæ probabilitatis; idem autem non sit opinio probabiliter probabilis, ac opinio dubiè probabilis; immò etsi detur, quod judicium probabile, quo quis judicat eam opinionem esse probabilem, non sit ultimum judicium, quo quis judicat de rectitudine operationis eliciendæ; adhuc his omnibus concessis semper sequitur, quod hæc propositio vera erit, *Licet sequi opinionem probabiliter probabilem, est deinde requiratur aliud judicium reflexum certum, à quo reguletur operatio eliciendæ; sed hoc est nimis laxum; ergo.* Sequela probatur ex principiis còmunibus ipsi P. Card. aliisque Probabilistis Reflexivis; nam hæc propositio, *Licet sequi minùs tutam, certò tamen probabilem, est prorsus vera, & certæ est juxta eosdem judicii directi certò probabile de licentiâ non sit ultimum dictamen regulans operationem; quin per illos necessarium est aliud*

aliud iudicium reflexum certū de licito usu minus tutā, & minus, certō tamen probabilis, a quo operatio elicienda immediatē regulatur: ergo a pari licet iudicium probabile, quo quis iudicat opinionem esse probabilem, non sit ultimum iudicium regulans operationem eliciendam, semper verum erit dicere, quod licebit sequi probabiliter probabilem, ut de facto dixere Torrec. & Hozes, qui sunt Probabilistæ Reflexivæ: ergo tota reflexio, qua utitur P. Carden. non liberabit eum ab hac laxā sequela, quod licitum erit sequi probabiliter probabilem; qualecumque deinde sit ultimum iudicium conscientie regulans immediatē operationem: an ipsum iudicium directum probabile reflectens supra probabilitatem opinionis; an aliud reflexum certum supra licitum usum opinionis probabiliter probabilis.

Confirmo 1. quia tota differentia inter has duas propositiones, *Licet sequi certō probabilem*, *Licet sequi probabiliter probabilem*, esse potest, quod formari possit iudicium certum reflexum de licito usu certō probabilis, a quo immediatē reguletur operatio; formari autem non possit iudicium certum reflexum de licito usu opinionis probabiliter probabilis; sed hoc est falsum: 1. quia, cur, si licet sequi probabiliter probabilem, formari non possit iudicium reflexum certum de licito usu probabiliter probabilis? sicut quia licet sequi certō probabilem, formari potest iudicium reflexum certum de licito usu certō probabilis. Secundō, quia vel formari potest iudicium certum reflexum de licito usu probabiliter probabilis, vel non? Si non; cur P. Carden. dicit, quod dictamen reflectens supra iudicium probabile, quo iudicavi opinionem esse probabilem, sit ultimum regulativum operationis? Si potest; ergo semper erit verum dicere, *Licet sequi probabiliter probabilem*, etsi præterea necessarium sit dictamen reflexum. Tertiō, quia aliud est, an satis sit ad fine peccato, aut honestē operandum opinio probabiliter probabilis; aliud, an liceat sequi opinionem probabiliter probabilem. Sicut aliud est, an ad fine peccato, aut honestē operandum satis sit opinio certō probabilis; aliud, an liceat sequi certō probabilem. Potest autem unum stare sine alio; potest enim non satis esse ad fine peccato operandum opinio probabiliter probabilis; & adhuc licitum esse sequi opinionem probabiliter probabilem; ut de facto Probabilistæ Reflexivæ dicunt de certo probabili, cuius usum licitum docent, & tamen negant satis esse ad fine peccato, aut honestē operandum opinionem.

Tom. III.

nionem certō probabilem: & propter hoc, præter iudicium directum certō probabile, volunt necessarium esse iudicium certum reflexum de licito usu certō probabilis, a quo actio proximē regulatur.

Hinc ego tum conclusiones, tum statum questionis propotui potius sub his terminis, an liceat sequi opinionem probabiliter probabilem, quam an satis sit ad fine peccato operandum opinio probabiliter probabilis. Nam negari posset, quod opinio probabiliter probabilis satis sit ad fine peccato operandum, quatenus præter iudicium probabile de probabilitate opinionis requiritur aliud reflexum certum de licito usu opinionis iudicatur probabiliter probabile; & simul affirmari, quod licitum sit sequi opinionem probabiliter probabilem; ergo si P. Card. semel admittit licitum sequi probabiliter probabilem, quamvis neget eam satis esse ad fine peccato operandum; & neget, quod iudicium probabile de probabilitate opinionis sit ultimum dictamen regulans operationem eliciendam, eo ipso admittit rem nimis laxam, & communi ferē omnium sensu negatam.

Confirmo 2. quia si semel admittatur licitum sequi opinionem probabiliter probabilem, ita ut necessarium non sit sequi certō, sive magis, sive minus probabilem, aperitur aditus dicendi, quod licitum erit sequi opinionem minus probabiliter probabilem, quo nil laxius: ergo nullatenus concedi potest licitum sequi opinionem probabiliter probabilem.

Pro sententiā negante licitum sequi opinionem probabiliter probabilem, sed necessario debere esse certō probabilem, stant ferē omnes, ut ait P. Terillus *qu. 21. de Consc. prob. n. 1.* ubi postquam dixit paucos in hac materiā expressē distinxisse inter opinionem certō, & inter probabiliter tantum probabilem, subdit, quod uno, aut altero excepto, omnes absolute teneant, quod probabilitas debeat esse certa, ut operantem excuset; & citat P. Bardi *d. 4. cap. 10. C. de Lugo d. 10. de Fide sect. 1.* P. Fabri in Dia- logo de Opin. prob. & n. 2. addit: Ego cum istis questionem hanc ad probabilitatem practicam, eamque certam, & indubitatam restringo. Idem repetit P. Teril. *qu. 20. de Reg. mor. num. 3.* quod ut liceat sequi minus, aut magis, aut æquē probabilem, etsi minus tutam, debeat opinio minus tuta minus probabilis esse certō probabili. P. Faber *Dial. 1. de Opin. prob.* ait, ut plurimum conscientiam probabilem dici, quæ opinione verē ac certō probabili niti-

Bij

tur

P. Gob. tur. P. Gobat in Quinario Tractatu, n. 3.
C. de ait cum C. de Lugo, quod utus opinionis
Lugo probabilis restringitur ad opinionem, cujus
P. Beat. probabilitas est certa. P. Beatus qu. 5. n. 14.

ait: Opinio, quæ non est certò probabilis, non est tuta in praxi; & subdit hanc statui posse regulam in moralibus, eam solam opinionem probabilem, de cujus probabilitate dubitari non potest, esse tutam in praxi. P.

P. Bald. Baldellus lib. 4. de Consc. d. 10. n. 5. ait: Si quis non sit certus quasi reflexe, quod opinio ex quâ operatur sit probabilis, sed timeat, quod non sit probabilis, certum est quod non potest ex tali conscientia operari, cum hoc sit manifestè contra dictamen prudentiæ; & non possit eam formidinem non refundere etiam in ipsam operationem; atque ita hæc formido reflexa de opinionis improbabilitate omnino constituitur in conscientia dubia, non autem in conscientia probabili, ex quâ licet operari. Omitto alios ex Societ. DD. quos plenâ manu citatis fideliter eorum locis, & verbis allegat P. Poll.

P. Poll. lenter in 3. dama. ab Innoc. XI. qui deinde
P. Terill. n. 118. concludit: Quid ego plures recenseam, quando gravissimi testes Terillus, & Honoratus Fabri Dial. 9. de Opin. probab. edito Lugd. qui argumentum hoc omne diligentissimè excusserunt, clarè testantur in hanc sententiam convenire ferè omnes Societ. TT. ? Hæc P. Pollenter, & meritò.

Ego enim scio me sæpe legisse in P. Suar. P. Valqu. Valqu. P. Dicast. P. Sanch. P. Palao, C. de
P. Dica. Lugo, P. Moya, & alijs quorum tamen loca non notavi, eo quia animus mihi tunc
P. Sanch. non erat hoc ex professo tractare, sed potiùs
P. Palao ut indubitatum supponere illicitum opinionis probabiliter tantum probabilis usum; scio, inquam, me sæpe advertisse, quod dicti DD. concedant quidem licitum sequi minùs probabilem, addunt tamen, si sit verè, certò, aut clarè probabilis.

N. Verum ut nostra conclusio non tantum
58. intrinsecè per rationes, sed etiam extrinsecè fiat moraliter certa, citandi mihi sunt alij ex omni ordine Doctores. P. Moya tom. 1. qu. 6. §. 6. n. 35. postquam dedit aliquos sentientes, necessarium non esse ad sine peccato operandum judicium moraliter certum, (intellige de opinionis probabilitate, & actionis honestate) ait oppositam sententiam omnino tenendam, & in eâ convenire omnes; & citat Patrem Bardi dicentem, quod DD. qui tenuisse videntur satis esse opinionem probabiliter probabilem, non voluerint excludere nisi judicium moraliter certum speculativè de honestate objecti, quod verum est, non autem certitudinem practicam de probabilitate opinionis, & honestate actionis ab eâ dictatæ: etenim verum est quod ait P. Vasqu. 1. 2. d. 61. cap. 2. ex Almaino: Non potest adesse prudentiæ dictamen, ubi est maxima (seu prudens) formido pro parte opposita.

P. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 4. de Voto cap. 5. tractans de obligatione voti dubij, an emissum sit, ait n. 5. Illa probabilitas facit certitudinem moralem, quando non est alia similis in contrarium, quia in rebus humanis non est maior certitudo exigenda, cum vix aliquid per infallibilem evidentiam cognoscamus. Nec oportet distinguere de judicio magis, vel minus firmo, seu cum maiori, vel minori formidine; nam si judicium est reverà probabile in favorem voti, illud sufficit, ut votum integrè servandum sit, etiam si sit minimum, seu cum quacumque formidine, si judicium in contrarium non est probabile. Hæc P. Suar. qui declarat, tum quod quoties una pars ita est probabilis, ut opposita non sit probabilis, tunc ea pars est certò saltem probabilis, & facit certitudinem moralem, quæ maior in rebus humanis non est exigenda: tum quod nemo operari possit, nisi habeat certam probabilitatem; & ideo qui ita habet judicium probabile de voti emissionne, ut non emissio voti non sit probabilis, tenetur votum implere; contra qui non potest formare judicium probabile de emissionne voti, non tenetur illud implere, ut ait n. 7. Idem docet 1. 2. d. 12. sect. 3. n. 2. ubi ait, quod ut voluntas sit recta, necesse est, ut sequatur judicium conscientiæ practicæ certum de honestate objecti, & actionis. Nemo autem negare potest, quod hoc supponat saltem judicium certum de probabilitate.

P. de la Fuente in Theolog. Reform. diff. 4. per totam, qui solus (quem viderim) in terminis fusè, & solidè hanc questionem discutit, & quàm certa esse debeat opinionis probabilitas, ut eam liceat sequi in praxi, & quandonam certa sit, ejusque certitudinis signa luculenter tradit; quod ipsum antea præstiterat P. Terillus qu. 5. & 6. de Consc. immò ibi. qu. 5. n. 7. scribit, quod P. Eliz. lib. 1. qu. 5. §. 2. solemnem intulerit Probabilistis calumniam, dum dixit hos docere satis esse opinionem probabiliter probabilem, nam quasi omnes expressè dicunt debere esse certò probabilem, & ideo toti sunt in tradendis infallibilibus signis probabilitatis.

Ex exteris veniunt in hoc ipsum M. Medina 1. 2. qu. 19. art. 6. dicens ex Divi Thom. 61. textu deduci licitum non esse sequi opinionem, nisi sit certò probabilis. Idem ait S. Th. Maltrius

Maſtrius in 2. d. 5. n. 116. & 126. Caram. in
Dialexi lib. 4. Theol. n. 399. pag. mihi 146.
dicens omnem illum peccare mortaliter, qui
vel elicit actum, de cuius honeſtate dubitat,
vel habet tantum probabiliter, imò proba-
bilitatem, ſed ſolam certitudinem hone-
ſtatis excuſare à peccato. Hoc ipſum re-
perit in Epist. de Poſſeſſ. reg. pag. 344. He-
nrich tom. 2. d. 4. n. 31. Filgucira in Lucerna
in 3. damm. Lumbier tom. 3. Summæ à num.
1737. M. Ferre apud Palanc. qu. 29. n. 271.
Raphael à S. Joan. in Reg. mor. part. 2. qu.
4. Perca paſſim, & alij ſine numero. His ad-
di poſſunt omnes Probabilioritæ, præſer-
tim P. D. Thyrius, Palanco, P. Munies. qui
dicunt, quod ut licitus ſit uſus probabili-
oris minus tutæ, debeat opinio eſſe clarè, &
evidenter, & notoriè probabilior.

§. II.

Rationes concluſionis.

SUMMARIUM.

Quia probabiliter tantum probabilis non eſt ſim-
plicitè probabilis, & eius probabilitas eſt in-
certa, n. 62. & 63.
Distinguenda opinio dubiè, à probabiliter proba-
bili, n. 64. & 65.
Opinio probabiliter tantum probabilis eſt cuius
probabilitas, & non probabilitas eſt probabi-
lis, n. 66.
Eſt incerta eius probabilitas, n. 67.
Obiectio, cur liceat ſequi incertò veram, non in-
certò probabilem? n. 68.
Quid veritas moraliter certa, & quid certò
probabilis? Quid opinio certò probabilis, &
quid probabiliter probabilis? n. 69.
Et quia probabilitas excludit neceſſariò incerti-
tudinem, n. 70.
Opinio probabiliter probabilis eſt aequè connexa
cum peccato, ac non peccato, n. 72.
Et eſt indiſſerens ad probabilitatem, n. 73.
Et quia licebit ſequi probabilius non probabilem,
n. 74.
Et quia ibitur in infinitum in probabilitatibus,
niſi probabilitas ſit certa, ibid.
Et quia probabiliter tantum probabilis eſt ſemi-
probabilis, n. 75.
Evidens mihi eſt non licere uſum opinionis pro-
babiliter tantum probabilis, n. 76.
P. de la Fuente dividit certitudinem moralem in
exactam, & non exactam, n. 77.
Et ait, in plerisque materijs, in quibus certitu-
do moralis exigitur, non exigi exactam, n.
78.
Quoties una pars eſt tantum probabilis, & alia
non eſt probabilis, ea in communi niſi conſe-
tur Tom. III.

moraliter certa, ibid.

Exempla, ibid.

Signa quibus dignoſcitur, quæ opinio ſit certò pro-
babilis, n. 79. & 80.

Eam ſolam ſequi licet, cuius probabilitas eſt mo-
raliter certa, n. 81.

Probatur 1. à P. de la Fuente n. 48. Pro-
babilitas tantum probabilis non eſt ſim-
plicitè, & abſolutè probabilitas, ſed tan-
tum ſecundum quid, & cum addito; quo
modo opinio probabiliter tantum vera non
eſt abſolutè vera; & probabiliter falſa non
eſt abſolutè falſa; & probabiliter certa non
eſt abſolutè certa: ſed probabilitas, quæ non
eſt ſimplicitè probabilitas, ſed tantum ſe-
cundum quid, non eſt ſatis ad ſine peccato
operandum; quis enim dicet probabilitatem
ſecundum quid ſatis eſſe ad conſcientiam?
Ergo probabilitas tantum probabilis non eſt
ſatis ad non peccandum: ergo illicitus eſt
uſus opinionis probabiliter tantum proba-
bilis. Confirmat 1. num. 49. quia ultimum
conſcientiæ iudicium debet eſſe moraliter
certum: ſed nulla dantur principia, ex qui-
bus deduci poteſt dictamen certum de licito
uſu opinionis probabiliter tantum probabi-
lis; ergo ejus uſus non licet. Confirmat 2. n.
51. quia quoties opinio negativa eſt certò
probabilis, affirmativa autem eſt incertò
probabilis, non poſſum prudenter aſſentiri
affirmativæ: ſed omnis probabiliter tantum
probabilis eſt incertò probabilis: ergo nulli
opinionem probabiliter tantum probabili poſ-
ſum prudenter aſſentiri.

Probatur 2. à Lumbier; quia operans ex N.
probabiliter tantum probabili non eſt tutus, 63.
immo formidat de peccato, & amplectitur Lunb.
periculum cognosceſcens illud; ergo operatur
cum dictamine practice dubio de peccato.
Confirmari poteſt; quia ne quis peccet, ne-
ceſſe eſt, ut formet iudicium certum de non
peccato: ſed ſequens probabiliter tantum
probabilem, non poteſt illud formare; im-
mo format tantum probabile de non pecca-
to; ergo peccat.

Ego tamen etſi plurimum deferam dictis N.
rationibus, attamen, ut rem melius con-
cludam, advertere oportet diſcrimen inter
opinionem dubiè probabilem, & probabili-
ter probabilem; nam Adverſarij, præſertim
P. Carden. diſtinguit inter opinionem dubiè
probabilem, & probabiliter probabilem,
ejuſque uſum licitum eſſe negat; huius affir-
mat: ergo omnia argumenta, quibus opinio
probabiliter tantum probabilis confunditur
cum opinione dubiè probabili, nil probant.
Diſcrimen autem eſt, quod dubium finitè

Bij

impor-

importat suspensionem omnis assensus; non ita probabilitas formalis, quæ est essentialiter assensus: ergo ex hoc, quod illicitum sit sequi opinionem dubiè probabilem, non sequitur quod illicitum etiam sit sequi probabiliter tantum probabilem.

N. 65. Præterea convenientius est trahere argumenta contra licitum usum opinionis probabiliter tantum probabilis, quibus ille usus in omni sententiâ impugnetur; est enim res adeo laxa, ut ejus laxitas independentè ab omni sententiâ ostendi debeat. Alias si argumentis particulari sententiæ alligatis impugnetur, poterit, qui eam sententiam non sequitur, sed oppositam, licitè sequi opinionem probabiliter tantum probabilem. Sive ergo quis Reflexista sit, & putet necessarium semper recurrere ad dictamen reflexum, ut certitudo habeatur; sive quis Reflexista non sit, & putet necessarium non esse ad dictamen reflexum recurrere, ut certitudo habeatur, evertere debet licitum usum opinionis probabiliter tantum probabilis: ergo argumentum, quo illicitus esse illius usus probatur, quia haberi non potest dictamen reflexum de licito ejus usu, parum probat: tum quia non Reflexista dicit hoc dictamen non esse necessarium: tum quia Reflexista dicit, quod sicut haberi potest dictamen reflexum certum de licito usu certò probabilis, à quo reguletur immediatè operatio; ita etiam haberi poterit dictamen reflexum certum de licito usu opinionis probabiliter tantum probabilis, à quo operatio proxime reguletur. Debet igitur prius illicitus usus opinionis probabiliter tantum probabilis probari directè; qui si non probetur, frustra probatur reflexè illicitus, eò quia repugnat dictamen certum de ejus licentiâ.

N. 66. Probo itaque 1. quia opinio probabiliter tantum probabilis est opinio, cujus probabilitas, & non probabilitas est simul, & semel probabilis: sed opinio, cujus probabilitas, & non probabilitas est simul probabilis, sive æquè, sive magis, sive minus, est in praxi illicita: ergo opinio probabiliter tantum probabilis est in praxi illicita. Maior patet à pari: Vt enim opinio certò probabilis est illa, cujus non probabilitas non est probabilis; ita opinio probabiliter probabilis est illa, cujus probabilitas, & non probabilitas est probabilis. Minor probatur; quia opinio non probabilis non est licita in praxi: sed opinio, cujus probabilitas, & non probabilitas est simul probabilis, est opinio ita probabilis, ut simul sit non probabilis: ergo opinio, cujus probabilitas, & non probabilitas est simul probabilis, non est licita in praxi.

Probo 2. quia quoties una opinio ita est certò probabilis, ut ejus opposita non sit certò, immo sit incertò probabilis, non licet hanc sequi; quia incertum est, an assensus præstitus huic opinioni sit prudens: sed quoties aliqua opinio est probabiliter tantum probabilis, eo ipso est incertò probabilis, nam ejus probabilitas est incerta; ut enim veritas tantum probabilis est incerta, ita probabilitas tantum probabilis est incerta: ergo quoties aliqua opinio est probabiliter tantum probabilis, non licet eam sequi. Confirmo: Si est probabile tantum opinionem esse probabilem, est incertum, an sit probabilis; nam si probabilitas est tantum probabilis, eo ipso est simul probabilis non probabilitas: & si est tantum probabile, quod opinio sit probabilis, plerumque est simul probabile, quod non sit probabilis: quomodo autem sequi prudenter possum opinionem, de qua simul judico esse probabile, quod sit probabilis, & esse probabile, quod non sit probabilis?

Dices: Qui sequitur opinionem certò probabilem, nititur veritati incertæ, & tamen prudenter operatur: ergo est probabilis opinio sit incerta, qui illi nititur, poterit prudenter eam sequi. Concedo antecedens, & nego consequentiam; quia licet veritas certò probabilis sit incerta, tamen assensus est prudens, quia nititur certæ probabilitati veritatis incertæ. At in nostro casu assensus non est prudens, quia nititur probabili probabilitati, seu probabilitati, & non probabilitati. Ut enim dixi, vel opinionis probabilitas gravibus adeo rationibus probatur, ut ejusdem non probabilitas non probetur, nec sit probabilis; & tunc ea probabilitas est moraliter certa: vel opinionis probabilitas ita probatur, ut ejusdem non probabilitas simul probetur, aut probari possit? & tunc ea probabilitas est tantum probabilis; atque adeo etiam non probabilitas est probabilis. Quis autem dicit, me licitè sequi opinionem, cujus probabilitas, & non probabilitas, sive æquè, sive magis, sive minus sunt probabiles.

Exemplo veritatis res patefecit. Veritas N. 69. alia est moraliter certa, & est illa, cujus falsitas non est probabilis; alia est moraliter certò tantum probabilis, & est illa, cujus falsitas est etiam certò probabilis, sive magis, sive minus, sive æquè. Ut autem, dum assentior veritati moraliter certæ, sum certus de veritate; dum autem assentior veritati moraliter certò tantum probabili, sum certus tantum de probabilitate, non autem de veritate: ita accidit in casu nostro: alia est opinio

opinio certò probabilis, & est illa, cujus non probabilitas non est probabilis; alia est opinio probabiliter tantum probabilis, & est illa, cujus non probabilitas est etiam probabilis. Vt autem, dum assentior opinioni certò probabilis, tum certus de probabilitate; ita dum assentior opinioni probabiliter tantum probabilis, non tum certus de probabilitate, quin sum incertus; ergo assentior probabilitati, quæ simul est non probabilitas. Vt enim veritas certò probabilis potest in re esse falsitas, etsi sit certò prudenter veritas; ita dum assentior probabilitati probabiliter tantum probabilis, assentior probabilitati, quæ potest in re esse non probabilitas; & quæ simul est certò prudenter non probabilitas; nam ea probabilitas est tantum probabilis; ergo ea probabilitas apparet probabilitas, & apparet non probabilitas; si enim apparet probabilitas per argumenta gravia, eo ipso erit moraliter certa; quia quoties unum tantum contrarium est per argumenta gravia probabile, & aliud non est tale, illud est moraliter certum: ergo si probabilitas apparet per argumenta gravia probabilis, non probabilitas autem non apparet probabilis, eo ipso ea probabilitas erit moraliter certa.

Probo 3. quia probabilitas includit necessariò incertitudinem, & formidinem, ita ut si probabilitas sit circa veritatem, eo ipso sum incertus de veritate; si circa probabilitatem practicam, eo ipso incertus sum de probabilitate practica, seu prudentiali; quomodo autem operatio posita sub opinione, cujus non tantum veritas, seu honestas in re, sed etiam probabilitas practica, seu prudentialis est incerta, possit esse licita? & quomodo assensus ei opinioni præstitus æquè probabilis de prudentiâ, ac de non prudentiâ, possit esse prudens? Intellego quidem quomodo operatio posita sub opinione certò probabilis sit licita, & quomodo assensus præstitus ei opinioni sit prudens: quia etsi veritas ejus opinionis certò probabilis sit incerta, & licet formidinem de veritate speculativâ ejus opinionis, an sit conformis in re suo objecto; attamen quia ea opinio est certò probabilis, adeoque ex gravi fundamento conformis, meo videri, ipis regulis morum, ideo est certò prudens; & quia posita sub eodem judicio certò probabilis, ideo est licita. At non intellego, quomodo operatio posita sub judicio probabilis tantum de probabilitate opinionis possit esse licita; & quomodo judicium illud probabile tantum de probabilitate possit esse prudens: equidem tantum est discrimen inter operantem, & opinantem ex judicio certò probabilis de ver-

ritate opinionis, ac inter operantem, & opinantem ex judicio probabilis de probabilitate veritatis opinionis, quantum inter certò probabile, & probabiliter tantum probabile: sed certò probabilis practicè excludit omnem formidinem de imprudenti assensu, & operatione; probabiliter tantum probabile non excludit, immo includit formidinem de imprudenti assensu, & operatione: ergo sicut certum est, quod qui sequitur verum, & honestum certò probabile, operatur prudenter; ita æquè certum est, quod sequens verum, & honestum probabiliter tantum probabile, operetur imprudenter.

Confirmo 1. Vel admittens licitum sequi N. opinionem probabiliter tantum probabilem 71. est Reflexiva; tunc autem det nobis principia certa, quibus formetur ultimum dictamen conscientie certum de licito usu opinionis probabiliter tantum probabilis, & regulativum operationis ponendæ: vel non est Reflexiva? tunc autem probet, quomodo sit tuta in praxi operatio posita sub assensu incerto prudenti, immò æquè probabiliter prudenti, ac non prudenti; nam si probabilitas est tantum probabilis ex gravi fundamento, etiam non probabilitas est talis.

Confirmo 2. Nulla opinio ita tantum probabilis, ut sit æquè prudenter connexa, ac non connexa cum peccato, est licita in praxi: sed omnis incertò probabilis est talis, nam si non datur certitudo de non peccato, non excluditur prudens formido peccati: ergo nulla opinio incertò probabilis est licita in praxi.

Probo 4. quia opinio probabiliter probabilis est in differens ad probabilitatem, & non probabilitatem; & ad hoc ut sit, & ut non sit prudens assensus; quo modo opinio probabiliter vera est indifferens, ut sit vera, vel falsa; ergo non est licita in praxi.

Confirmo 1. quia si semel admittatur, quod licet sequi probabiliter probabilem, licitum etiam erit inter probabiliter probabiles sequi non tantum eam, quæ est probabilius probabilis, sed & eam, quæ est probabilius non probabilis. Vt enim inter certò probabiliter veras, aliquæ sunt æquè probabiliter veræ, ac falsæ; aliæ magis probabiliter veræ, quam falsæ; aliæ magis probabiliter falsæ, quam veræ, & quamlibet ex his, dummodo sit certò probabilis, sequi licet; ita inter probabiliter probabiles, aliquæ sunt æquè probabiliter probabiles, ac non probabiles; aliæ probabilius probabiles, quam non probabiles; aliæ probabilius non probabiles, quam probabiles: ergo quamlibet sequi licebit, adeoque opinionem probabilius non probabilem.

bilem. Immo, cum hæc ipsa reflexa probabilitas supra probabilitatem subiecta sit alteri iudicio reflexo probabili, sequi licebit quamlibet opinionem probabilem, cuius probabilitas sit minus probabilis; & cuius hæc minor probabilitas sit etiam ipsa minus probabilis, & sic in infinitum; quod præter insignem laxitatem est impossibile: ergo pro certa regulâ probabilitatis, infra quam descendere non licet, statui debet ipsa certitudo probabilitatis. Etenim si statuatur probabilitas, cum hæc reflexa probabilitas possit in infinitum minui, nulla fixa probabilitas pro regulâ assignari poterit.

N. 75. Confirmo 2. Opinio certò probabilis de veritate non est necessariò vera, immò si opposita sit etiam certò probabilis, est semivera, ut ita loquar: ergo opinio probabiliter probabilis non est probabilis, sed semiprobabilis; nam ejus non probabilitas est etiam probabilis; quomodo autem licet sequar opinionem semiprobabilem?

N. 76. Hæc sunt rationes, quæ mihi se obtulerunt, & adeo claræ mihi videntur, ut evidens mihi sit, non licere sequi ullam opinionem, cuius solida probabilitas non sit absolutè, & respectivè moraliter certa. Dixi autem, toties opinionis probabilitatem esse moraliter certam, quoties ea probabilitas nititur argumentis absolutè, & respectivè gravibus; & præterea quoties ejusdem opinionis non probabilitas non est probabilis; si enim non probabilitas sit probabilis, eo ipso probabilitas non erit moraliter certa.

N. 77. Egregiè autem P. de la Fuente l.c. cap. 6. per totum, differens de signis, quibus dignosci possit moralis certitudo probabilitatis, duplicem distinguit certitudinem moralem: unam exactam, quæ semper conjungitur cum veritate sui objecti, aut ex vi sui motivi ita convincit speculativè intellectum, ut reddat omnino securum de suo objecto; talis est certitudo moralis de existentia Romæ, Indiarum, Cæsaris, & similium; hæc autem adeo vera videntur, ut sit prorsus incredibile, quòd sint falsa. Aliam non ita exactam, quæ non est nisi talis, ac tanta probabilitas, ut quia uni contradictorio deest, alteri autem adest, ideo hoc dicitur civili, & humano loquendi modo moraliter infallibile, & certum. Quare quoties una pars ita est probabilis, ut altera probabilis non sit, ea dicitur moraliter certa, atque adeo illud dicitur moraliter certum, & indubitatum, quod probabilibus argumentis ita verum ostenditur, ut ejus oppositum non sit probabile.

Hæc P. de la Fuente; quæ quamvis veraputem, attamen certitudinem moralem exa-

ctam dicerem potiùs evidentiam moralem, quia ea certitudo moralis exacta excludit non tantum prudentem, sed etiam imprudentem formidinem oppositi; excludere autem imprudentem convenit evidentie morali, non autem puræ certitudini morali. Certitudinem autem moralem minus exactam puto dicendam esse absolutè certitudinem moralem.

Post hæc P. de la Fuente à n. 58. ait, certum esse, quòd in plerisque materijs, in quibus exigitur moralis certitudo, non est necessaria ea exacta moralis certitudo, quæ semper uniatur cum veritate sui objecti, & ex vi sui motivi speculativè convincat intellectum, sed sufficit altera minus exacta, seu tam magna probabilitas unius extremi, ut ejus oppositum non sit probabile. Patet: Sic homo inter Catholicos natus est certus de suo Baptismo, Fideles de existentia Christi D. in Hostia exposita, Filij de suorum parentum veritate. Nec homini licet sub conditione rebaptizari; nec Fidei negare Hostiæ adorationem, nec Filio detractare obsequia parentibus; nisi specialis ratio dubitandi illis accedat, quamvis non sit prorsus certum eum hominem esse baptizatum, eumque à talibus parentibus genitum. Cur autem, nisi quia quoties una pars est adeo probabilis, ut alia non sit probabilis, illa communi hominum modo habetur moraliter certa: ergo certum est, quòd in plerisque materijs, in quibus ad prudenter operandum exigitur certitudo moralis, non exigitur ea exacta, quæ semper uniatur cum suo objecto, sed sufficit talis certitudo moralis constata ex argumentis probabilibus pro una parte, ut altera non sit probabilis: ergo quoties datur argumentum probabile pro una parte, & nullum pro aliâ, toties datur pro illa certitudo moralis sufficiens ad prudenter operandum.

Si ergo in plerisque materijs, in quibus ad prudenter operandum requiritur certitudo moralis, sufficit magna probabilitas pro una, & nulla pro opposita; ita ad prudentem opinionis probabilis electionem requiritur certitudo moralis de probabilitate opinionis. Datur autem ea moralis certitudo de probabilitate, quoties probabilitas opinionis ita est probabilis, ut ejusdem opinionis non probabilitas non sit probabilis: contra si ipsa probabilitas sit opinativè dubia, seu dantur opiniones probabiles de probabilitate, & non probabilitate opinionis, tunc ea probabilitas non erit moraliter certa, sed incerta, & insufficiens ad prudentem opinionem, & operationem.

Quare

N. Quare omnis ea opinio, cujus veritas hinc inde controvertitur, unis negantibus, alijs affirmantibus esse veram, ejus tamen probabilitas non controvertitur, aut à negantibus illam esse veram, adhuc asseritur esse probabilis, ut plerumque facit S. Bonav. in 4. dist. 17. art. 2. qu. 3. & dist. 21. art. 2. qu. 1. & dist. 21. art. 2. qu. 3. & alibi apud Mastr. in 2. d. 5. n. 62. immo P. D. Thyrsus tom. 1. Select. d. 4. n. 18. opinionem oppositam proprie vocat probabilissimam, aut à nullo eximia doctrinae, & probitatis viro notatur ut improbabilis; aut est communis inter classici DD. censenda est certo probabilis. De signis, quibus certa probabilitas à dubia discernitur, latè tractat P. Terillus qu. 5. & 6. de Consc. omnino videndus, & brevius P. de la Fuente à n. 66. qui hoc ipsum discutit de novis opinionibus.

N. Tertia conclusio: Solam opinionem saltem certo moraliter probabilem sequi licet. Patet; quia nec licet sequi dubiè probabilem, nec probabiliter probabilem: ergo ut aliquam opinionem licitè sequar, debet saltem esse certo moraliter probabilis.

§. III.

Objectiones.

SUMMARIUM.

Quia difficulter distingui potest inter certo probabilem, & probabiliter probabilem, n. 82.
Potest. Quid dubia probabilitas, & quid probabilis probabilitas? n. 83.
An idem sit opinio probabiliter probabilis, ac tenuiter probabilis? n. 84.
Cur non liceat probabiliter probabilis? n. 85.
Probabiliter probabile non importat absolutam probabilitatem, quin etiam non probabilitatem, ibid. & n. 86. 87. 88.
Omnis opinio probabiliter probabilis est probabiliter non probabilis, ibid. à n. 85. ad 88.
Petens consilium format judicium certum de probabilitate consilij, n. 89.
Si ex certo probabili opinione resulet alia incerto probabilis, hac non licet, n. 90. & 91.
An opinio probabiliter probabilis generet dubium circa operationem? Mens P. Carden. à n. 92. ad 99.
Non satis ut dubium quocumque assensu deponatur, sed necesse, ut assensu prudenti, n. 100. & 101.
Cum probabilitate probabilitatis opinionis stat probabilitas non probabilitatis opinionis, & ideo non licet, n. 102.
Quid dubitare, quid probabiliter opinari? n. 103.

Quid dubitare, quid formidare? n. 104.
Non potest formari dictamen reflexum de licito nisi probabiliter probabilis, n. 105.
Cur judicium incertum de veritate sit prudens, non ita incertum de probabilitate? n. 106.
P. Elizald. ait repugnare, ut probabilia probabiliter cognoscantur, n. 107.

Objicies ex P. Carden. tom. 4. dist. 4. n. 14. N. difficulter distingui posse opinionem 82. certo probabilem à probabiliter probabilis, P. Card. & ideo se numquam eà distinctione usum; sed se tantum distinxisse opinionem in verè probabilem, seu quam ferè omnes judicant probabilem; & in dubiè probabilem, seu de cujus probabilitate inter sapientes dubitatur.

Sed contra primò; quia dedi certa signa, N. quibus certo probabilis à probabiliter probabili distingui possit. Contra 2. quia sicut P. Card. P. Carden. distinguere potest inter verè, & dubiè probabilem, ita ego inter certo probabilem, & probabiliter probabilem. Contra 3. quia facit quæstionem de nomine, & quam vocat verè probabilem, ego voco certo probabilem: quam vocat dubiè probabilem, esto vocari possit incerto probabilis, non tamen probabiliter probabilis; incertum enim tam convenit dubio, quam probabilitati; cum hoc tamen discrimine, quod dubia probabilitas strictè sumpta, est quando omittitur omnis assensus; opinativa autem, seu probabilis probabilitas, est quando datur assensus ex unâ parte, ita tamen, ut pro non probabilitate detur æquale, aut ferè æquale fundamentum.

Objicies 2. Non est idem opinio tenuiter probabilis, ac probabiliter probabilis; tum 84. quia tenuis probabilitas implicat contradictionem terminorum inter se; tum quia probabilis probabilitas importat utrorumque terminorum veram, & absolutam probabilitatem; tenuis autem probabilitas eam negat; & sicut non est idem homo tenuiter prudens, ac absolute prudens; ita non est idem tenuis probabilitas, ac probabilis, seu absoluta probabilitas; sed idem esset tenuis probabilitas, ac probabilis probabilitas, si non licet sequi probabiliter probabilem; ideo enim hanc sequi non licet; quia si opinio A est probabiliter probabilis, est etiam probabiliter non probabilis, adeoque ejus probabilitas est tenuis.

Sed contra, quidquid sit, an opinio probabiliter probabilis idem sit, ac tenuiter probabilis; hoc mihi certum est, quod non licet sequi probabiliter probabilem, ob dictam rationem, quod si opinio est probabiliter

liter probabilis, est etiam probabiliter non probabilis. Quomodo autem prudenter sequar aliquam opinionem, quæ est æquè probabilis, ac non probabilis; immò sepe est magis non probabilis, quàm probabilis, seu maius habet fundamentum pro sui improbabilitate, quàm pro sui probabilitate? Quapropter licet verum sit, quòd tò *probabile* importet absolutam probabilitatem; neutiquam tamen verum est, quòd tò *probabiliter* *probabile* in utroque importet absolutam probabilitatem; & hoc est æquivocum Patris Carden. quia tò *probabiliter* reflectit non tantum supra probabilitatem, sed etiam supra non probabilitatem ejusdem opinionis, ita ut si probabilitas opinionis est probabilis, sit etiam probabilis non probabilitas; quomodo autem eligi potest opinio, cujus tam probabilitas, quàm non probabilitas, est probabilis, immò sæpe est probabilior non probabilitas, quàm probabilitas?

N. 86. P. Card. Objicies 3. ex eodem n. 18. 19. & 20. quia sicut quoties una opinio est probabilis, plerumque ejus opposita est etiam probabilis, ita quoties una opinio est probabiliter probabilis, etiam contradictoria erit probabiliter probabilis; quid autem tunc faciendum erit? an eligere tunc tutiorem? hoc autem erit onus intolerabile, & summè difficile discernere inter certò, & inter probabiliter probabiles; præsertim cum DD. non dicant, an hæc, vel illa opinio sit certò, an sit tantum probabiliter probabilis. An minùs tutam? tunc autem, cum ea opinio minùs tuta sit tantum tenuiter probabilis, incidemus in 3. damn. ab Innoc.

N. 87. P. Card. Sed contra; quia iterum P. Carden. æquivocatur, & ejus paritas est evidenter contra illum: ut enim quoties una opinio est probabilis, ejus opposita est etiam probabilis; ita quoties probabilitas est probabilis, toties non probabilitas erit etiam probabilis. Immo quoties una opinio est probabiliter probabilis, ejus contradictoria erit etiam probabiliter non probabilis; non autem, ut P. Card. æquivocatur, ejus contradictoria erit probabiliter probabilis; nam contradictoria opinionis probabiliter probabilis non est alia probabiliter probabilis, sed est eadem ipsa opinio probabiliter non probabilis.

N. 88. Explico, & sumo duplicem opinionem probabilem: ecce tunc probabilitas cadit supra veritatem unius, & altera probabilitas cadit supra veritatem alterius contradictorii; adeoque si hæc opinio, *Pictura die festo licet*, est probabilis, erit etiam probabilis contradictoria, *Pictura die festo non licet*. Summo modo opinionem probabiliter probabi-

lem: ecce tunc probabilitas reflexa non cadit supra veritatem opinionis, sed supra probabilitatem directam opinionis; contradictorium autem probabilitatis directæ est non probabilitas directæ ejusdem opinionis: ergo una probabilitas reflexa cadit supra probabilitatem directam, alia supra non probabilitatem directam ejusdem opinionis: ergo si aliqua opinio est tantum probabiliter probabilis, eo ipso eadem opinio est probabiliter non probabilis. Confirmo: Quoties veritas unius opinionis est tantum probabilis, eo ipso plerumque ejus falsitas est etiam probabilis: ergo quoties probabilitas alicujus opinionis est tantum probabilis, eo ipso non probabilitas ejusdem opinionis est etiam probabilis.

Objicies 4. num. 24. Petens consilium à N. Theologo format tantum judicium probabile, non autem certum de probabilitate opinionis, nam nititur auctoritati Theologi; ergo ea opinio est ei tantum probabilis, & tamen eam licet sequitur. Nego antecedens; dico enim, quòd format judicium certum moraliter de probabilitate opinionis, etsi illud judicium nitatur auctoritati Theologi; tum quia præsumit, quòd non sit daturus consilium, nisi juxta opinionem inter TT. certò probabilem; tum quia sæpe in pluribus infima certitudo moralis conditur ex unius tantum testimonio, suppositis aliis circumstantiis probatis, & sapientiæ, & ex ignorantia fundamenti in oppositum: ita judicium certum, quòd homo sit baptizatus, & ordinatus, unice nititur testimonio Parochi, & Episcopi, & eorum probatis; nemo enim præsumendus est malus, nisi positivè probetur; & judicium certum, quòd Petrus sit filius Pauli, nititur testimonio matris, ejusque castitati præsumpta, quia non probatur adultera. Vide quæ dixi n. 77. ad 79.

Objicies 5. n. 25. Plures opiniones probabiliter tantum inferuntur ex opinionibus certò probabilibus: sed illæ non sunt certò probabiles, & tamen licet in praxi, ut experientia docet; nam sicut ex præmissis evidentibus, cum bonitas consequentia est tantum probabilis, non resultat conclusio evidens, sed solum probabilis; ita ex opinione certò probabili cum bonitate consequentia tantum probabili, resultare non potest conclusio certò probabilis, sed tantum probabiliter probabilis.

Sed contra; quia si aliquando ex opinionibus certò probabilibus non resultant opinionibus certò probabiles, eo ipso hæc licet non erunt in praxi, & in culpa critica præ-

premissa, cujus probabilitas non erit certa, nec ejus probabilis connexio certa erit. At, regulariter loquendo, ex utraque præmissa certo moraliter probabiliter resultat conclusio certo moraliter probabilis. Addo, quod certitudo moralis de opinionis probabilitate non sumitur à bonitate illationis, sed ex eo, quod ea opinio judicetur ab Authoribus, etiam ejus veritatem negantibus, certo probabilis, & quod nullus ejus probabilitatem in dubium vocet, sed tantum ejus veritatem.

N. 92. Obijciat 6. n. 27. quia falsum est, quod opinio probabiliter probabilis generet dubium practicum circa operationem: 1. quia habet rationem prudentem, ob quam dubium deponatur; ut enim ægrotus dubitans, an teneatur ad Sacrum, audito Medici consilio, quod est sibi tantum probabile, deponit dubium practicum de auditione Sacri: ita practice dubitans de opinionis probabilitate, & inveniens rationem verè probabilem pro securitate opinionis habet principium, quo deponat dubium, & format judicium probabile de opinionis probabilitate: 2. quia dici non potest dubium practicum non posse prudenter deponi nisi per rationem certò, non autem per probabiliter tantum probabilem; hoc enim esset conscientiam scrupulis illaqueare, quatenus non tantum volumus eligendas non esse opiniones nisi certò probabiles, sed etiam, quod in rationibus probabilibus, quibus homines in dubijs occurrentibus suas actiones gubernant, non satis sit ratio probabiliter probabilis, sed necessaria sit certo probabilis: hoc enim modo ægrotus inquirere tenebitur, quanta sit peritia Medici, ut sciat, an ratio probabilis Medici consilio nixa sit probabiliter, an certo probabilis: 3. quia si opinio probabiliter probabilis trahit secum dubium, etiam certò probabilis hoc trahet; nam vel omnis probabilitas affert secum dubium, vel sola probabilitas reflexa? si omnis; ergo etiam certò probabilis: si sola reflexa, contra est; quia id esset, quia tò certo affert dubitationem in certo probabili; sed hoc est falsum, nam tò certo potest etiam cadere supra dubium; certò enim dubito, an crines Adam fuerint rubri: ergo si tò probabile, aut probabiliter, affert secum dubitationem, certò probabilis affert certò dubitationem: sicut quia opinio probabilis est ex se semper incerta, ideo certo probabilis affert etiam in suo conceptu, esse certum, quod sit incerta: 4. quia, juxta nos, dubium non componitur cum assensu probabili, nam dubitare est suspendere omnem assensum: ergo implicat, ut intel-

lectus assentiat probabiliter, & dubitet: ergo habens judicium probabile reflexum de opinionis probabilitate non dubitat de ejus probabilitate: 5. quia aliud est formidare, aliud dubitare: ergo etsi habens judicium probabile reflexum de probabilitate opinionis formidet, non tamen dubitat de probabilitate opinionis: 6. ait cap. 6. n. 41. quia habens judicium probabile de probabilitate opinionis, tantum abest, ut habeat dubium practicum de illà, quin habet judicium reflexum certum, nam habet judicium prudens de probabilitate, quo deponit dubium de eà; ergo non dubitat practice de probabilitate, quia habet tertium aliud reflexum, & certum, quod rectè operetur, qui ex judicio probabili, & prudenti operatur.

N. 98. Respondeo negando anteced. etsi enim assensus probabilis de probabilitate opinionis non sit dubium de eadem probabilitate, cum dubium sit suspensio omnis assensus attamen dat locum prudenti formidini de operatione posità sub judicio probabili de probabilitate opinionis; nam opinio purè probabilis de probabilitate est simul, siue æquè, siue magis, siue minùs probabilis de non probabilitate; ergo est insufficiens ad deponendum dubium, aut formidinem de prudenti operatione; immò essentialiter imbibit dubium opinativum, & prudentem formidinem de non prudenti operatione; quatenus si ejus opinionis probabilitas est probabilis, etiam non probabilitas, seu imprudentia in eam sequendo est simul probabilis.

N. 99. Ad 1. probationem nego antecedens; nulla enim ratio, nisi sit certò probabilis, est prudens; immò de rationem probabilem esse prudentem; attamen cum in nostro casu non tantum ad sit ratio prudens pro probabilitate, sed etiam ad sit ratio prudens pro nò probabilitate, eo ipso fit, ut ea ratio non sit satis ad prudenter operandum. Ad paritatem ægroti dico, quod consilium Medici sit illi moraliter certum; immò, nisi tale sit, non poterit ei niti, præsertim cum lex de sacro sit certa. Dixi enim, quod certitudo moralis in pluribus materijs constat ex magnà probabilitate unius partis, & nullà probabilitate oppositæ.

N. 100. Ad 2. dico, quod licet dubium practicum per omnem etiam imprudentem assensum deponatur; (ut enim dixi, dubium strictè importat suspensionem omnis assensus, ergo per quemlibet etsi imprudentem deponitur) attamen, ut prudenter operer, non est satis, ut dubium practicum deponatur quolibet assensu,

assensu, sed deponendum est per prudentem assensum; ergo non nisi per rationem certò probabilem de probabilitate; alias operari liceret cum hoc utroque iudicio simul existente, Est probabile, quòd sit probabilis opinio, *Licet pingere*; est probabile, quòd non sit probabilis eadem opinio, *Licet pingere*: ergo licet pingere; quod nemo dicet; immò liceret operari sub iudicio de maiori non probabilitate opinionis. Ad instantiam dico,

P. Card. quòd si P. Carden. vult, ut omne ultimum conscientiae dictamen sit certum, nec timet conscientias scrupulis illaqueandas, quamvis vix dici possit qualiter idiotæ iudicium illud certum reflexum formare possint, quomodo timet illaqueandas scrupulis conscientias per hoc, quòd dicamus opinionem, ejusque rationem debere esse certò probabilem, saltem tali certitudine, quæ non oriatur ex evidentiâ, sed ex magnâ soliditate opinionis, & rationis, & ex nullâ soliditate rationis stantis pro non probabilitate?

N. Totum æquivocum P. Carden. est, quòd 101. rectè dicat dubium deponi per quemlibet assensum, & ex eo, quòd idem non sit opinio dubiè probabilis, ac probabiliter probabilis, infert, quòd quia cum habeo iudicium probabile de probabilitate opinionis, non habeam dubium, consequenter licitum erit

P. de la Fuente. operari; hoc autem est falsum, ut bene P. de la Fuente n. 43. ut enim operer, non satis est, ut non habeam dubium practicum, sed debeo illud deposuisse per iudicium prudens; alias qui deponeret illud per iudicium imprudens, licitè operaretur: sed iudicium probabile de probabilitate opinionis, cum stet simul cum iudicio probabili de non probabilitate opinionis, non est prudens circa honestatem operationis: ergo.

N. Ad 3. nego antecedens; nam per certitudinem probabilitatis opinionis excluditur 102. omnis non probabilitas ejusdem opinionis; econtra per probabilitatem probabilitatis opinionis non excluditur, immò stat probabilitas non probabilitatis opinionis: ut enim cum probabilitate veritatis stat maior, aut minor, aut æqualis probabilitas falsitatis; ita cum probabilitate probabilitatis stare potest æqualis, aut maior, aut minor probabilitas non probabilitatis. Si autem semel admittatur ut licitum, sequi opinionem probabiliter probabilem, evidenter infertur, quòd licet sequi opinionem ita probabiliter probabilem, ut longè probabilius sit non esse probabilem: quo modo quia licet sequi omnem certò probabilem de veritate, licet sequi omnem certò probabiliorem de falsitate. Itaque omnis opinio quatenus probabilis affert

secum incertitudinem de veritate; quatenus probabiliter probabilis affert secum incertitudinem tum de probabilitate, tum de veritate quatenus certò probabilis affert secum certitudinem de probabilitate, & incertitudinem de veritate. Ut operer, necessaria saltem est certitudo de probabilitate constata ex magnâ probabilitate opinionis, & ex nullâ probabilitate pro non probabilitate ejusdem opinionis.

Ad 4. fateor aliud esse dubitare, aliud probabiliter opinari; & ideo aliud esse opinio- nem dubiè probabilem, aliud probabiliter probabilem; ex hoc tamen non infertur, quòd quia opinio probabiliter probabilis differt a dubiè probabili, quòd, est illicitum sit sequi dubiè probabilem, ideo sequi licebit probabiliter probabilem; non, inquam, infertur, quia neutrum sequi licet: non dubiè probabilem, quia si dubium stricte sumatur, tunc suspenditur omnis assensus de probabilitate opinionis: non probabiliter probabilem, quia licet tunc deatur assensus opinativus probabilis de probabilitate, attamen est componibilis cum assensu opinativo probabili de non probabilitate ejusdem opinionis; quo modo assensus certus de probabilitate veritatis est componibilis cum assensu certo de probabilitate falsitatis opinionis: sed assensus opinativus probabilis de probabilitate opinionis, componibilis cum assensu opinativo probabili, aut probabiliori de non probabilitate, non est satis ad prudenter operandum; qualiter enim operetur prudenter, qui simul probabiliter opinatur, quòd non operetur prudenter? Ergo non licet sequi probabiliter probabilem.

Ad 5. fateor, quòd aliud sit formidare, N. aliud dubitare; fateor etiam, quòd opinans 104. probabiliter opinionem esse probabilem non dubitet de probabilitate opinionis, nam dubium stricte dicit suspensionem omnis assensus; adhuc tamen non licet sequi probabiliter probabilem, quia assensus opinativus de probabilitate stare potest cum assensu opinativo de non probabilitate opinionis; adeoque assensus opinativus de probabilitate formidat prudenter de non probabilitate opinionis: Vel enim assensus probabilis de probabilitate opinionis est prudens; & sic etiam assensus probabilis de non probabilitate ejusdem opinionis erit prudens; quomodo autem licet prudenter operer sub iudicio prudenti de non probabilitate opinionis, quòd coexistit cum iudicio prudenti de ejus probabilitate? nec enim ea duo iudicia sunt contradictoria, cum utrumque sit affirmativum, unum de probabilitate, aliud de non pro-

probabilitate ejusdem opinionis: vel assensus probabilis de probabilitate opinionis est imprudens? quomodo autem licet operer sub iudicio imprudenti?

N. Ad 6. quidquid sit, an iudicium probabile
105. de probabilitate generet dubium practicum de eadem; hoc enim in rigore negavi; nam dubium de probabilitate, strictè loquendo, est suspensio omnis assensus de eadem: adhuc dico iudicium probabile de probabilitate opinionis non esse iatis, quia cum eo fiat iudiciū probabile de non probabilitate. Quod autem dicit, quod formari possit iudicium certum reflexum de licito usu opinionis probabiliter probabilis; hoc nego. Prius enim directè probandum est, quod liceat sequi opinionem probabiliter probabilem; eo modo, quo prius directè probatur, quod liceat sequi certò probabilem; & deinde ex argumentis hoc probantibus formatur iudicium certum reflexum de licito usu certò probabilis, quò Probabilistæ Reflexistæ dirigi dicunt operationem. Assumere autem, quod formari possit iudicium certum reflexum de licito usu probabiliter probabilis, quò dirigi dicatur operatio, est assumere ut certum, quod a me negatur non tantum esse verum, sed esse probabile; nego enim esse verum, immò nego esse probabile, quod liceat sequi probabiliter probabilem.

N. Dices: Iudicium certò probabile est incertum de veritate, nec tamen est imprudens de veritate; alias non liceret sequi opinionem certò probabilem de veritate: ergo nec iudicium incertum de probabilitate erit imprudens de probabilitate. Nego consequentiam; ideo enim iudicium incertum de veritate non est imprudens de eadem, quia supponit iudicium certum de probabilitate veritatis: at iudicium incertum de probabilitate nullum supponit iudicium certum de probabilitate, immò stat cum iudicio de non probabilitate opinionis; si enim opinio est probabiliter probabilis, est etiam probabiliter non probabilis; ergo si quia est probabiliter probabilis, licet eam sequi, ut vult P. Card. Carden. quia etiam est probabiliter non probabilis, non licebit, ut ego volo. Quòd si neget probabiliter probabilem esse simul probabiliter non probabilem, eo ipso non erit probabiliter, sed certò moraliter probabilis. Dixi enim, quòd in præfenti magna probabilitas pro uno contradictorio, & nulla pro alio est certitudo moralis: ergo si opinionis probabilitas ita est probabilis, ut non probabilitas non sit probabilis, eo ipso probabilitas est moraliter certa.

N. Non immoror in refutando P. Eliz. qui in
107. Tom. III.

Append. de Naturâ opin. quest. 4. pag. 254. P. Eliz. ait, repugnare ut probabilia probabiliter tantum cognoscantur. At hoc est certò falsum; tum quia scibilia probabiliter tantum cognosci possunt; ergo & probabilia: tum quia sepe adest ratio, una pro probabilitate, alia pro non probabilitate ejusdem opinionis. Lege P. Teril. qu. 32. de Reg. mor.

§. IV.

An aliquando satis sit opinio tenuiter, aut probabiliter probabilis?

S U M M A R I U M.

Doctores tuentes licere in casu gravissima necessitatis sequi opinionem alias non probabilem, aut tenuiter probabilem, n. 108.

Notandum eo ipso opinionem perdere tenuem, & sortiri gravem probabilitatem ratione necessitatis, n. 109. 110. 111.

An tenuis probabilitas idem sit, ac dubia? num. 110.

Retentâ tenui nunquam licet, mutatâ in gravem licet, ib.

Plura illicita sunt ex nova circumstantiâ licita, ibid.

Si timeatur Eucharistiam ab Hereticis concultandam, licet viro, & femine eam tangere, & non jejunis sumere. DD. ib.

Non opponitur decreto, nam damnata non loquitur de tenui probabilitate, stante summâ necessitate, & loquitur generatim, n. 112.

Quoties necessitas dat tale pondus rationi, ut tenuis fiat certò probabilis, licet, ib.

EX dictis infer, quòd non ideo in casu N. urgentissime necessitatis illicitum erit 108. sequi opinionem tenuis probabilitatis; licet enim, si nulla alia adfit, & adfit gravissima necessitas, ut optime P. Sanch. lib. 1. Sum. P. Sanch. cap. 9. & lib. 2. de Matrim. d. 36. n. 8. ubi ait, quòd id quod non iudicatur alias probabile, redditur probabile per urgentem necessitatem, & periculum impendens. Idem tradit M. Hozes in 27. damn. ab Alex. VII. num. 18. M. Hoz. Torrec. ibid. Filgu. in Lucernâ ad 3. damnatam, C. de Lugo de Sacram. d. 8. n. 140. M. C. de Sotus de Secreto, membro 3. M. Mart. de Prado in tract. 7. de Partibus Sac. Poenit. qu. 3. M. Sot. dub. 2. n. 15. pag. mibi 675. ubi postquam retulit sententiam tam negantem posse absolvi, qui nullum peccatum explicitè dicit, etsi aliqua signa doloris det; quam affirmantem absolvi debere, ait hanc in praxi sequendam, & ut possimus in tantâ necessitate, sufficit, quævis probabilitas speculariva. Idem M. Id. asserit M. Ildeph. Baptista de Consc. d. 28. Bapt. dub.

dub. 6. concl. 3. n. 579. ait enim: Aliquando talis potest se offerri occasio prompta operandi, ut ..... ne salus corporis, & anime periclitetur, sufficiat illa parva probabilitas. Idem Caram. in *Dialectic. n. 398.* & M. Tapia *tom. 1. lib. 1. q. 8. art. 11. n. 4.* ubi ait: Imminente necessitate, aliqua judicantur prudenter fieri, quæ extra necessitatem non licerent; & *art. 13. n. 5.* ait, quod, occurrente magno inconvenienti, præferenda est opinio, quæ illud vitat, etsi extra illud non judicaretur probabilis; & citat Sotum *l. c. qu. 2. concl. 2.* Navar. P. Sanch. *lib. 2. de Matrim. d. 36. n. 8.* & *lib. 1. Sum. cap. 9. n. 35.* ita, inquit, potest quis habens aliqualem persuasionem, quod Judex non legitime interroget, occultare delictum viri dignissimi.

N. Adverte autem, quod eo ipso opinio tenuiter probabilis mutat suam probabilitatem, adeoque semper verum est, quod reventâ tenui, numquam licet, etsi mutatâ liceat, ut dixi *d. 3. sect. 3.* Vide P. Card. *tom. 1. disp. 9. cap. 8. n. 133.* & *tom. 3. d. 74. cap. 2. n. 20.* sed præcipue *tom. 4. d. 4. cap. 7.* ubi hoc ex professo agit, & trahit plures casus, in quibus ob summam necessitatem tenuis probabilitas sufficit; ea enim necessitas dat pondus rationi ex se levi, ex. gr. si non adfit alia materia, licet baptizare infantem cum lixivio; in quo casu ipsa necessitas facit licitum, quod eâ seclusâ non licet.

N. Dices: Tenuis probabilitas idem est, ac dubia probabilitas de se sufficiens ad deponendum dubium: ergo cum per nos non liceat operari cum dubio practico, numquam sequi licebit opinionem tenuis probabilitatis.

N. Respondeo, quod tenuis probabilitas, seclusâ summâ necessitate, asserat dubium practicum; si autem ea adfit, eo ipso reddit eam certò probabilem; plura enim sunt ex se illicita, quæ additâ vel unâ circumstantiâ fiunt licita: ex. gr. illicitum est non jejuno sumere Eucharistiam, & tamen si timeatur, quod conculcanda sit ab Hæreticis, licitum erit tam viro, quam foemina eam propriis manibus tangere, & post prandium sumere, ut omnes docent cum P. Fagundez in præceptis Ecclesiæ, P. Layman *ibi.* P. Suar. *tom. 3. in 3. p. d. 68. sect. 6.* Duardus in caput, Omnis utriusque sexus, commentans §. tertium disti capitis *d. 2. sect. 1. n. 22.* C. de Lugo *d. 14. n. 3.* P. Henao *tom. 3. d. 29. sect. 5.* si enim ob Eucharistiæ reverentiam jejunium inductum est, & ob eandem negatum laicis attingi, non debet ipsum jejunium, & ipsa non contrectatio in maiorem Eucharistiæ irreverentiam redundare, ut accideret in dicto casu.

P. Fagu.
P. Lay-
man,
P. Suar.
C. de
Lugo,
P. Hen-
Duard.

Neque contravenimus decreto Innocentij damnantis tenuem probabilitatem; tum quia damnata asserit *generatim*, quod ego nego, & unice affirmo, quod in solâ extrema necessitate; tum quia ea tenuis probabilitas transit in certo gravem ratione extrema necessitatis: quando autem liceat sequi opinionem tenuiter probabilem, ait P. Card. *n. 56.* regulam esse, quando ipsa necessitas dat tale pondus intrinsecum rationi, ut tunc censetur ea opinio certò probabilis. Sed hoc ipsum iterum quæri potest, quoniam hoc det? Quare dico ponderandas diligenter circumstantias, periculum imminens damnationis, si non practicetur, & remittendum, ut solet, in pluribus judicio prudentum valde circumspicere.

SECTION IV.

An ad sine peccato, aut honestè operandum, requiratur judicium aliquod certum de non peccato, & de honestate operationis?

§. I.

Conclusio.

SUMMARIUM.

Questio est, an præter judicium certum de probabilitate necessarium sit aliud certum de honestate? *n. 113.*

Probabiliorista deberent combinare comprobabilioritate non peccati certitudinem non peccati. *n. 114.*

M. Martinez, & P. Scildere, etsi Probabiliorista, sunt Reflexista. *n. 115.*

Probabiliorista non explicant quomodo probabilioritati inst certitudo non peccati, necessaria juxta omnes, ne quis peccet, sed unice dicunt satis esse probabilioriam. *n. 116.*

Male negatur, quod certitudo moralis sit infallibilis connexio cum vero; est enim cum vero prudentiali. *n. 118.*

Contradictio P. Thyrsi, ib.

Probabiliorista Moderni summè recedunt ab Antiquis, nam P. Suar. ait, omnes DD. sentire, quod ut voluntas sit recta, necessarium sit, ut sequatur judicium conscientie practice certum, ib.

Dico, quod ut quis sine peccato, aut honestè operetur, necesse sit, ut ejus judicium habeat aliquam de non peccato, aut honestate operationis certitudinem. Aliqui hoc dicunt de fide. *n. 119.*

Unice quero, an aliqua certitudo requiratur, & præscindo modo à specie certitudinis. *n. 120.*
Rationes. Quia quod non est ex fide, est peccatissimum juxta Scotum sit hic pro conscientia est, quod est contra conscientiam, est peccatum. *n. 121.*
Bona

Bona fides est iudicium prudens, adeoque certum certitudine prudentia, ib.

Necessaria ad non peccatum certitudo prudentis non dubitationis de peccato ex S. Thom. & S. Antonino, n. 122.

Conscientia dubia strictè sumpta excluditur à quolibet iudicio etsi imprudenti, n. 123.

At prudens formido peccati non nisi acerbè prudenti, n. 123.

Quia non licet operari cum conscientia prudenti formidolosa de peccato formali, n. 124.

Quia habens conscientiam opinativè incertam de peccato, ita se habet, ac si diceret, volo hoc facere, etsi sit peccatum formale, n. 125.

Quia S. Thom. ait, si autem inter contrarias opiniones peccare graviter, nisi habeat certitudinem de sua opinione, quam sequitur, n. 126.

Hac certitudo debet esse de non peccato formali, non de materiali, aut veritate, ib.

Plerique Probabilioristæ negantes incertum de peccato materiali non posse fieri certum de non peccato formali sunt contra S. Thom. ib.

Probabilioristæ negant, & affirmant requiri certitudinem de non peccato formali, n. 127.

Rejicitur P. Munniesia, ib.

Ut iudicium purè probabilius de non peccato materiali non expellit omnem prudentem peccati materialis formidinem; ita nec probabilius de non peccato formali excludit omnem prudentem peccati formalis formidinem, n. 128.

Potest quis esse certus de non peccato formali, quinsit de non materiali, n. 129.

Aliud est formido de peccato materiali, aliud de formali, ib.

Alia Probabilioristarum contradictio, n. 130. & 131.

Chimera est, quòd quis timens prudenter peccatum, & operans cum eo prudenti timore peccati non peccet, ib.

Explicatur textus Apostoli de operando cum metu, ib.

Angustia Probabilioristarum, ib.

Requiritur certitudo non peccati formalis, ne quis formaliter peccet, n. 132.

Quaro à Probabilioristis, cui iudicio insit ea certitudo? an directo probabiliori, an reflexo? n. 132. & 133.

Impugnatur P. Munniesia, n. 134. & 135.

Nisi alicui iudicio detur certitudo, numquam Probabilioristæ liberabuntur ab absurdo, quòd prudenter formidans de peccato formali, non peccet formaliter, ib.

eticà probabilitate opinionis. Modò quæro, an ut quis sine peccato, aut honestè operetur, necessarium sit, ut ejus iudicium aliquam de non peccato, aut de honestate operationis certitudinem habeat? Vtrùm enim pro tali iudicio certo sit deinde satis ipsum iudicium directum probabile, an verò necessarium præterea sit aliud reflexum, quo Reflexistæ dirigi dicunt proximè, & ultimò ipsam operationem eliciendam; hoc paulò post contra Probabilistas Reflexistas definiemus. Similiter, an ad sine peccato, aut honestè operandum, satis sit iudicium reflexum certum de probabilitate, aut probabilioritate opinionis, secluso omni iudicio directo de veritate; seu an satis sit certitudo de probabilitate, aut probabilioritate objectivè opinionis; an verò necessaria sit probabilitas, aut probabilioritas subjectiva, ut assentiar ei opinioni, dicemus infra contra Probabilioristas.

P. D. Thyrsus prolixam texit Dissertationem; nam *disf. 10. cap. 1. §. 1.* ait omnes Antiquos, & Modernos, paucis exceptis, convenire, quòd non requiratur omnimoda certitudo de veritate sententiæ minùs tutæ ad licitum ejus usum; & rejicit Libertum Fro-mundum, Sinnichium, & Wendrochium negantes licere sequi probabilissimam. Explicat mentem Caietani, Armillæ, & aliorum, quos ait non discrepare à communi doctrinæ licere sequi minùs tutam, si sit evidenter probabilior; & ex P. Valqui. 1. 2. d. 62. cap. 5. ait, aliud esse dubitare, aliud formidare, ut certum est. Demum totus est in probando rem satis claram, nempe licitum sequi minùs tutam, si sit evidenter probabilior; nihil autem habet de puncto principali, seu quomodo sequens probabilior sit certus de non peccato: an quia ipsi probabilioritati de non peccato innata sit certitudo non peccati: an quia necessarium sit iudicium reflexum certum, à quo certitudo non peccati haberi possit. Quare deberent P. D. Thyrsus, P. Munniesia, Palanco, alique Probabilioristæ combinare probabilioritatem de honestate operationis cum certitudine de honestate operationis; nam requiri dictamen saltem moraliter certum de non peccato, aut de honestate, dixi *sest. 1. §. 2.* esse ferè omnium sententiam.

Combinet igitur Probabilioristæ non Reflexistæ (nam inter eos dantur etiam Reflexistæ, tales sunt M. Martin. de Prado, & P. Scild.) cum probabilioritate honestatis certitudinem moralem honestatis. Probabilistæ, ut certitudinem cum probabilitate combinent, recurrunt passim ad iudicium reflexum

Dixi, quòd ut quis licitè sequi possit opinionem probabilem; debet nec dubiè, nec probabiliter esse probabilis, immò eam sequens debet esse moraliter certus de pra-

rum certum de sufficientiâ, & licentiâ opinionis certò probabilis, a quo volunt conscientiam fieri certam de non peccato: Probabilioristæ autem passim, etsi excludant necessitatem ejus judicij reflexi certi de non peccato in sequendâ probabiliori, nil tamen dicunt, nec explicant, quomodo ipsum judicium directum probabilius de non peccato sit certum de non peccato; sed unicè dicunt satis esse, ut judicium directum sit longè probabilius.

N. Porro res tam clara, quòd ut licitè operemur, satis sit judicium evidenter probabilius pro licentiâ, non eget prolixo discursu. Nec hoc est solvere questionem; nam aliud est, quòd judicium directum non debeat esse certum de honestate; quòd clarum est; aliud, quòd præter judicium directum, non requiratur judicium reflexum certum de honestate, ut honestè operemur, nisi ostendatur, quòd ipsum judicium directum probabilius sit simul intransitive certum; volumus enim, ut dicemus *sect. 8.* quòd quodlibet judicium directum certò probabile practicè de honestate sit simul intransitive certum de honestate formali. De hoc autem P. D. Thyrsus, Palanco, & P. Muniesia nihil dicunt. Quare non possunt hi Probabilioristæ contra communem ferè omnium in re tam gravi dicere, quòd ut quis sine peccato, aut honestè operetur, necessarium non sit judicium saltem moraliter certum de non peccato, aut honestate, nisi vel terminos confundant, vel opinionè probabiliorè dicant esse idem, ac moraliter certam. Quòd si hoc dixerint, dabunt locum dicendi omnem opinionem esse ipsi opinanti moraliter certam, cum per eos nemo opinari possit nisi probabilius; & quòd omnis probabilissima, quia est moraliter certa, idem sit, ac probabilior; & e contra.

N. Hinc dum P. D. Thyrsus *n. 12.* ait, quòd Caietanus, Armilla, Adrianus, de quibus P. Vasqu. *1. 2. d. 62. n. 30.* dixerat prædictos AA. postulare certitudinem moralem absque ullâ formidine, ut secundum opinionem aliquam minùs tutam rectè operemur; dum, inquam, P. D. Thyrsus dicit hos, & alios DD. quos citat, non disferre à sententiâ còmmuni, quòd liceat sequi minùs tutam, si sit evidenter probabilior; non rectè, me iudice, dicit; nam aliud est, quòd non liceat sequi minùs tutam, nisi sit evidenter probabilior; aliud, quòd non requiratur certitudo de non peccato, ut sine peccato operemur. Neque enim unum inferri aliud; & ideo ferè omnis Probabilista, etsi admittat licitum sequi minùs, certò tamen probabilem, adhuc requirit judicium certum de non peccato; ergo

five dicti DD. affirmant, five negent licitum utrum minùs tutæ probabilioris, non inde inferitur eos nolle, ut ultimum dictamen sit certum.

Patet etiam falsum esse, quod ait P. D. N. Thyrsus *diff. 10. n. 87.* Certitudo moralis est certitudo secundum quid fundata in magnâ verosimilitudine, in quâ non apparet infallibilis connexio cum veritate. Subdit, quòd opinioni morali non repugnet certitudo moralis, sed tantum omnimoda certitudo, & evidentia. Ecce 1. quantum à communi certitudinis definitione discedat; hæc enim, ut dixi *sect. 2. n. 21.* definitur, *Determinata intellectus ad unum ex contradictoriis, illudque verum;* seu, ut alij dicunt, *Infallibilis connexio cum vero;* & tamen P. D. Thyrsus negat certitudini morali convenire infallibilem connexionem cum veritate; cur autem, nisi quia vel non distinguit verum practicum à speculativo? dummodo enim certitudini morali conveniat infallibilis connexio cum vero prudentiali, seu morali, satis est; hanc autem veritatem prudentialem conveniri certitudini morali est certum; etsi illud ipsum moraliter certum certitudine veritatis prudentialis esse possit logicè falsum: vel ut det opinioni probabiliori certitudinem moralem; hoc autem etiam est falsum, si sermo sit de certitudine morali veritatis logicæ. Ecce 2. apertam contradictionem; nam omni opinioni probabiliori convenire asserit certitudinem moralem, & tamen negat cuicumque actui prudentiæ inesse certitudinem; ita ut *diff. 10. n. 14.* cum tamen hic syllogismus sit evidens: Nulla opinio, nisi sit probabilior, est prudens juxta Probabilioristam; sed juxta eosdem nulla est probabilior, quæ non sit moraliter certa: ergo nulla opinio est prudens, nisi moraliter certa: ergo omnis prudens est certa. Ecce 3. quantum Moderni Probabilioristæ ab Antiquis discedant; audiatur P. Suar. in *1. 2. tr. 3. d. 12. sect. 3. d. 7. su.* cens: Dicendum 1. ut voluntas sit recta, necessarium est, ut sequatur judicium conscientie practicè certum de honestate objecti, & actionis. Ita Doctores omnes. Hæc P. Suar. d. 7. Cordubam. Dat rationem; quia ut homo rectè moraliter operetur, excludere debet omnem dubium, & periculum malitiæ; sed hoc non fit, nisi per judicium certum saltem practicè: ergo ut homo rectè moraliter operetur, necessarium est judicium saltem practicè certum de honestate objecti, & actionis. Ecce mens Antiquorum.

Dico, quòd ut quis sine peccato, aut honestè operetur, necesse sit, ut ejus judicium aliquam

P. Thyrsus
P. Muniesia
Palanco.

N.
117.
P. Thyrsus
Caietanus
Armilla
Adrianus
P. Vasqu.

aliquam saltem habeat de non peccato, aut honestate operationis certitudinem. Puto in hanc conclusionem, quam aliqui de fide putant, venire omnes Theologos, ut supra ostendi *sect. 1. §. 2.* cum hoc tamen discrimine, quod plerique Probabilioristæ, & pauci Probabilistæ velint, quod ea certitudo non peccati in sit cuilibet iudicio directo probabiliori juxta Probabilioristas, & cuilibet probabiliori juxta Probabilistas. At plerique Probabilistæ, cum sint Reflexistæ, & pauci Probabilioristæ, nempe M. Mart. de Prado, & P. Scild. qui etiam sunt Reflexistæ, negant ulli iudicio directo, etsi probabiliori, inesse certitudinem; sed eam à syllogismo reflexo petendam. Est tamen contra P. Eliz.

M. de Prado, P. Scild. P. Eliz.

N. 120.

Nota quod in presenti unicè quærimus, an aliquod iudicium certum requiratur? Quæ autem, & qualis hæc certitudo esse debeat, dicam *sect. 5.* Igitur modo unicè probandum est aliquam certitudinem de non peccato, aut de honestate requiri, ut sine peccato, aut honestè operemur.

N. 121.

P. Moy. Scotus. Pontius. P. Corn.

Probatur 1. *Quod non est ex fide, peccatum* est, ait Apost. ad Rom. 14. propter quæ verba aliqui apud P. Moyam *tom. 2. qu. 8. num. 1* putant conclusionem esse de fide; eaque verba Scotus ex Glossa in 2. *dist. 39. qu. 2. n. 14.* & Pontius *ibi. pag. 950.* ita interpretantur: Quod non est ex fide, id est, quicquid est contra conscientiam, est peccatum; nam, ut ait P. Cornel. *ibi.* fides ibi stat pro conscientia: ergo ut opus non sit peccatum, debet esse ex bonâ fide; sed talis bona fides, juxta omnes, non est nisi iudicium prudens de non peccato, & de licentiâ operationis; eo autem ipso, quod est prudens, est certum certitudine propriâ prudenitiæ: ergo cum ex Apost. ad non peccatum prærequiratur bona fides de non peccato, seu iudicium prudens de non peccato, eo ipso prærequiritur iudiciū certum de non peccato ad non peccandum; & certum de honestate operationis ad honestè operandum.

N. 122.

S. Thom. S. Anton.

Confirmo ex S. Thom. quem citat S. Antoninus, dicente: Quando dantur in materiâ morali variæ opiniones, & quis adhæret opinioni latioris vig. peccat mortaliter, quia agit in dubio: ergo ad non peccandum requiritur certitudo prudentis non dubitationis de peccato.

N. 123.

Probatur 2. Illicitum est operari non tantum cum conscientia dubiâ, sed etiam cum prudenti formidine peccati formalis: sed quoties adest iudicium non certum de non peccato, adest saltem, si non conscientia dubiâ, prudens formido peccati formalis; nam etsi conscientia dubia strictè sumpta, exclu-

Tom. III.

datur per quemlibet assensum, prudentem, aut imprudentem non peccati, immò per quodlibet iudicium certum, aut non certum de non peccato formali; attamen prudens formido peccati formalis non excluditur nisi à iudicio saltem moraliter certo de non peccato formali: ergo quoties adest iudicium non certum de non peccato formali, adest prudens formido peccati formalis: ergo ne quis illicitè, seu cum prudenti formidine peccati formalis operetur, necessarium saltem est iudicium moraliter certum de non peccato formali.

Confirmo 1. quia nulla conscientia, siue strictè dubia peccati, quatenus suspenditur omne iudicium de non peccato; siue opinativè dubia peccati, seu incerta, quatenus adest iudicium incertum de peccato, & non peccato, est satis ad operandum sine peccato: sed quoties iudicium de non peccato est incertum, seu prudenter formidolosum, toties adest conscientia, si non strictè, saltem opinativè dubia peccati; adest enim iudiciū prudenter formidolosum de peccato: ergo quoties adest tale iudicium incertum de peccato, & non peccato, toties adest conscientia insufficientis ad operandum sine peccato; ergo ut adsit sufficiens, necesse est, ut adsit iudicium prudenter certum de non peccato.

Confirmo 2. quia, qui ita se habet, Volo facere hoc, siue sit, siue non sit peccatum, peccat: sed omnis habens conscientiam opinativè dubiam, seu incertam de peccato, & non peccato, ita se habet: ergo peccat; ergo ne peccet, habere debet conscientiam prudenter certam de non peccato formali, seu exclusivam omnis prudentis formidinis de peccato formali.

Probatur 3. ex S. Thom. *quodl. 8. qu. 6. N. art. 13.* dicente, stantem inter contrarias Magistrorum opiniones peccare graviter, nisi S. Thom. habeat certitudinem de parte, quam sequitur, ita ut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducatur. Hæc S. Thom. cujus verba toties dedi, & præter Scholia in eundem textum alias à nobis tradita, tria ex dicto textu infero. Primum, quod de opinionibus Magistrorum contrariis possit discipulus habere certitudinem de opinione, quam sequitur; certitudinem, inquam, de non peccato formali, seu de licentiâ operationis; non de peccato materiali, seu de veritate. Secundum, quod operans cum dubitatione, seu timore prudenti peccati peccat, adeoque ne peccet, debet omne dubium, & formidinem prudentem peccati formalis excludere, ait S. D. hoc autem non fit nisi per certitudinem. Tertium, quod licet utraque

Cuij opinio

opinio contraria sit operanti incerta de veritate, seu de peccato materiali, potest tamen operans fieri reflexe certus de non peccato formali sequendo aliquam; atque adeo omnes illi Probabilioristae, qui repugnare docent iudicium reflexum certum de licentia operationis, quia opinio directa est incerta, stare videntur contra S. Thom. dicentem, quod si quis ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, non peccat: ergo potest quis dubitans de veritate opinionum contrariorum, immo omnino incertus, quae ex illis sit vera, adhuc esse certus, seu non esse dubius de peccato formali, & non peccare formaliter. Alias in dictum textum reflexiones ingenio plenas dat D. Perea à n. 45. Accedit Caietanus in Sum. v. *Opinio*, dicens: *Eo ipso quod operatio regulanda committitur opinioni, committitur regula ambigua, quia opinio omnis ambigua est*: ergo per intelligentiam Thomistam certitudo aliqua necessaria est, ut quis sine peccato operetur.

N. Probatur 4. contra P. Muniel. *sim. 2. §. 5.*
 127. Vel iudicium opinativum probabilius est certum de non peccato formali, (quod enim non expellat timorem de peccato materiali, expresse affirmat, & merito) vel non? Si est, habeo intentum, quantum ad hoc, quod ut sine peccato formali operemur, requiratur certitudo saltem de non peccato formali; esto non habeam omnino intentum; quia non explicat, quomodo probabilioritati insit certitudo de non peccato formali. Si non est, contra est: ergo iudicio opinativo probabiliori uniri potest prudens formido de peccato formali, quia haec excludi non potest nisi à certitudine: sed iudicium probabilius, ut dicis, non est certum, de non peccato formali: ergo iudicio probabiliori uniri potest prudens formido de peccato formali; adeoque illud sequens peccabit formaliter. Quod si hoc negetur, inferam: ergo ut quis sine peccato formali operetur, necessarium erit iudicium excludens omnem prudentem peccati formalis formidinem: ergo iudicium certum de non peccato formali; nam prudens peccati formalis formido à sola certitudine non peccati formalis excluditur: ergo P. Muniel, alique Probabilioristae sibi contradicunt, dum ex una parte negant requiri certitudinem de non peccato formali; ut sine peccato formali operemur, & impugnant Probabilistas hoc tuentes: ex alia tuerentur, & tueri debent, quod ut quis sine peccato formali operetur, requiratur iudicium excludens omnem prudentem peccati formalis formidinem; hoc autem iudicium, nisi sit certum, numquam excludet omnem

prudentem peccati formalis formidinem. Confirmo: Ut enim iudicium probabilius de non peccato materiali non expellit omnem prudentem peccati materialis formidinem; ita iudicium, si non sit nisi probabilius de non peccato formali, non expellit omnem prudentem peccati formalis formidinem: ergo sicut prudens peccati materialis formido non expellitur nisi à iudicio certo de non peccato materiali; ita prudens peccati formalis formido non expellitur nisi à iudicio certo de non peccato formali.

Probatur 5. Vel habens iudicium probabilius formidat prudenter de peccato formali, vel non? Si prudenter formidat; ergo operando peccat formaliter; omnis enim, qui cum prudenti peccati formalis formidine operatur, peccat formaliter. Si non formidat prudenter; ergo quia habet principium certificans de non peccato formali, adeoque habeo duplex intentum; unum pro praesenti, nempe, quod, ne quis peccet formaliter, requiratur certitudo de non peccato formali: aliud pro dicendis infra, nempe, quod quis esse possit certus de non peccato formali, quin sit certus de non peccato materiali in opere, quod hic, & nunc ponit, ut recte Caiet. P. Suar. & alij. Similiter habeo, aliud esse formidinem de peccato materiali, aliud de formali; aliud de contractu secundum se, & directe sumpto; aliud de contractu reflexe sumpto, seu ut subest circumstantiis, & dispositionibus, quas habet contrahens.

Confirmo: quia vel quoties homo probabilius opinatur ex gr. contractum esse honestum, habet certitudinem saltem de non inhonestate formali talis contractus, vel non? Si habet; ergo cum Probabilioristae requirant semper tale iudicium probabilius, eo ipso requirunt certitudinem de non peccato formali, ne quis formaliter peccet: ergo male impugnant Probabilistas requirentes certitudinem de non peccato formali. Si non habet, quæro, an stante iudicio probabiliori de non malitia formali contractus, possit homo prudenter formidare de malitia formali? Si potest; ergo homo non peccabit formaliter, etsi prudenter formidet de peccato formali, & huius periculo se exponat: quod nemo dicet. Si non potest; ergo quia homo tunc habet principium certificans ipsum de non peccato formali. Hoc autem principium, vel est ipsum iudicium reflexum, quod accedit, ut dicunt Probabilistae; vel si hoc non accedit, nec accedere debet, quæro à Probabilioristis, quomodo à solo iudicio directo probabiliori oriatur certitudo de non peccato formali? Hoc autem punctum non expli-

explicant, quod tamen ego infra explicabo, contentus modò evicisse contra Probabilioristam, quòd ad sine peccato formali operandum requiratur certitudo de non peccato formali, seu iudicium excludens omnem prudentem peccati formalis formidinem.

N. 131. Hinc vel ego turpiter hallucinor, vel Probabilioristæ liberi non sunt ab aperto absurdo, & contradictione? Nam vel ad sine peccato formali operandum requiratur talis certitudo non peccati formalis, quæ omnem prudentem peccati formalis formidinem excludat, vel non? Si non; ecce absurdum: ergo operans cum prudenti formidine peccati formalis non peccat; quod nemo dicet. Si requiritur; ecce contradictio. Tum quia, cum ipsi Probabilioristæ dicant hanc certitudinem non peccati formalis, exclusivam omnis prudentis formidinis peccati formalis, repugnare non tantum iudicio directo probabili, sed & iudicio reflexo admissio à Probabilioristis Reflexistis, eo ipso fit quòd ea etiam repugnat iudicio directo probabili; siquidem omne iudicium, etsi probabilius, est incertum; si autem est incertum, quomodo est certum de non peccato? Tum quia, si certitudo excludens omnem prudentem peccati formidinem requiritur, ut quis sine peccato operetur; cur contra Probabilioristas Reflexistas multiplicant textus ex Scripturâ, quibus excludi putant certitudinem exclusivam omnis prudentis formidinis de peccato; quales sunt ex Job, *Verebar omnia opera mea*; ex Apost. 1. ad Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*; ad Philip. 2. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini*? Ergo vel textus non sunt ad rem; vel si sunt, ecce chimæra; quod quis prudenter metuens, & tremens, seu timens prudenter peccatum, & cum ea prudenti peccati formidine operans, non peccabit. Rursus ecce alia chimæra; nam P. Muniessa, & Palanco aperte dicunt, quòd sequens opinionem sibi probabilioris de non peccato in tali contractu, contemnere debeat tamquam imprudentem scrupulum, oppositam opinionem stantem pro peccato in eo contractu. Quod si hoc ita est, quomodo deinde iidem Probabilioristæ contra Reflexistas utuntur dictis textibus, & illis commendari putant timorem, & formidinem peccati? nam hæc est chimæra: Excludendus est omnis timor peccati; non excludendus omnis timor peccati: excludendus, quia habens opinionem probabilioris excludere debet ut scrupulum, omnem formidinem, quæ oritur ex opinione oppositâ: non excludendus, quia non requiritur certitudo. De-

mum rogo, quid Apostolus consulat? an operandum temper cum prudenti timore peccati? & hoc non, quin ne quis peccet, omnis prudens peccati timor excludendus est; nam omnis operans cum prudenti peccati periculo peccat: sed habens prudentem peccati timorem habet prudens peccandi periculum; ergo peccat. An operandum cum timore imprudenti peccati? & hoc non; nam talis imprudens timor, etsi sæpe deponi non possit, contemnendus est: ergo dicti textus non sunt ad rem.

Accedit, quòd vel Probabilioristæ sunt N. Reflexistæ, ut M. Mart. de Prado, & P. Scild. vel non? Si sunt, dent nobis præmissas certas, ex quibus formari possit prudens dictamen non tantum de licentiâ, sed de obligatione sequendi probabilioris præ minus probabili minus tutâ; hæc autem præmissa (datur obligatio sequendi tutiorem probabilioris) non est certa, immò iuxta plerumque est certò falsâ, quin ut modestius loquar, erit ad summum probabilior; ita ut sententia negans sit saltem probabilis. Si non sunt; quæro, an iudicio probabiliori directo insit rigorosa certitudo saltem moralis, seu exclusiva omnis prudentis formidinis peccati? Si inest, contra est; tum quia omne iudicium opinativum est incertum; sed omne, etsi probabilius, est opinativum; ergo incertum: tum quia certitudo de veritate speculativâ non inest iudicio probabiliori, sæpe enim est speculativè falsum; certitudo de veritate practicâ ab iidem Probabilioristis passim impugnatur; passim enim dicunt se non capere, quid hæc sit: tum quia si iudicio probabiliori inest certitudo non peccati, cur Probabilioristæ aperte non dicunt, quòd idem sit probabilius, ac moraliter certum? quin hoc negant, & ad summum dicunt, *quasi* moraliter certum. Si non inest; ergo operans cum prudenti peccati formalis formidine non peccabit, quod nemo dicet. Ecce angustia, in quas Probabilioristæ se conjiciunt; nam vel requiritur certitudo non peccati formalis; & sic assignetur cuinam iudicio insit: vel non? & sic poterit operans cum prudenti peccati formalis formidine non peccare; nam prudens formido peccati formalis excluditur à solâ certitudine non peccati formalis.

Fateor plura ex modò dictis non tantum N. probare, quòd ad non peccandum formaliter requiratur certitudo de non peccato formali, quod est unicum presentis sectionis intentum; sed præterea plura ex dictis torquere Probabilioristas, ut dicant, cui iudicio insit ea certitudo: non iudicio directo proba-

probabiliori; hoc enim probare debent: non reflexo; hoc enim necessarium esse negant, immò impossibile putant: ergo vel non requiritur certitudo de non peccato formali, ut quis sine eo operetur; adeoque operans cum prudenti peccati formalis formidine, non peccabit formaliter, quod est inauditum; vel si requiritur, assignetur quomodo infit iudicio purè probabiliori.

N. Scio quòd P. Muncifl. *stim.* 2. §. 5. n. 48.
134. P. Mun. iudicium de non usurà in tali contractu, non
S. Tho. se exponat proximo; sed tantum remoto pec-
P. Suar. candi periculo; nullum autem peccatum sit
P. Sanch. exponere se remoto peccati periculo, ut docent S. Thom. P. Suar. P. Sanch. & alij.

N. Sed contra fateor, quòd non sit peccatum
135. exponere se remoto peccati periculo; adhuc tamen quaero, an homo stante eo iudicio purè probabiliori sit certus de non periculo proximo? Si est, habeo intentum, quòd de- tur certitudo de non periculo proximo peccati formalis. Si non est; erit incertus, adeoque prudenter formidans de tali periculo proximo. Etsi enim directè probabilius iudicans contractum licere, nequeat simul directè iudicare non licere; adhuc tamen cum iudicio directo probabiliori de licentià contractus formare potest iudicium certum reflexum, quòd sit probabile eum contractum non licere, ob quòd prudenter reflexè formidet de licentià contractus in se; ergo nisi asseratur requiri iudicium certum de non peccato formali in tali opere, undecumque ea certitudo oriatur, sive à principiis reflexis, ut volunt plerique Probabilistæ, sive aliunde, ut nos ostendemus, docendo, quòd ipsi probabilitati infit certitudo prudentialis de non peccato formali, numquam Probabilioristæ immunes erunt ab hoc absurdo, quòd quis non peccet formaliter, etsi prudenter formidet de peccato formali.

§. II.

Objectiones.

SUMMARIUM.

Quia ne quis peccet, satis ut habeat iudicium incertum de non peccato; non autem necesse, ut habeat iudicium certum de non peccato, num. 136.

Nego: & cur peccet sequens iudicium incertum de peccato? n. 138. & 139.

Ut quis peccet, necesse non est, ut contra iudiciū prudens, sed satis, ut iuxta imprudens opere- tur, n. 140.

Puto ad peccatum satis esse, ut adsit apprehensio sua ipsa peccati cum carentià iudicii certi de

non peccato; non autem necesse, ut adsit iudici- um de peccato, ib.

Plus requiritur, ne quis peccet, quam ut qui peccet, n. 141.

Omnes tenentur respondere, undenam oriatur certitudo non peccati in iudicio probabili, aut probabiliori. Ostendo contra Probabilioristas, & Tutoristas, à n. 142. ad 145.

Opinio probabilis, aut probabilior est certa de non peccato formali certitudine indubitabili de eodem, n. 146.

Eo ipso quòd opinio probabilis est prudens iudici- um de non peccato formali, eo ipso est essen- tialiter inconiungibilis cum eodem, ib.

Objicit P. Thyrsus satis esse probabilitatem, n. 147.

Rejicitur à n. 148.

S. Thom. ait, quòd opinans dubitat semper dispo- sito, n. 149.

Possum prudenter formidare de peccato formali attendens ad naturam iudicii probabilioris, n. 150. & 151.

P. Suar. egregiè ait, nulli ne quidem ignanti esse difficile dare rationem de suis operati- bus, & sine formidine iudicare se bene, & sic- cure operari, etsi hanc certitudinem per sua principia explicare nesciant, num. 152. 153. 154.

Hinc eversum omne, quòd Palancus, & P. Elia- dicunt contra iudicium Reflexivum, n. 154.

Reflexiones in doctrinam P. Suar. ib.

Rejicit certitudinem, quæ se tenet ex parte sub- jecti, & vocat pertinaciam, & unice recurrit ad prudentialem, & ait, quòd sequens altum prudentialiter certum sit certus de honestate formali, etsi non de materiali, ib.

P. Thyrsus directè opponitur P. Suar. ib.

Objicies 1. Nullus peccare potest, nisi N. habeat hoc iudicium, Tale opus est pec- 136. catum: sed qui habet hoc iudicium incertum, Tale opus non est peccatum, non habet, immò repugnat, ut habeat illud iudicium, Tale opus est peccatum: ergo habens iudicium illud in- certum, Tale opus non est peccatum, non potest peccare: ergo ut quis non peccet, necesse non est, ut habeat iudicium certum de non pec- cato, sed satis ut habeat iudicium incertum de non peccato. Confirmatur: Dubitans, an opus sit honestum, tantum timer, quòd non sit honestum, quantum sperat, quòd sit ho- nestum: ergo si timor inhonestatis facit opus esse inhonestum, ipse honestatis faciet opus esse honestum.

Sed contra: quia hoc argumento proba- N. tur, quòd sequens hoc iudicium imprudens, 137. Hoc opus non est peccatum, non peccabit, quia cum eo imprudenti iudicio stare non potest hoc

hoc aliud prudens, *Hoc opus est peccatum*. Quis autem hoc dicat? Sicut ergo sequens iudicium illud imprudens, *Hoc opus non est peccatum*, peccat; quia ut quis peccet, satis est, ut quis sequatur, vel hoc iudicium prudens, *Hoc opus est peccatum*; vel illud imprudens, *Hoc non est peccatum*; nec enim, ut quis peccet, necesse est, ut habeat iudicium prudens de peccato; sed satis ut habeat iudicium imprudens de non peccato: ut autem quis recte operetur, debet praterea habere iudicium certo prudens de non peccato; non autem satis est, ut careat iudicio certo de non peccato, & habeat iudicium incertum de non peccato: ita in casu nostro, etsi habens iudicium incertum de non peccato non possit habere iudicium de peccato, adhuc tamen peccat, quia operatur sub illo iudicio incerto de non peccato.

Quare fateor, quod iudicium illud incertum, *Hoc non est peccatum*, stare non possit cum hoc contradictorio prudenti directo, *Hoc est peccatum*; atamen illud sequens, quia sequitur iudicium imprudens de non peccato, adhuc peccat, sicut peccat sequens conscientiam vincibiliter erroneam. Addo, quod licet imprudens illud iudicium, *Hoc opus non est peccatum*, stare nequeat cum hoc directo contradictorio prudenti, *Hoc opus est peccatum*, adhuc tamen stat cum iudicio prudenti reflexo dictante, *Omne opus positum sub iudicio directo imprudenti, & incerto est peccatum*; atque adeo qui sub ea conscientia directa incerta operaretur, peccaret, quia operaretur contra dictamen reflexum vetans operari sub conscientia incerta directa; nam taliter operans operatur cum dubio practico peccati.

In forma distinguo maiorem: Nullus peccat, nisi habeat hoc iudicium directum, aut reflexum, *Hoc opus est peccatum*, transeat maior, quæ etiam potest absolute negari: nullus peccat, nisi habeat hoc iudicium directum, *Hoc opus est peccatum*, nego maiorem, & distinguo minorem: cum hoc iudicio incerto, *Hoc non est peccatum*, stare non potest aliud directum contradictorium, *Hoc est peccatum*, concedo minorem; non potest stare hoc iudicium reflexum evidens, *Omne opus elicitum sub iudicio incerto de non peccato est peccatum*, nego minorem, & consequentiam. Peccat ergo, qui sub eo iudicio incerto, *Hoc opus non est peccatum*, operatur; vel quia operatur contra aliud evidens reflexum vetans operari sub iudicio incerto de non peccato; vel quia non operatur sub iudicio certo de non peccato. Neque verò aliqua est repugnantia coexistentiæ inter hæc duo iudicia, directum

incertum, *Hoc opus non est peccatum*; & reflexum evidens, *Hoc opus est elicitum sub iudicio incerto de non peccato, est peccatum*; habent enim diversa objecta, ut sæpe dixi d. 5. & 6. & alibi.

Dices: Ut quis peccet, habere debet iudicium; contra quod operetur; sed habens illud iudicium incertum, *Hoc opus non est peccatum*, habere non potest aliud iudicium directum affirmans hoc opus esse peccatum; & suspendere potest omne reflexum; ergo si suspendat, non peccabit: ergo sequens iudicium incertum de non peccato non peccabit. Nego prius antecedens; satis enim, ut operetur juxta iudicium imprudens dictans hoc opus non esse peccatum. Deinde dico DD. inter se differre, an ad peccandum prequiratur dictamen certum de peccato; an satis sit apprehensio suavis malitiæ cum absentia iudicii certi de non peccato. Si requiritur iudicium certum de peccato, tunc dico suspendi non posse hoc iudicium evidens reflexum, *Non licet operari sub iudicio incerto de non peccato*, seu cum dubio practico peccati, quia illud iudicium est evidens. Si autem, ut longè verius puto, non requiritur iudicium de peccato, sed satis est apprehensio suavis malitiæ cum absentia iudicii certi de non peccato, tunc dico, quod quia in casu nostro habens illud iudicium incertum, *Hoc opus non est peccatum*, habet apprehensionem suavis malitiæ, & caret iudicio certo dictante, *Hoc opus non est peccatum*, consequenter peccat.

Ad confirm. præter mox dicta, addo ex M. N. Merc. pag. 25. *Malum ex singulis defectibus, 141. bonum ex integrâ causâ*: ergo cum spes, quod M. N. opus illud sit honestum, non reddat conscientiam certam de honestate, supponitur enim opinativè dubia; timor autem de inhonestate reddat conscientiam incertam; consequenter spes de honestate non est satis, ut reddat opus honestum; timor autem inhonestatis satis est, ut reddat inhonestum, supposita conscientia dubia. De hoc iterum infra.

Obijcies 2. Conscientia, seu opinio probabilis est satis ad licitè operandum: sed conscientia probabilis non est certa: ergo ad licitè operandum non est necessarium iudicium certum de licentia operationis.

Sed contra; quia huic argumento tenetur omnes Probabilistæ, & Anti-Probabilistæ: ut enim quærunt à me, unde derivetur certitudo de non peccato in opinione probabilis de non peccato; & quomodo opinio probabilis possit esse certa, nempe quomodo hoc iudicium probabile, *Licet pingere die festo, sit certum*

certum de non peccato; ita ego quæro 1. à Probabilistis tuentibus se per reflexum iudicium, supra licitum opinionis probabilis usum, quæro, inquam, undenam in hoc iudicium reflexum, *Licet sequi opinionem docentem licitum pingere die festo*, derivetur certitudo. Si enim dicant, ut dicunt, derivari à certitudine utriusque præmissæ, *Licet sequi omnem opinionem præctice probabilem, sed hæc, licet pictura die festo, est, certo præctice probabilis*, contra est; quia maior etiam plerisque Probabilistis videatur certa, non tamen omnibus, nam opposita negans non est certo falsa. Rursus ab Anti-Probabilistis non tantum negatur, quod sit certa, sed quod sit vera: ergo illud iudicium reflexum non est certum, sed tantum probabilius, aut probabile.

N. Quæro 2. à Probabilioristis, undenam
144. certitudo derivetur in hoc iudicium, *Licet, immo necesse est sequi opinionem docentem licitum pingere die festo*, quam suppono in præfenti certo probabiliorum. Si enim dicant derivari ex hac duplici præmissa certâ, *Licet, immo necesse est sequi probabiliorum*; (nam per solam necessitatem Probabilioristæ à Probabilistis differunt) *sed opinio docens licitum pingere die festo est probabilior*, contra est; quia maior à Probabilistis, immo à Tutoristis negatur ut vera, tantum abest, ut sit certa: ergo illud iudicium non est certum.

N. Quæro 3. à Tutoristis, undenam derive-
145. tur certitudo in hoc iudicium, *Non licet pingere die festo*. Si enim dicant derivari ex his præmissis certis, *Necesse est sequi tutiorem, si sit probabilis; sed hæc opinio negans licere picturam die festo est tutior, & est probabilis*, contra est; quia maior à Probabilioristis, & Probabilistis negatur ut vera, tantum abest, ut sit certa: ergo illud iudicium non est certum. Si igitur non est certum, rogo, ut probabilitatem non peccati combinent cum certitudine non peccati; nam ex unâ parte ad sine peccato operandum requiritur iudicium certum de non peccato; ex aliâ nullum ex allatis iudiciis est certum, sed omnia sunt tantum probabilia: ergo in omni sententiâ manet difficultas.

N. Quare modò breviter dico, quod opinio
146. probabilis, aut probabilior de non peccato, non est certa de non peccato materiali; nec tutior; quamvis sit certa de non peccato materiali, est certa de veritate ut est in se. Rursus dico nullam ex dictis esse certam certitudine derivatâ ex evidentiâ; attamen probabilis, aut probabilior est certa de non peccato formali, seu certitudine connexionis cum non peccato, & certitudine indubitationis de peccato, & repugnantia cum peccato; id est,

est certa certitudine excludente omnem prudens dubium, & omnem prudentem peccati formidinem. Cum enim omnis opinio certo probabilis præctice sit iudicium prudens de non peccato formali, eo ipso est essentialiter connexa cum non peccato formali; & essentialiter inconiungibilis cum peccato formali, de quo infra sêct. 8.

Objicies 3. ex P. D. Thyrsio *diff. 10. c. 8. N. 121.* tum quod opinans probabilis actum 147. esse licitum, non possit cum eo iudicio habere. Plurimum hoc aliud, forsitan est illicitus: tum quod assensus ille, quia est ex motivis præponderantibus, non exponit operantem periculo morali violandi legem, cum eam neget: tum quod ipsa probabilioritas est quædam certitudo moralis, ut dixerat n. 36. ergo nulla alia certitudo requiritur.

Sed contra 1. quia hæc unice probant non
requiri iudicium reflexum certum; non autem
148. tem probant, quod certitudo moralis inest probabilioritati, nisi confundatur probabilioritas cum certitudine morali.

Contra 2. quia cum ex probabilioribus
tot sint vera, quot falsa, ignoro quomodo
149. ego reflectens supra meum iudicium probabilis non possum prudenter timere, quod sit falsum; si autem possum prudenter timere falsitatem in meo iudicio probabiliori, cur non etiam inhonestatem in meo opere ad illud iudicium sequente timere prudenter possum? Ergo nisi detur certitudo de non peccato, five hæc sit reflexa, ut volunt Reflexivistæ; five hæc insit ipsi iudicio opinativo certo probabilis, ut nos ostendimus, non licebit operari sub iudicio probabiliori, quia de cuiusque iudicii probabilioris veritate possum prudenter formidare; nam hinc iudicio mihi probabiliori opponitur aliud probabilius Doctoribus mihi contrariis: & ideo S. Thom. *qu. 14. de Veritate* à nobis citatus 150. apertè dicit, quod quoties veritas non est certa, sed probabilior, *intellectus accipit quædam unam partem, tamen semper dubitat de oppositâ; & hæc est dispositio opinantis.*

Contra 3. quia, ut dicam, aliud est, quod N. ego prudenter opiner actum licere; aliud, 151. quod ego prudenter eum ponam, etiam formidem prudenter non licere: illud est verum, hoc falsum. Ego enim probabilis, seu prudenter opinor ex gr. talem liquorem esse aquam, nec tamen prudenter sub eo baptizo, præfente aquâ certâ: ergo falsum est principium Adversariorum, nempe, id quod factis est ad prudenter opinandum, sit etiam factis ad prudenter operandum. Rursus etiam prudenter opiner actum licere, quia probabilis iudico eum licere, possum tamen
atten.

attendens ad iudicii probabilioris naturam prudenter formidare de ejus veritate, cum tot sint falsa, quot vera ex probabilioribus, quælibet enim est suis Patronis inter se oppositis probabilior; si autem prudenter possum reflexe formidare de veritate talis iudicii mihi probabilioris, prudenter quoque formidare potero de non licentiâ actus ab eo dictati; quomodo autem cum prudenti formidine de non licentiâ actus possum licite agere? Ergo aliqua certitudo eam prudentem formidinem excludens debet aliunde accedere.

N. 151. Contra 4. quia nescio, quomodo formido subsequens ad iudicium mihi probabilius de licentiâ actus, tamquam scrupulus vanus contemni debeat; non enim timor ille est imprudens, sed prudens, fundatus in naturâ cujuscunque iudicii probabilioris, de cujus veritate sicut possum prudenter timere, eo quia ex probabilioribus iudiciis tot sunt falsa, quot vera; ita & de operis ab eo dictati licentiâ prudenter timere potero; eo quia ex operibus ad iudicia probabiliora sequentibus tot sunt in se illicita, quot licita: ergo aliqua certitudo omnem prudentem peccati formalis timorem excludens accedere debet, ut sine peccato formali operemur; siue ea oriatur a iudicio certo reflexo de licito usu cujusque probabilis, aut probabilioris, ut docent Reflexistæ; siue ab ipsâ essentiâ iudicii certo probabilis, quod est impossibile cum prudenti peccati formalis formidine.

N. 152. Dices dubium, & periculum malitiæ statim excludi a iudicio probabili; ergo necessarium non est certum de non malitiâ iudicium.

N. 153. Sed contra, ait P. Suar. 1. 2. tr. 3. d. 12. sect. 3. quia hoc ipsum probat, quod practica certitudo sit necessaria; si enim a probabili iudicio speculativo excluditur periculum malitiæ, sequitur, quod ut homo rationabili modo operetur, hoc ipsum cognoscere, & judicare debeat; sed hoc ipso habet iudicium practice certum de sui actus honestate, quia ex principiis certis judicat hic, & nunc se sine periculo malitiæ operari. Subdit facile haberi posse hanc certitudinem, quia si homo moralem diligentiam faciat, & juxta probabilem opinionem operetur, jam est certus practice de honestate actionis: nec hoc ipsis ignorantibus difficile, quia etsi multi sint, qui hanc certitudinem explicare nesciant per sua principia, nec formare syllogismos reflexos; vix tamen est, qui ratione utatur, & non sciat de suis actionibus judicare sine formidine se bene, & secure operari; quod si quis hoc iudicium ferre non

possit, non operabitur ex perfectâ humanâ deliberatione. Hæc, paucis mutatis, P. Suar.

In quibus ecce 1. asseram necessitatem N. iudicii practice certi, seu de non peccato, ut 154. sine peccato operemur: ecce 2. ipsissimam Probabilitatum Reflexistarum mentem, fundat enim hanc certitudinem in iudicio reflexo, quo homo cognoscit se licite operari sequendo probabile: ecce 3. nullam in idiotis pro tali iudicio certo reflexo habendo difficultatem; satis enim, ut reflexe cognoscant se recte operari, etsi formâ syllogisticâ uti nesciant; adeoque eversum Palanci, & Palanc. P. Eliz. contra Reflexistas argumentum: P. Eliz. ecce 4. quæ sit certitudo requisita; duplicem enim dividit, unam ex motivo judicandi, alteram ex parte subjecti, quæ potius temeritas, vel pertinacia dici potest, quia excedit proportionem motivi ex voluntariâ adhæsiōne. Porro ait requiri priorem certitudinem, quia requiritur certitudo prudentiæ, quæ est virtus intellectualis; eaque certitudo oritur semper ex motivo, & ex propriis principiis, & habet conjunctam infallibilem veritatem; quia actus, qui ex hoc iudicio sequitur, est infallibiliter honestus: certitudo autem, quæ est tantum ex parte subjecti, non habet conjunctam infallibilem veritatem. Hæc P. Suar. directe oppositus Probabilioristis, & rejiciens certitudinem, quæ se tenet tantum ex parte subjecti, eamque vocat temeritatem, & pertinaciam; & unice recurrit ad certitudinem prudentialem, & dicit actum sequentem ad iudicium prudentialiter certum esse infallibiliter honestum, non honestate materiali, sed formali, qualem nos damus. Quare nescio, quomodo aliquis ex Probabilioristis possit dicere, quod moralis certitudo non sit infallibiliter connexa cum veritate; in quo si de veritate practica loquatur, recedit a P. Suar. quem velis, remisque ad se trahere conatur; cum tamen P. Suar. aperte contradicat Probabilioristis, tum in certitudine, quam vult connecti semper cum vero, (intellige practico;) tum in recursum ad certitudinem reflexam; tum in asserendâ certitudine ut necessariâ ad non peccandum; tum in rejiciendâ certitudine tantummodo subjectivâ, quam vocat pertinaciam. Hæc ex P. Suar. trahenda mihi fuerunt, tum ut ostenderetur necessitas certitudinis, tum ut Probabilioristis restitueretur.

SECTIO V.

Quæ certitudo non peccati, aut honestatis sit, & qua non sit necessaria ad sine peccato, aut ad honeste operandum?

N.
155.

UT rem ex se satis confusam, sine confusione producam, afferam certitudinem, quâ conscientia non eget, ut sine peccato, aut honeste operetur; deinde certitudinem, quâ eget, ut sine peccato, aut honeste operetur.

§. I.

Quæ certitudo non sit necessaria?

SUMMARIUM.

Certitudo quid? n. 156.

Speculativa, & practica quid? ib.

Evidentia quid addat supra certitudinem, ib.

Evidentia moralis, & certitudo moralis ab aliis quibus confunduntur, n. 157.

Dico, quod ut sine peccato formali, aut honeste operer, necesse non est, ut ultimum conscientia dictamen sit speculative verum, & multo minus ut sit certum de veritate speculativa, n. 158.

Quia invincibilis error excusat, n. 159. 160. 161.

Quia dictamini invincibiliter falso tenemur conformari, n. 162.

Quia Scriptura inculcat formidinem, adeoque non est necessaria certitudo de veritate objecti, ut in se, seu de non peccato materiali, n. 163.

Si est Jansenismus, quod sola veritas logica excuset a peccato formali; multo magis, quod certitudo de eâ requiratur, n. 164.

Hinc judicium etsi logicè falsum, & incertum de veritate logicâ excusabit, n. 165.

Judicium, etsi prudenter formidolosum de peccato materiali, excusat a peccato formali, n. 166.

Dico, quod ut honeste formaliter operer, necesse non est, ut ultimum judicium sit logicè verum de materiali honestate objecti, & multo minus, ut sit certum de eâ logicâ veritate, n. 167.

DD. tuentes requiri judicium logicè verum, ut operer honeste, ib.

Rationes, n. 168. 169. 170.

Hinc prudenter formidans de materiali honestate actus, poterit honeste formaliter operari, n. 171.

Si non requiritur certitudo de non honestate materiali, ut honeste formaliter operer, multo minus evidentia requiretur, n. 172.

Si requireretur evidentia, Deus juberet impossibilia, ib.

Satis judicium probabile, & incertum de materiali non peccato, & honestate, ne peccem for-

maliter, & formaliter honeste operer, n. 173.

Philaleti contradictio, ib.

Ratio, cur Jansenista negent Probabilitatem usum? n. 174.

Ad non formale peccatum, & formalem honestatem prærequirunt dictamen logicè verum de non peccato materiali, & de honestate materiali, immo dictamen de eodem certum, & evidens, ib.

Jansenii error oritur non ex purâ certitudine, sed ex necessitate dictaminis logicè veri, & certi de veritate logicâ, ib.

Dico, quod sicut potest quis sine formali peccato operari cum formidine prudenti de peccato materiali, ita potest quis honeste formaliter operari cum prudenti formidine de inhonestate materiali objecti, n. 175. 176.

Non est necessaria certitudo de honestate materiali, & de non peccato materiali actus, immo cum prudenti peccati materialis formidine potest quis operari formaliter honeste, ib.

Ne peccem formaliter, necessaria est certitudo de non peccato formali, non autem de non materiali, n. 177. 178.

Explico hoc à n. 177. ad 183.

Certitudo de non peccato materiali est separabilis à certitudine de non peccato formali: idem dico de certitudine honestatis materialis respectu certitudinis honestatis formalis, n. 179.

Possum prudenter formidare de materiali malitiâ actus, & simul esse certus de non malitiâ formali actus, ib.

Satis certitudo de veritate practica, seu de non malitiâ formali, ne peccem formaliter, non autem necessaria certitudo de veritate speculativa, seu de non malitiâ materiali actus, ne formaliter peccem, n. 180.

Potest quis prudenter formidare de malitiâ materiali actus, quin peccet formaliter, dummodo non formidet prudenter, seu certus sit de non malitiâ formali, n. 182.

Dicendum ab omni Catholico, quod ne quis formaliter peccet, necessaria non sit certitudo excludens prudentem de materiali peccato formidinem, ib. & n. 183.

Dico, quod ut honeste formaliter operer, necesse non est, ut ultimum judicium sit logicè verum de materiali honestate objecti, & multo minus, ut sit certum de eâ logicâ veritate, n. 167.

DD. tuentes requiri judicium logicè verum, ut operer honeste, ib.

Rationes, n. 168. 169. 170.

Hinc prudenter formidans de materiali honestate actus, poterit honeste formaliter operari, n. 171.

Si non requiritur certitudo de non honestate materiali, ut honeste formaliter operer, multo minus evidentia requiretur, n. 172.

Si requireretur evidentia, Deus juberet impossibilia, ib.

Satis judicium probabile, & incertum de materiali non peccato, & honestate, ne peccem for-

maliter, & formaliter honeste operer, n. 173.

Philaleti contradictio, ib.

Ratio, cur Jansenista negent Probabilitatem usum? n. 174.

Ad non formale peccatum, & formalem honestatem prærequirunt dictamen logicè verum de non peccato materiali, & de honestate materiali, immo dictamen de eodem certum, & evidens, ib.

Jansenii error oritur non ex purâ certitudine, sed ex necessitate dictaminis logicè veri, & certi de veritate logicâ, ib.

Dico, quod sicut potest quis sine formali peccato operari cum formidine prudenti de peccato materiali, ita potest quis honeste formaliter operari cum prudenti formidine de inhonestate materiali objecti, n. 175. 176.

Non est necessaria certitudo de honestate materiali, & de non peccato materiali actus, immo cum prudenti peccati materialis formidine potest quis operari formaliter honeste, ib.

Ne peccem formaliter, necessaria est certitudo de non peccato formali, non autem de non materiali, n. 177. 178.

Explico hoc à n. 177. ad 183.

Certitudo de non peccato materiali est separabilis à certitudine de non peccato formali: idem dico de certitudine honestatis materialis respectu certitudinis honestatis formalis, n. 179.

Possum prudenter formidare de materiali malitiâ actus, & simul esse certus de non malitiâ formali actus, ib.

Satis certitudo de veritate practica, seu de non malitiâ formali, ne peccem formaliter, non autem necessaria certitudo de veritate speculativa, seu de non malitiâ materiali actus, ne formaliter peccem, n. 180.

Potest quis prudenter formidare de malitiâ materiali actus, quin peccet formaliter, dummodo non formidet prudenter, seu certus sit de non malitiâ formali, n. 182.

Dicendum ab omni Catholico, quod ne quis formaliter peccet, necessaria non sit certitudo excludens prudentem de materiali peccato formidinem, ib. & n. 183.

Dico, quod ut honeste formaliter operer, necesse non est, ut ultimum judicium sit logicè verum de materiali honestate objecti, & multo minus, ut sit certum de eâ logicâ veritate, n. 167.

DD. tuentes requiri judicium logicè verum, ut operer honeste, ib.

Rationes, n. 168. 169. 170.

Hinc prudenter formidans de materiali honestate actus, poterit honeste formaliter operari, n. 171.

Si non requiritur certitudo de non honestate materiali, ut honeste formaliter operer, multo minus evidentia requiretur, n. 172.

Si requireretur evidentia, Deus juberet impossibilia, ib.

Satis judicium probabile, & incertum de materiali non peccato, & honestate, ne peccem for-

practice verum, seu videatur conforme regulis morum, & se, & objectum iisdem regulis conformet, quidquid deinde sit, an sit conforme objecto ut est in re; vel, ut ait Maleficus in 2. d. 5. n. 71. quia homo conformatur bonitati objecti, ut habet esse objectivum in intellectu, etsi a parte rei bonum non sit. Alia est certitudo derivata ab evidentia metaphysica, physica, aut morali; & talis certitudo præter connexionem cum veritate objecti ut est in se, (omne enim evidens est speculative verum, & certum) dicit evidentiam, seu lumen evidens infallibiliter connexum cum tali veritate objectiva; hæc autem certitudo dicitur potius evidentia, quam certitudo, quia non est pura certitudo. Saepè autem dixi, quod pura certitudo differat ab evidentia; quod quælibet evidentia excludat non tantum prudens dubium, & formidinem oppositi, sed etiam omne imprudens dubium, & formidinem oppositi. Contra puram certitudinem non nisi prudens dubium, & prudentem oppositi formidinem excludit, non autem imprudens dubium, & imprudentem oppositi formidinem.

N. 157. Sicut autem supra d. 9. ubi examinavi, an nostræ fidei mysteria sint moraliter evidenter vera, an autem sint tantum certò moraliter vera, ne locus pateret æquivocis, quibus evidentia moralis confunditur cum certitudine morali, dixi nostræ fidei mysteria esse taliter certa, ut excludant omnem prudentem, non autem imprudentem oppositi formidinem: (quidquid deinde sit, an ideo dicenda sint evidenter moraliter vera, ut vult P. Eliz. an tantum certò moraliter vera) ita in presenti, ne in re tot diversis veritatis, & certitudinis generibus subjecta, ob quæ facilis est confusio, & transitus ab una veritate ad aliam, & ab una certitudine ad aliam, exponam per ipsam veritatis, & certitudinis explicationem mentem nostram.

N. 158. Prima conclusio: Ad sine peccato formali operandum non est necessarium ut ultimum conscientie iudicium sit speculative verum, & multò minus necessarium est, ut sit certum de veritate speculative talis iudicii, seu necesse non est, ut iudicium conformetur objecto ut est in re.

N. 159. Prima pars patet ex d. 5. ubi fusè ostendi contra Jansenistas, quod invincibilis ignorantia excuset à peccato: ergo ut quis sine peccato operetur, necesse non est, ut ultimum iudicium sit verum speculative, seu sit conforme objecto ut est in re.

N. 160. Altera pars patet: Si enim invincibilis error excuset à peccato formali, adeoque necessarium non est, ut ultimum conscientie

iudicium dirigens ad opus sit conforme ipsi operi, seu objecto ut est in re; multò minus necessarium est, ut detur certitudo de conformitate talis iudicii cum suo objecto, ut est in re: ergo ad sine peccato formali operandum nec requiritur veritas speculative in iudicio dirigente, nec certitudo de eadem veritate logica, seu speculative in tali iudicio: ergo ut quis sine peccato formali operetur, nec necessaria est veritas logica, nec certitudo de eadem, seu necessaria non est veritas de non peccato materiali in actu, & objecto, nec certitudo de eadem.

Confirmo 1. Ignorantia, aut invincibilis error de peccato latis est ad sine peccato formali operandum: ergo iudicium speculative falsum latis ad idem est: ergo ad sine peccato formali operandum necesse non est iudicium speculative verum, & multò minus iudicium certum de speculative veritate ejusdem iudicii.

Confirmo 2. quia dictamini invincibiliter erroneo conformari tenemur; sed illud est speculative falsum: ergo dictamini speculative falso conformari tenemur: sed nullus peccat formaliter, conformando se dictamini, cui conformari tenetur; aliàs Deus jubet impossibilia: ergo ne quis formaliter peccet, necessaria non est conscientia speculative vera; & multò minus certitudo de speculative veritate ejusdem conscientie.

Confirmo 3. quia velle, quod numquam possumus bene agere, sed eo ipso peccamus, quoties nobis certum non est nos bene materialiter agere, & non peccare materialiter, est velle, quod est supra hominum conditionem, & prudentiam, ut scitè P. Suar. plerumque enim, exceptis quæ fides docet, sunt nobis incerta; & ideo S. Job cap. 9. dicebat: *Verbar omnia opera mea*; & Apost. 1. ad Cor. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*: sed si, ut bene formaliter operemur, necesse est iudicium certum de bonitate materiali, non datur locus formidini, quam Job, & S. Paulus inculcant: ergo.

Hinc patet 1. timendum valde esse Fagnano, M. Baro, M. Riccio, & illis Catholicis, qui asserunt requiri certitudinem de conformitate speculative, seu logica iudicii dirigentis cum suo objecto ut est in re, ad hoc, ut non peccemus formaliter, ne incidunt in Jansenismum. Si enim Jansenismus est, quod sola veritas logica excuset à peccato formali, multò magis erit, quod ut quis à peccato excusetur, non tantum necessaria sit veritas logica, seu conformitas iudicii cum objecto ut est in re, sed etiam necessaria sit certitudo de veritate logica, seu de conformitate

mitate iudicii cum objecto ut est in re.

N. 165. Patet 2. quod, si ne quis formaliter peccet, necesse non est, ut iudicium dirigens sit logicè verum, seu conforme suo objecto ut est in re: rursus, si ne quis formaliter peccet, necesse non est, ut illud iudicium sit certum de veritate logica, seu de conformitate sui cum suo objecto ut est in re; eo ipso sequitur, quod iudicium, etsi falsum sit, excusabit à peccato formali, ut patet in errore invincibili; & licet incertum sit de veritate logica sui cum objecto, id est, incertum sit, an iudicium sit tale in representando, quale est objectum in essendo; & an objectum sit tale in re, quale est in mente; poterit, inquam, tale iudicium, etsi incertum de veritate logica sui ipsius, & de naturâ sui objecti, excusare à peccato formali.

N. 166. Patet 3. quod si iudicium excusans à peccato non debet esse verum logicè, nec evidens de veritate logica sui ipsius, & de naturâ objecti, nec certum de eadem veritate logica sui ipsius, & de naturâ objecti; eo ipso sequitur 1. quod iudicium etsi logicè falsum excusabit: 2. quod iudicium etsi inevidens de veritate logica sui, & de naturâ sui objecti, excusabit: 3. quod iudicium etsi incertum de veritate speculativâ, seu logica sui, & de naturâ sui objecti, excusabit: sed iudicium inevidens, & incertum non excludit prudentem formidinem; nam ad minus certitudo necessaria est, ut prudens formido excludatur; & evidentiâ, ut excludatur imprudens: ergo iudicium quamvis prudenter formidolosum de veritate speculativâ sui, & de naturâ objecti, seu prudenter formidolosum de peccato materiali, excusat à peccato formali.

N. 167. Secunda conclusio: Ad honestè formaliter operandum necesse non est, ut ultimum iudicium sit logicè verum de honestate materiali objecti; & multo minùs necessaria est certitudo de veritate speculativâ ejus iudicii, & de honestate objectivâ. Est contra P. Eliz. P. D. Thyr. Palanc. P. Munief. in *Stimulo*, & d. 24. de *Gratiâ* à n. 25. qui esto doceant quod iudicium logicè erroneum de malitiâ objecti excuset à peccato formali, nam invincibilis ignorantia malitiæ excusat; negant tamen, quod error honestet formaliter actionem; adeoque dicunt, quod iudicium, quo falsò invincibiliter judicatur objectum non esse in se malum, sed in se honestum, excuset quidem à peccato formali, non autem honestet formaliter actionem; solum enim iudicium speculativè verum de honestate objecti, ut est in se, honestat formaliter actionem.

P. Eliz. P. Mun. Palanc.

Prima pars probatur ex d. 6. ubi late do. N. cui, quod iudicium, quo invincibiliter judico objectum in se malum, aut in se indifferens, esse in re honestum, aut præceptum, non tantum excuset actionem à peccato formali, sed eandem formaliter honestet: ut enim qui invincibiliter falsò judicat objectum in se bonum, esse in se malum, illud sequendo, peccat formaliter, & non tantum non operatur formaliter honestè; ita qui objectum in se malum judicat invincibiliter erroneè esse in se bonum, aut præceptum, non peccat formaliter: ergo ad operandum formaliter honestè non est necessarium iudicium logicè verum de honestate objecti ut est in se.

Altera pars probatur: quia ad operandum formaliter honestè non est necessarium iudicium logicè verum de honestate objecti: ergo multo minùs est necessaria certitudo, aut evidentiâ de logica veritate, seu de conformitate iudicii cum honestate objecti ut est in se; nec certitudo, aut evidentiâ de objectivâ honestate objecti.

Confirmo, tum quia si veritas speculativa necessaria non est, ut quis non peccet formaliter, cur ut quis formaliter honestè operetur? Tum quia, qui ex errore invincibili putat esse præceptum, quod in re non est præceptum, immò in re est vetitum, sequitur dictamen conscientiae proponens objectum illud ut formaliter honestum, immò illud sequi tenetur: ergo non est, cur non operetur formaliter honestè conformando se illi dictamini.

Hinc patet 1. quod si ad honestè formaliter operandum non est necessarium, ut iudicium proponens honestatem sit logicè verum, nec est necessaria evidentiâ, aut certitudo de veritate speculativâ iudicii cum objecto ut est in re, nec de honestate objectivâ objecti; sequitur 1. quod iudicium proponens honestatem, etsi sit logicè falsum, honestabit formaliter actum, quem dirigit. Sequitur 2. quod iudicium etsi inevidens, & incertum de conformitate sui cum suo objecto ut est in re; & de honestate materiali sui objecti, honestabit formaliter actum: cum autem iudicium inevidens, & incertum non excludat prudentem formidinem, nam prudens formido à certitudine, imprudens à solâ evidentiâ excluditur; hinc est, quod cum iudicio invincibiliter logicè falso, seu representante ut honestum, quod in se est inhonestum; immò cum iudicio inevidenti, & incerto, adeoque non excludente prudentem formidinem de falsitate sui ipsius logica, & de materiali inhonestate objecti peccat.

terit quis honestè formaliter operari.

N. 172. Patet 2. quod si ne formaliter peccem necesse non est iudicium logicè verum de non peccato materiali in actu, & de non malitiâ in objecto; & multò minus necessaria est certitudo de veritate logicâ ejus iudicii, & de non malitiâ actus, & objecti: rursus si ad formaliter honestè operandum necesse non est, ut iudicium sit logicè verum de materiali honestate objecti; & multò minus certitudo de eadem honestate objectivâ; longè minus necessaria erit aliqua evidentia, quæcumque ea sit, de veritate speculativâ iudicii, & de non malitiâ materiali objecti, ne formaliter peccemus. Similiter nulla evidentia necessaria erit de materiali honestate objecti, & de veritate speculativâ conscientie, ut honestè formaliter operemur. Imò, si, ne formaliter peccemus, & ut honestè formaliter operemur, necessaria est aliqua evidentia, aut certitudo de veritate speculativâ iudicii, & de non inhonestate materiali, aut de materiali honestate objecti; sequitur, quod Deus jubeat impossibilia; & quod in nostrâ manu non sit non peccare formaliter, & honestè formaliter operari: nam in meâ manu non est in rebus incertis habere certitudinem de veritate speculativâ iudicii dictantis probabiliter, aut probabilius tale objectum non esse in re malum; & de naturâ objecti ut est in se. Rursus in meâ manu non est in re incertâ habere iudicium certum de veritate logicâ iudicii dictantis objectum esse in re honestum, & de honestate objecti.

N. 173. Hinc Philaetus qu. 1. pag. 10. dixit, quod ut quis certus sit se non peccare, satis sit, ut sequatur iudicium probabile honestè agendi in hac, vel illâ materiâ, quia alioquin requireret à nobis Deus impossibilia; nam habere certum iudicium in particulari de omnibus eligibilibus impossibile est; nam Moralia ut plurimum non sunt demonstrabilia, ut vidimus ex Arist. in Ethicis. Hæc Candidus merito contra requirentes iudicium certum certitudine veritatis speculativæ de non peccato, aut de honestate objecti ut est in se. Monco tamen, ne Candidus sui obliviscatur; si enim ut quis non peccet, satis est iudicium probabile, quomodo obligat ad probabile? Quare hic redit, quod alias dedi ex Caram. contra Philal. tanta enim est vis veritatis, ut, velit, nolit, nostram de licito usu minus probabilis sententiam sequatur.

N. 174. Patet 3. ratio, quâ Jansenistæ ducti sunt ad negandum probabilitatum usum; ratio enim est; quia volunt ad rectè operandum, & ad non peccandum prærequiri dictamen Tom. III.

logicè verum, immò certum, ait P. Carden. d. 4. n. 221. 227. 231. 233. subintellige certitudine veritatis speculativæ de naturâ operationis: sed iudicium probabile non semper est logicè verum, & numquam est certum de veritate speculativâ sui ipsius; ergo non sufficit. Similiter ostenditur, quantum non recedant à Jansenio, qui ad rectè operandum prærequirunt dictamen certum speculativè verum de naturâ operationis, seu de non peccato, aut honestate materiali operis. Sequitur enim electionem sub errore invincibili, quod sit præcepta, non honestare actum; & sub errore invincibili, quod sit vetita, non inficere actum. Addo peculiare Jansenii errores non oriri ex certitudine; nam nos quoque admittimus necessarium esse iudicium certum (at de veritate practicâ) de non peccato; sed ex certitudine veritatis speculativæ de actione, & objecto ut sunt in se; atque adeo magis derivantur à necessitate iudicii speculativè veri de objecto ut est in se, (quod iudicium logicè verum necessarium volunt ad non formaliter peccandum, & ad formaliter honestè operandum) quàm à necessitate iudicii certi.

Dices 1. repugnare, ut quis honestè formaliter operetur cum prudenti formidine de inhonestate objecti, & actionis: ergo ut quis honestè formaliter operetur, necesse est, ut iudicium sit certum de materiali honestate objecti, seu ut excludat omnem prudentem formidinem de materiali inhonestate objecti.

Respondeo, quod sicut non repugnat, ut quis sine peccato formali operetur cum prudenti formidine peccati materialis, ita nec repugnat, ut quis honestè formaliter operetur cum prudenti formidine de non honestate, immò de inhonestate materiali objecti: ut enim dixi in 1. conclus. ne quis formaliter peccet, necesse non est iudicium logicè verum de non malitiâ materiali actus, & objecti; & multò minus iudicium certum de veritate non malitiæ materialis actus, & objecti. Sicut ergo, ne quis peccet formaliter, non est necessaria certitudo de non malitiâ materiali actus, & objecti, adeoque cum prudenti formidine, saltem reflexâ, de eadem materiali malitiâ actus, & objecti, optimè stat, quod quis ponendo eum actum, & sequendo illud objectum non peccet formaliter; ita, ut quis formaliter honestè operetur, necessaria non est certitudo excludens omnem prudentem formidinem de falsitate logicâ iudicii, & de malitiâ materiali actus, & objecti; quin cum dictâ prudenti formidine de non veritate logicâ, & de non honestate

D ij

mate-

materiali actus, & objecti potest quis formaliter honeste operari.

N. Dices 2. Operans cum prudenti formidine peccati peccat; & ideo *sect. 4.* diximus necessariam esse certitudinem non peccati, ne peccemus: ergo nobis contradicimus, dum modò dicimus, quòd, ne quis peccet, necessaria non sit certitudo de non peccato; immò quòd quis non peccet, etsi operetur cum prudenti formidine peccati.

N. Sed contra; quia quod dixi *sect. 4.* est, quòd aliqua certitudo non peccati necessaria sit, ne peccemus. Quod modò dico est, non esse necessariam veritatem logicam, & multò minùs necessariam esse certitudinem de conformitate logicà iudicii cum objecto ut est in re; adeoque nego necessariam esse certitudinem fundatam in veritate speculativà de non peccato materiali in actu, & de non malitià materiali in objecto. Quare, quod nego est, requiri certitudinem veritatis speculativæ, sive derivatam, sive non, ab evidentia, cum de fide certum sit, quòd ignorantia invincibilis excuset; & per me probabilius sit, quòd error invincibilis de materiali honestate objecti in se veriti honestet formaliter actionem: ergo ad non peccandum formaliter non est necessaria veritas speculativa iudicii cum suo objecto, & multò minùs certitudo de eadem: ergo nulla in me contradictio; nam negatà adhuc hanc certitudinem de non malitià materiali actus, & objecti, adstruo aliam de non malitià materiali actus, quæ certitudo est necessaria ad non peccandum formaliter.

N. Distinguenda ergo est certitudo de non malitià materiali à certitudine de non malitià formali, sunt enim separabiles, & una stare potest sine alià; immò cum incertitudine, seu cum prudenti formidine de malitià materiali actus, & objecti stare potest certitudo excludens prudentem formidinem de malitià formali: sed ad non peccandum formaliter necessaria non est certitudo de non malitià materiali, sed satis est certitudo de non malitià formali: ergo potest quis prudenter formidare de malitià materiali actus, & objecti, ut est in se, & adhuc esse certus de non malitià formali actus. Confirmo: Sicut enim possum prudenter formidare de veritate logicà iudicii, & simul esse certus de veritate practicà illius; ita possum prudenter formidare de malitià materiali actus, & simul esse certus de non malitià formali illius, de quo plura infra. Ita iudex ex. gr. non est speculativè certus de veritate delicti plenè probati, quin prudenter formidare potest de veritate delicti; & tamen est certus

de formali honestate suæ sententiæ. Ego non sum certus de veritate causæ dispendantis me à jejuniis; & tamen sum certus de honestate formali non jejunii, præcipiente Superiore.

Alia igitur est certitudo de veritate practica objecti, alia de veritate speculativà objecti; seu quòd ita sit in se, ut est in mente, & econtra ita in mente, ut est in se. Ad licentiam ex. gr. pingendum non est necessaria certitudo de naturà picturæ ut est in se, seu ut certus sum speculativè, quòd pictura sit in se licita; sed satis est certitudo de naturà picturæ, ut est in meo iudicio prudenti. Licet ergo prudenter formidem, seu certus non sum de licentià picturæ ut est in se; sum tamen certus de licentià picturæ in se, ut substat meo iudicio certò probabili de licentià; ut patet in invincibiliter errante, qui non est certus speculativè, seu de naturà mendacii ut est in se; est tamen certus de licentià mendacii, ut est in iudicio, proponente mendacium invincibiliter ut præceptum.

Addo 1. aliud esse, quòd non sit necessaria certitudo de non peccato materiali ne formaliter peccem; aliud, quòd non sit necessaria certitudo de non peccato formali; illud est verum, hoc falsum. Addo 2. ex eo quòd non detur certitudo de non peccato materiali, non inferri, quòd detur prudentem formidinem de peccato materiali. Aliud enim est, non sum certus; aliud, prudenter formido: etsi enim, qui prudenter formidat, non sit certus, non omnis tamen, qui non est certus, prudenter formidat; qui enim dormit, nec est certus, nec prudenter formidat. Quod dixi, est, quòd certitudo excludat tantum prudentem formidinem; non autem dixi, quòd incertitudo trahat secum prudentem formidinem; satis enim est, ut hæc possibilis sit cum incertitudine, non autem necesse est, ut illi semper coexistat.

Quia tamen possibili posito in actu nulla est repugnantia, adeoque si cum incertitudine existeret peccato prudens, adhuc argumentum urget, quomodo cum incertitudine, seu prudenti formidine de malitià materiali actus, & objecti stet certitudo de non peccato formali; ideo tenendum est quòd dixi, nempe, quòd, ne quis formaliter peccet, necessaria est certitudo de non peccato formali, seu ne prudenter formidet de peccato formali; sicut, ne quis materialiter peccet, necessaria est certitudo excludens prudentem formidinem de peccato materiali; attamen ne quis formaliter peccet, necessaria non est certitudo excludens prudentem formidinem de peccato materiali. Hoc,

Hoc, nisi fallor, ab omni Catholico dicendum. Nam omnes docent, quod, ne quis peccet, necessarium non sit iudicium logicè verum de non peccato, cum de fide sit, quod error, & ignorantia invincibilis peccati excuset à peccato; & multo minùs quod sit necessarium iudicium certum de logicà veritate iudicii, & de non malitià materiali objecti, ut est in se: sed ubi non adest certitudo, adest potest prudens formido: ergo cum in non peccante sæpe non adsit, nec iudicium logicè verum, nec certum de veritate logicà iudicii, & de non malitià materiali objecti, eo ipso in non formaliter peccante sæpe adest prudens formido de falsitate logicà iudicii, & de malitià materiali objecti: ergo cum iudicio prudenter formidoloso de sui falsitate logicà, & de malitià materiali actus, & objecti stat certitudo excludens omnem prudentem peccati formalis formidinem; nam certum de fide est, quod sequens iudicium invincibiliter falsum de non malitià materiali objecti non peccet formaliter.

Confirmo: Opinio probabilissima sæpe est falsa, & ut Fides docet, excusat à peccato; sed si sæpe est falsa, non est vera, nec certa de veritate logicà sui, nec de non malitià materiali objecti; ergo de his est incertitas sed si de his est incerta, prudenter formidat de his, nam, ut ait P. D. Thyrus *dist. 10. n. 97.* formido logica, seu consistens in iudicio de possibilitate falsitatis est essentialis omni opinioni ut distinguitur à scientià, & fide: ergo iudicium excusans à peccato formali potest optimè stare cum prudenti formidine de falsitate logicà ejusdem iudicii, & de malitià materiali tui actus, & objecti; possum enim reflectere ad motiva iudicii oppositi, & ob ea prudenter formidare de falsitate logicà mei iudicii mihi probabilioris, & de malitià materiali actus, & objecti.

§. II.

Quæ certitudo de non peccato sit necessaria ad non peccandum formaliter; & quæ de honestate ad honestè formaliter operandum?

S U M M A R I U M.

Ne formaliter peccem necessarium est iudicium practicè verum, seu quod se, & suum objectum proponat ut conforme regulis morum, n. 185. Cur? n. 186.

Illud iudicium practicè verum debet esse saltem moraliter certum de veritate practicà, n. 187. Cur? n. 188.

Certitudo requisita est certitudo excludens omnem prudentem falsitatis practicæ, seu disformitatis.

Tom. III.

mitatis iudicii, actus, & objecti, cum regulis morum, formidinem, ib.

Non est necessaria evidentia de non peccato formali, sed satis certitudo excludens omnem prudentem de peccato formali formidinem, n. 189.

Reflexisse volunt necessariam evidentiam excludens omnem etiam imprudentis de peccato formali formidinem, n. 190.

DD. utriusque sententiæ negantis, & affirmantis necessariam evidentiam de non peccato formali, ib.

Aristoteles ait, esse indisciplinati querere plus, quam moralem certitudinem in re morali, n. 191.

Glossa S. Thomæ in idem, ib.

Ait S. Thom. satis aliquam certitudinem? ib.

Idem ait S. Antoninus, ib.

Undenam ex S. Anton. colligatur moralis certitudo necessaria ad non peccandum formaliter? ibid.

Rationes à n. 191. ad 197.

Quia imprudens formido peccati formalis nec est dubium positivum, nec negativum de peccato formali, n. 192.

Quid dubium positivum, quid negativum, ib.

Sicut ut obliget credere fide Divinâ satis est certitudo moralis speculativa de veritate credenda, nec est necessaria evidentia excludens omnem imprudentem formidinem; & ut quis obedire tendatur, satis certitudo moralis de existentia legis; ita ut quis possit, immò teneatur honestè operari, satis certitudo moralis excludens omnem tantum prudentem, non autem etiam imprudentem peccati formidinem, à n. 193. ad 195.

Ad credendum fide Divinâ necessaria est certitudo moralis de revelatione, non autem satis notitia probabilis, ut vult Pontius, n. 194.

Damnata ab Innoc. exponitur, ib.

An certitudo sit necessaria, ut quis obligetur credere fide Divinâ, & ut quis obligetur operari actus voluntatis supernaturales? ib.

Satis est certitudo moralis, nec est necessaria evidentia moralis revelationis, excludens omnem imprudentem de non revelatione formidinem, ut teneatur credere revelationem, n. 195.

Eadem certitudo satis, ut honestè operer, ib.

Omnis conscientia scrupulosa excusatur à peccato DD. scrupulus quid? n. 196.

Agere contra conscientiam scrupulosam est agere contra scrupulum, n. 197.

Remedia contra scrupulos, ib.

Conscientia scrupulosa est ignorans, & superba, ib.

Dico quod ad honestè formaliter operandum satis iudicium practicè verum; immò necessarium, ut illud sit certum de veritate practicà, non autem ut sit evidens, n. 198.

D iij

Ra-

Rationes à n. 199. ad 204.

Alitis fidei putativè Divina est formaliter honestas, & meritoria, n. 200.

In aliis materiis, in quibus exigitur certitudo, satis quæ tollat prudentem formidinem oppositi. Exempla, n. 203.

Iuxta Probabilioristas tuentes ad solum actum logicè verum sequi posse actum formaliter honestum, pauci ex Sanctis honestè formaliter operati erunt, n. 204.

Epilogus conclusionum præcedentium; n. 205.

Rationes, n. 206. 207.

Ad honestè formaliter operandum satis est certitudo, excludens omnem prudentem de peccato formalis formidinem, n. 207.

Hinc cum omnis opinio certè probabilis sit per se essentialiter connexa cum non peccato formali, aut cum honestate formali, eo ipso est certa de illis, ib.

N.
184.

Negavi §. antec. necessariam esse logicam veritatem; & multò magis negavi necessariam esse certitudinem de ejusdem judicii logica veritate; seu de conformitate judicii cum objecto ut est in re; & de naturà objecti ut est in re, ad sine peccato formali operandum. Similiter negavi ad honestè formaliter operandum necessitatem judicii logicè veri, seu conformis objecto ut est in re; & multò magis negavi judicii certi de eadem conformitate logicà, seu speculativà judicii cum honestate ut est in re; & de honestate objectivà necessitatem. Modò decidendum quæ certitudo non peccati necessaria sit ad non peccandum formaliter; & quæ certitudo honestatis ad formaliter, honestè operandum.

N.
185.

Prima conclusio: Ad sine peccato formaliter operandum necessarium est judicium practicè verum, seu judicium, quod te, & suum objectum proponat ut conforme regulis morum.

N.
186.

Patet; quia necessarium non est judicium logicè verum, ut dixi §. ant. ergo satis, & necessarium est, ut sit practicè verum, seu ut sit regulis morum conforme, & te, & opus tibi, & illis conformet, & dixi d. 5. & 6. Cōfirmo; quia aliquod judicium moraliter rectum necessarium est ad non peccandum formaliter; sed non est necessarium judicium speculativè verum, seu rectum, ut patet ex d. 5. & 6. & ex §. antec. ergo necessarium est judicium practicè verum.

N.
187.

Secunda conclusio: Necessè est, ut illud judicium practicè verum sit saltem moraliter certum de eadem veritate practicà, seu de conformitate sui, & operis à se directi cum regulis morum.

Patet; quia aliqua certitudo semper est necessaria ad non peccandum formaliter, ut ferè omnes Theologi sentiunt, & probavi sect. 1. §. 2. & sect. 4. Icd certitudo de veritate speculativà judicii, seu de conformitate judicii cum objecto ut est in re; & de eo quod objectum ita sit in re, ut est in judicio, plerumque in rebus incertis, est impossibilis; ergo talis certitudo, etsi duntaxat moralis, de veritate logicà judicii, seu ut objectum ita sit in mente, ut est in re; & ita in re, ut est in mente, non est necessaria. Confirmo: Veritas necessaria ad non formaliter peccandum est veritas practicà, seu conformitas judicii, & objecti ut est in judicio cum regulis morum; ergo certitudo de practicà veritate est necessaria ad non peccandum formaliter; sed certitudo de veritate practicà excludit omnem prudentem formidinem falsitatis practicæ; omnis enim certitudo excludit prudentem formidinem sui oppositi: ergo certitudo necessaria ad non formaliter peccandum est certitudo excludens omnem prudentem formidinem de falsitate practicæ, seu de difformitate judicii, actus, & objecti cum regulis morum; id est, est certitudo excludens omnem prudentem formidinem peccati formalis.

Tertia conclusio: Necessè non est, ut hæc certitudo de non peccato formali ornatur ad evidentiam; sed satis ut sit certitudo moralis, id est, sit certitudo, excludens omnem prudentem formidinem de peccato formali, seu de non conformitate talis judicii, & operis cum regulis morum; non autem necesse est, ut sit etiam exclusivè omnis imprudentis formidinis de peccato formali.

Est contra Reflexistas, qui volunt, quod ultimum conscientie judicium non tantum debet esse purè moraliter certum, seu exclusivum omnis prudentis formidinis de peccato formali, sed etiam esse debeat saltem moraliter evidens, seu exclusivum omnis etiam imprudentis formidinis; nam evidentia superaddit certitudini exclusionem omnis formidinis etiam imprudentis, ut dixi d. 9. & sæpe hic, & alibi. Est, inquam, contra P. Moyam tom. 1. qu. 6. & tom. 2. qu. 8. P. P. Carden. tom. 1. d. 10. n. 75. & d. 15. cap. 4. & tom. 3. d. 56. & tom. 4. disp. 4. P. Ovied. 1. 2. tr. 5. contr. 1. pu. 2. n. 11. P. Teril. P. Fabri. & alios passim. At nostra conclusio est Arist. S. Thom. P. Vafq. 1. 2. d. 62. cap. 5. P. Sane. S. Thom. lib. 1. Sum. cap. 9. n. 16. & lib. 6. cap. 3. ubi ait, Deum solum obligare operari cum moraliter certitudine, qualis in opinione probabiliter reperitur; P. de la Fuente disp. 4. cap. 6. P. Thyrsi disp. 10. n. 30. Palanci, & Probabilior-

bilioristarum, nec non aliorum, quos dabo
sect. 8.

N. Probatur 1. autoritate, prima ex Aristot.
191. 1. Ethic. qui ait: *Disciplinati est in unaquaque*
Aristot. *re certitudinem querere juxta exigentiam ma-*
8. Tho. *teria; aque autem vitiosum est persuadentem*
querere mathematicam, & moralem demonstra-
tionem: ergo exigere in re morali plus quam
moralem certitudinem dictaminis cum re-
gulis morum, seu de non peccato, est indis-
ciplinati. Secunda est S. Thom. in 1. Ethic.
ubi exponens verba Philosophi 1. Ethic. cap.
1. dicentis, *Certum enim non similiter in omni-*
bis sermonibus querendum est; ait S. D. *Mate-*
ria moralis talis est, quod non est conveniens cer-
titudo, id est, que est ex evidentiâ: & ad alia
Aristotelis, *Oportet grosse, & figurative veri-*
tatem ostendere, subdit S. D. *Id est, verosimili-*
ter, & hoc est procedere ex propriis principiis
hujus scientiæ; (verba, quoties de practica
probabilitate agitur, bene tenenda) *& sic est*
manifestum, quod materia moralis est varia, &
& dissimilis, non habens omnimodam certitudi-
nem. Et 2. 2. qn. 60. art. 3. ad 1. hæc habet:
In humanis actibus invenitur aliqua certitudo,
non quidem sicut in demonstrativis, sed secun-
dum quod convenit tali materiæ: sed certitudo
conveniens materiæ morali est moralis, seu
est certitudo practice conformitatis judicii,
& operationis ab eo directæ, & objecti cum
regulis morum: ergo talis certitudo conve-
nit dictamini, & actibus. Tertia S. Anton.
1. p. Sum. tit. 3. cap. 10. §. 10. reg. 7. dicentis:
S. An- *In humanis agibilibus, quæ tantam habent va-*
191. *rietatem, teste Arist. & experientia, sufficit ta-*
Aristot. *lis certitudo, quæ non semper scrupulos omnes*
abjiciat; (id est, non est necessaria evidentiâ
moralis) *sed sufficit, ut contemnat, & superet eos.*
S. Leo. Ad quod optime facit illud Leonis Papæ di-
centis: In his, quæ dubia fuerint, vel obseu-
ra, id noverimus sequendum, quod nec præ-
ceptis Evangelicis contrarium, nec decretis
SS. Patrum inveniat adversum, dist. 14.
cap. *Sicut quedam.* Ista autem certitudo mo-
ralis colligitur ex uno trium modorum, vi-
delicet ex alterius autoritate, quod perti-
net ad insipientes, qui scilicet per alios eru-
diuntur in doctrinis, & addiscunt, & obe-
diunt, juxta illud Deuter. 14. *Interroga Pa-*
trém tuum, & annuntiabit. Secundus modus
ex propria eruditione, quod convenit pro-
ficientibus studendo in Scripturis juxta
illud Prov. 27. *Stude sapientiæ Fili mi.* Tertius
modus ex circumspectione circumstantia-
rum, & hoc quoad perfectos. Hæc S. Anton.
Ecce undenam juxta S. Anton. colligatur
certitudo moralis necessaria ad non peccan-
dum formaliter. Idem habent Caietanus, &

alii, quos dabo sect. 8. eo enim ipso quod di-
cunt omnem opinionem practice certo pro-
babilem esse per se ipsam formaliter judicium
certum de non peccato, eo ipso supponunt
fatis esse certitudinem moralem.

Probatur 2. eo medio, quo Adversarii tu-
N. 192. entes necessariam esse evidentiâ moralem
de non peccato, exclusivam omnis etiam im-
prudens de eo formidinis, suadent suam
conclusionem. Ad recte moraliter operan-
dum satis est bona fides de honestate, & li-
centiâ operationis, id est, prudens judicium,
quo quis putet hoc opus sibi licere: sed talis
bona fides, seu prudens judicium de operis
licentiâ stat cum imprudenti formidine de
ejus non licentiâ, seu de peccato: ergo ad
recte moraliter operandum satis est judicium
moraliter certum, seu compossibile cum im-
prudenti formidine peccati. Maior est certa
ex Adversariis. Minor probatur: quia pruden-
ter inculpabiliter judicare, *Hoc mihi li-*
cet; & ex defectu evidentiæ moralis formi-
dare imprudenter, *Hoc mihi non licet,* non
opponuntur; ergo simul stare possunt: ergo
ad licite operandum non est necessarium ju-
dicium de licentiâ operis moraliter evidens,
seu excludens omnem etiam imprudentem
de non licentiâ formidinem. Antecedens
probatur: Eatenus bona fides de licentiâ
operis, & imprudens formido de ejus non
licentiâ opponerentur, quatenus talis im-
prudens formido de non licentiâ est dubium,
positivum, aut negativum, de non licentiâ
operis, seu est dubium de peccato: sed im-
prudens formido peccati nec est dubium
positivum, nec negativum de peccato, quia
dubium in rigore est suspensio omnis assen-
sus cum hac differentiâ, quod tunc dubito
positive, cum suspendo omnem assensum
utriusque partis, quia neutrum motivum sa-
tis prudenter me movet; tunc dubito nega-
tive, cum suspendo omnem assensum utrius-
que partis, eo quia utraque caret omni fun-
damento: in nostro autem casu, quia habeo
prudens pro non peccato motivum, habeo
bonam fidem, seu prudens pro non peccato
judicium: ergo judicium prudens de non
peccato, & formido imprudens de peccato,
non opponuntur.

Probatur 3. ratione ex paritate inrefraga-
N. bili, quam ferè omnes T. T. tuentur, ut dixi
193. d. 9. contra P. Eliz. nec dissentit M. Baro
P. Eliz. 2. p. Manuduct. d. 1. sect. 1. cum Scotista, M. Baro
quem laudat. Docent itaque ferè omnes
T. T. ad actum fidei Divinæ imperandum
satis esse certitudinem moralem speculati-
vam de veritate credendâ, compossibilem
cum involuntariâ formidine de eadem veri-
tate;

tate; nec necessariam esse moralem rei credende evidentiam, exclusivam omnis imprudentis formidinis; immo *d. 9.* dedi eximium Concilii Africani exemplum pro evidentiâ credibilitatis, & non evidentiâ veritatis; & *ib.* probavi, quod sicut ut quis obedire teneatur, necessaria non est moralis evidentia, sed satis est moralis certitudo de existentia legis; ita ut quis credere teneatur, non est necessaria evidentia moralis, sed satis est certitudo moralis de existentia revelationis, & veritate mysteriorum.

N. Dixi ad veritatem fidei credendam satis esse moralem certitudinem de ejus revelatione; ita tamen satis est, ut necessaria sit, ut

Inn. XI. suppono; quia Innoc. XI. damnavit satis esse notitiam probabilem revelationis. Quare

Pontius. non est audiendus Pontius Scotista in 3. *diff.* 25. *qu. 2. n.* 356. qui ait sufficere iudicium

Caram. probabile; contra quem fusi Caram. *lib. 4.* in *Dialexi* à *n.* 407. & nos etiam in *Tract. de Fide*;

quâ enim ratione credam firmiter revelationem, si eam probabiliter tantum existere puto, & de eâ prudenter formido? Similiter falsum docet, quod sit tantum probabile Hostiam publico cultui expositam esse consecratam; est enim, ut dixi *sect. 2. §. 2.* saltem ita moraliter certâ certitudine morali imperfectâ, ac est, quod talis homo sit Rex; alias non teneretur eam adorare: eo modo, quo nemo tenetur obedire Regi, Patri, Prælato, nisi sit moraliter certus, quod talis homo sit suus Rex, Pater, Prælatus: ergo cum ego teneam Hostiam publico cultui expositam adorare, (tantò magis quod non nisi per summam injuriam Sacerdos non possit præsumi tam impius) eo ipso est moraliter certum eam esse consecratam. Vid. quæ dedi *sect. 2. §. 2.* ex C. de Lugo *d. 1.* de Fide à *n.* 313. & Caram. in *Dialexi* *n.* 734. qui volunt maiorem prærequiri certitudinem, ut teneam credere per fidem supernaturalem, quam ut exerceam actus supernaturales voluntatis, nempe adorare; ut enim credere teneam, prærequirunt rigorosam revelationis certitudinem; non ita ut teneam obedire prærequiratur rigorosa legis existentia; & ideo, inquirunt, licet non teneam absolutè credere Hostiam esse ritè consecratam, seu in eâ esse Christum D. teneor tamen adorare, quia est actus voluntatis, ad quem certò obligor, etsi non detur tanta certitudo, quanta requiritur, ut actum fidei supernaturalem exerceam; & hoc etiam discrimen dedisse S. Th.

S. Tho. 2. 2. *qu. 1. art. 3. ad 1.* inter virtutes intellectus, & voluntatis quoad actuum obligationem. Breviter, ut credere teneam fide supernaturali, prærequirunt evidentiam credibi-

litate, & credenditate de revelatione, immò certitudinem moralem de existentia revelationis, non ita ut teneam obedire, nam moralis certitudo suscipit plus, & minus pro differentia materiæ; ait C. de Lugo. Ego tamen quid de hoc sentiam, supra dixi à C. de Lugo *n.* 33.

His positis, ita arguo: Ut Fideles mysteria N. fidei credere teneantur, non est necessaria evidentia moralis de existentia revelationis, & rerum credendarum, sed satis certitudo moralis composibilis cum imprudenti formidine non existentie revelationis, & mysteriorum: ergo ut homines teneantur, quanto magis ut possint, honestè operari, necessaria non est evidentia moralis de præcepto, & de honestate rei præceptæ exclusivæ omnis imprudentis formidinis de non existentia præcepti, & de non honestate rei præceptæ; sed satis erit certitudo moralis de existentia præcepti, & de honestate rei præceptæ, exclusivæ omnis prudentis, non autem imprudentis formidinis de non præcepto, & non honestate. Sanè si ut homines imperpetuum firmissimum Fidei Divinæ actum, satis est certitudo moralis de existentia revelationis, & mysteriorum, composibilis cum imprudenti formidine de non existentia revelationis, & mysteriorum; nec Deus obligat Fideles ad evidentiam moralem horum; immò Fides non esset libera, si revelatio, & mysteria essent moraliter evidentia; quomodo dici potest, quod ut Fideles honestissimè operentur, non satis sit certitudo moralis de licentiâ, & honestate operis composibilis cum imprudenti formidine de ejusdem non licentiâ, & non honestate, sed necessaria sit moralis evidentia exclusivæ omnis imprudentis formidinis de non licentiâ, & non honestate ejus operis? Certè nemo mihi hoc persuadebit; tam enim Fidelis tenetur præcepto fidei, quam aliarum virtutum: ergo si ut credat, immò ut credere teneatur, satis est certitudo moralis de existentia revelationis, & præcepti mysteriorum credendorum; composibilis cum involuntaria formidine de non revelatione, & falsitate mysteriorum, multò magis ut Fideles teneantur honestè operari, satis erit moralis certitudo de existentia præcepti, & honestate rei præceptæ, exclusivæ quidem omnis prudentis, non verò omnis imprudentis formidinis de inonestate ejusdem operationis. Ego nec umbram disparitatis video, immò eò magis paritas urget, quò magis necessaria ad salutem est Fides, ac sint aliarum virtutum actus.

Probatur 4. aliâ doctrinâ Theologis certissimâ. Omnis conscientia scrupulosa certò excusat

excusat à peccato, ut omnes docent eum P.

P. Sanch. lib. 1. Sum. cap. 10. P. Palao tom. 1. tr. 1. d. 4. pun. 1. P. Ovicd. 1. 2. tr. 5. contr. 5. M. Tap.

qui bene advertit, scrupulum esse vel apprehensionem, vel iudicium vere speculativum de malitia, contra quod licet operari; M. Tapia tom. 1. lib. 1. qu. 8. art. 22. 23. 24. & alii passim: sed conscientia scrupuloia unitur imprudenti formidini de peccato; est enim apprehensio suavis de peccato, mixta prudenti iudicio de non peccato, ad quam apprehensionem sequitur imprudens formido peccati: ergo imprudens peccati formido non tollit iudicium moraliter certum, & prudens de non peccato: ergo cum imprudenti formidine de peccato stare potest impossibilitas peccati, quæ utique excusat à peccato; prudens enim de non peccato iudicium est formalis impossibilitas peccati.

N. 197. Nota autem, quod quando dicitur licitum esse, immo sæpe agendum contra conscientiam scrupulosam, proprie loquendo, non agitur contra conscientiam, sed contra scrupulum, seu inanem peccati formidinem iunctam conscientia, ut bene Herinex tom. 2. d. 4. n. 45. ubi assignat radices, & remedia pro scrupulosi. Ait autem Caram. in Dialect. pag. mibi 234. in Epist. quæ mentem C. Pallav. examinat, quod scrupulosa conscientia, est conscientia superba, & ignorans; superbus enim, si doctus sit, non habet scrupulos; ignorans, si humilis sit, eos etiam non habet, nam doctus paret: ergo is tantum eos habet, qui est superbus, & ignorans. Præ cæteris vide M. Tapiam l.c. & S. Anton. l.c. §. 10. per totum, ubi optima habet pro conscientia scrupulosa.

N. 198. Quarta conclusio: Ad formaliter honestè operandum satis est iudicium practicè verum, seu proponens objectum ut formaliter honestum, & conforme regulis morum. Rursum satis, & necessarium est, ut iudicium illud sit moraliter certum, seu detur moralis certitudo de eadem practica veritate, excludens omnem prudentem formidinem de non honestate formali actus, non autem necessaria est moralis evidentia exclusiva omnis imprudentis formidinis de eadem non honestate formali actus.

N. 199. Prima pars probatur; quia error, quo objectum in se malum, aut non honestum, credo invincibiliter honestum, honestat formaliter actum, ut docui d. 6. nam iudicium etsi speculative falsum, est tamen practicè verum, & representat se, & objectum ut conforme regulis morum: ergo ad honestè formaliter operandum satis est, ut ultimum conscientia iudicium sit practicè verum.

Confirmo tum ex dictis n. 193. ad 195. N. 200. paritate actus Fidei putativè Divinae; & actus adorationis circa Hostiam, quæ certo moraliter putatur consecrata, & tamen non est; qui actus sunt formaliter honesti, & meritorii, etsi sequantur ad iudicium logicè falsum; tum quia si ad honestè formaliter operandum satis non esset iudicium practicè verum, seu proponens, sive verè, sive falso objectum ut honestum, non esset in manu hominis vias suas facere bonas, sed tantum non malas.

N. 201. Secunda pars probatur; quia ad non peccandum formaliter, certitudo moralis requiritur de non peccato formali, seu de non difformitate iudicii, & objecti, & actus, ut ei iudicio subsunt, cum regulis morum: ergo ad operandum formaliter honestè requiritur moralis certitudo de formali honestate, seu de conformitate iudicii, & objecti cum regulis morum.

N. 202. Tertia pars probatur iisdem argumentis, quibus exclusi necessitatem evidentia moralis de non difformitate practica, seu de non difformitate iudicii cum regulis morum; & de non difformitate actus, & objecti cum eodem iudicio, & morum regulis, ut dixi in 3. conclus. Vt enim ad non peccandum formaliter satis est certitudo moralis excludens omnem prudentem formidinem de peccato formali, seu de difformitate practica, nempe iudicii, objecti, & actus cum regulis morum: non autem necessaria est evidentia moralis exclusiva omnis imprudentis formidinis de dicta difformitate, seu de peccato formali. Ita ad formaliter honestè operandum satis erit moralis certitudo excludens omnem prudentem, non autem omnem imprudentem formidinem de non conformitate practica iudicii cum regulis morum; nec non actus, & objecti cum eo iudicio, & morum regulis.

N. 203. Confirmo ex P. de la Fuente dist. 4. cap. 6. quia in plerisque aliis materiis, in quibus exigitur certitudo, non est necessaria certitudo semper unita cum veritate objecti, & quæ convincat speculative intellectum, & excludat omnem etiam imprudentem formidinem; ex. gr. per hoc ipsum, quod quis inter Catholicos sit natus, est moraliter certus de suo Baptismo; & per hoc quod Hostia exponatur, est moraliter certus de Christi D. presentia; nec quia homo potest imprudenter dubitare de Baptismo, aut Hostie consecratione, potest illum reiterare; & potest huic absolutam adorationem negare: ergo si in ferè omnibus materiis satis est certitudo moralis unita imprudenti formidini,

midini, immò sæpe falsitati logicæ; ita satis erit moralis certitudo unita imprudenti formidini, immò falsitati logicæ, ut quis honestè formaliter operetur.

N. Hinc patet eos Probabilioristas, nempe
204. P. D. Thyrsus, Palanc. & P. Muniel. qui
P. Thyrsus. catholicè docent non solum verum logicum
P. Muniel. excusare à peccato formali, ut fides docet,
Palanc. volunt tamen, quòd nullus actus sit formaliter honestus, nisi sequatur ad iudicium logicè verum; patet, inquam, eos probabilioristas negare debere honestatem formalem cuilibet actui, qui non sequatur ad iudicium evidenter logicè verum; nam ut actus sit formaliter honestus, non satis est, ut sequatur ad iudicium logicè verum; etenim plura iudicia imprudentia sunt logicè vera; nemo autem dicet, quòd actus ad ea sequentes sint formaliter honesti: ergo ut actus sit formaliter honestus non satis est, ut sequatur ad iudicium logicè verum. Rursus non satis est, ut sequatur ad iudicium moraliter certum, nam plura ex his sunt logicè falsa: ergo nullus dabitur actus formaliter honestus, nisi sequatur ad iudicium evidenter logicè verum: ergo nemo poterit honestè formaliter operari, nisi habeat evidentiam de logicà veritate. Si autem hoc ita est, quam pauci etiam ex viris insigni sanctitate conspicuis honestè formaliter operati sunt; immò in rebus incertis, quia evidentia impossibilis est, & certitudo moralis satis non est, cum sæpe uniatur falsitati logicæ, nullus poterit honestè formaliter operari.

N. Quinta conclusio, quæ est quasi omnium
205. epilogus. Ad sine peccato formali, & ad honestè formaliter operandum necesse non est, ut ultimum conscientie iudicium sit speculative verum, seu tale sit in repræsentando, quale est ejus objectum in essendo. Multo minus necesse est, ut detur certitudo, aut evidentia de eadem speculative iudicii cum suo objecto conformitate, seu ut illud iudicium sit certum, aut evidens de veritate speculative sui, & de naturâ sui objecti, quòd tale sit in re, quale est in mente; & tale in mente, quale in re. Quare ut conscientia sit certa de non peccato formali, satis est certitudo prudentis ad non peccatum formale adhesionis, exclusiva omnis prudentis ad peccatum formale adhesionis: & ut sit certa de honestate formali, satis est certitudo prudentis ad honestatem formalem adhesionis, exclusiva omnis prudentis ad non honestatem formalem adhesionis.

N. Prima pars de non necessitate veritatis
206. speculative, & multo magis de non necessitate evidentie, aut certitudinis de eadem ve-

ritate speculative, seu de naturâ objecti ut est in se, & de conformitate conscientie cum objecto, ut est in re, patet ex dictis §. 1.

Altera pars patet tum ex dictis §. 2. N. tum quia si ad sine peccato, aut ad honestè formaliter operandum necesse non est, ut ultimum conscientie iudicium sit speculative verum, ita ut objectum ita sit in iudicio, ut est in re, & ita in re, ut est in mente: & si multo minus necessaria est evidentia, aut certitudo de eadem conformitate logicæ iudicii cum objecto ut est in re, & objecti ut est in re, cum iudicio; eo ipso necessario sequitur, quòd satis erit, ut ultimum conscientie iudicium sit practice verum, seu sit conforme regulis morum, ejusque objectum sit ipsi iudicio, & morum regulis conforme. Rursus necessario sequitur, quòd satis erit, ut detur pura certitudo moralis de hac practice conformitate iudicii, actus, & objecti inter se, & cum regulis morum, exclusiva omnis prudentis de peccato, aut de non honestate formidinis: ergo ad sine peccato formali operandum satis erit certitudo prudentis ad non peccatum formale adhesionis, exclusiva omnis prudentis de peccato formali formidinis, & adhesionis: & ad formaliter honestè operandum satis erit certitudo prudentis, ad honestatem formalem adhesionis, exclusiva omnis prudentis de non honestate, aut inhonestate formali adhesionis, & formidinis: ergo cum certitudo sit infallibilis connexio, satis erit iudicium infallibiliter connexum cum non peccato formali, aut cum honestate formali, ad non peccatum formaliter, aut ad honestè formaliter operandum: sed omnis opinio certò probabilis de non peccato formali, aut de formali honestate est per se ipsam essentialiter iudicium infallibiliter connexum cum non peccato formali, aut cum honestate formali; est enim iudicium certò prudens de non peccato formali, aut de formali honestate: ergo eo ipso quòd ad sit iudicium practicum certò probabile de non peccato formali, aut de formali honestate, dabitur certitudo prudentis ad non peccatum formale, aut ad formalem honestatem adhesionis; & quidem ita infallibiliter connexa cum non peccato formali, aut cum honestate formali, ut implicet, ut cum peccato formali, aut non honestate formali connectatur.

SECTIO VI.

Objectiones.

§. I.

Quia nisi adsit evidentia, aut certitudo de natura objecti, ut in se est, peccabitur.

SUMMARIUM.

Obiectio. Nisi detur evidentia, exponitur quis periculo, n. 208.

Nulla evidentia, aut certitudo moralis de natura objecti, ut est in se, stat cum errore invincibili peccati, n. 209.

Sola evidentia, aut certitudo moralis de natura objecti, ut est in mente, est cum eo errore conjungibilis, ib.

Hinc ea non est necessaria, sed hac sola certitudo de objecto, ut est in mente, est necessaria, ib.

Lex vetans, ne homo operetur, nisi habeat evidentiam de honestate materiali, repugnat, n. 210.

Aristoteles, & S. Thom. volunt satis, ut homo iudicet probabiliter per Gnomem, & Synesim, ibid.

Lex, quæ datur, est, ne quis se exponat periculo peccati formalis, non autem peccati materialis, n. 211.

Vel non obligor in materiâ fidei dubiâ, ut iudicem rem absolute veram; vel obligor etiam in materiâ dubiâ morum, ib.

Est contra P. Teril. affirmantem teneri in materiâ morum, non fidei, n. 212. 213.

Obiectio, quia nisi detur saltem certitudo moralis de objecto ut in re, datur dubium practicum, n. 214.

Falsum quod ad omne dubium speculativum sequatur practicum, seu quod ad dubium de culpâ materiali sequatur dubium de culpâ formali, n. 215.

Cur? n. 216.

Sola certitudo de veritate practica objecti est necessaria, n. 217.

Falsum, quod moralis certitudo excludat omnem imprudentem formidinem, ut vult Fogarinus, n. 218. 219.

Falsum, quod si peccatum operari cum scrupulo, ut vult Eagn. qui aliter sumit scrupulum, ac Theologi, n. 220.

Scrupulus juxta Juristas quid? juxta T.T. quid? ibid.

Probabilitas, etsi non sit via veritatis speculativæ, est tamen practica, n. 221. 222.

Rejicitur Merenda, ib.

Non omne incertum est dubium, etsi omne dubium sit incertum, n. 223.

Ut prudens de peccato formali formido excludatur, satis iudicium certo probabile de non peccato formali, n. 224.

Potentia, non verò formido est de essentia opinionis, ib.

Objicies 1. Homo tenetur lege naturali, N. & Divina nulli peccati periculo se exponere; ut patet ex Scripturâ, *Qui amat periculum, peribit in illo*; & ex jure, In dubiis tutius eligendum; & ex S. Aug. *Tene certum, dimitte incertum*: sed nisi detur evidentia saltem moralis de non peccato, aut de honestate, exponimur periculo peccati: ergo ad non peccandum, aut honeste operandum necessaria est evidentia saltem moralis de non peccato, & de honestate actus, & objecti.

Sed contra; quia cum de fide sit, quod in N. vincibilis error excuset, eo ipso implicat, ut sola evidentia, aut certitudo moralis de veritate logica judicii, & de naturâ actus, & objecti, ut sunt in se, excusent à peccato: nam ea tantum certitudo non peccati, aut honestatis necessaria est ad non peccandum formaliter, aut honeste formaliter operandum, quæ conjungi potest cum invincibili errore peccati: sed nulla evidentia, immò nulla moralis certitudo de naturâ objecti, & actus ut sunt in se, & de logicâ judicii cum illis conformitate conjungi potest cum invincibili ignorantia peccati; qui enim invincibiliter judicat opus A esse peccatum, non potest habere evidentiam, aut certitudinem moralem, quod opus A non sit peccatum; & e contra: etenim si invincibiliter errat, dum judicat opus A non esse peccatum, quomodo potest esse illi evidens, & certum, quod opus A non sit peccatum? nam est peccatum: ergo nulla evidentia, aut certitudo de veritate logica judicii cum suo objecto ut est in re, seu nulla certitudo de hoc, quod objectum ita sit in mente, ut est in re, & ita in re, ut est in mente, necessaria est ad non peccandum: ergo tota evidentia, & certitudo moralis, quæ requiritur, non est de veritate objecti, ut est in re, sed ut mihi appareat. Hinc si mihi invincibiliter appareat non esse peccatum in re, quod in re est tale, sum certus de non peccato; quatenus objectum illud ut est in meâ mente, non videtur peccatum: ergo tota certitudo necessaria non est de eo, quod objectum ita sit in re ut est in mente, & ita sit in mente ut est in re, seu de veritate logicâ; sed est de veritate practica, seu ut objectum prout est in meâ mente, & iudicium proponens illud objectum, sint conformia regulis morum. Nulla igitur non tantum evidentia, sed nec certitudo moralis de veritate speculativâ judicii practici, & de naturâ objecti, & actionis, ut sunt in se, necessaria est ad sine peccato

peccato formali, aut honestè formaliter operandum; sed satis, & necessaria est certitudo moralis de veritate practicâ iudicii practici, & de natura objecti ut substat ei iudicio cum regulis morum.

N. 210. Addo legem obligantem, ne homo operetur, nisi cum habet evidentiâ non peccati materialis, aut materialis honestatis, esse humanâ ignorantia impossibilibem; pauca enim sunt in re morali evidentiâ, aut moraliter certa de eo, quod in re sunt, ut infra dicam, & constat ex Arist. 1. *Ethic.* ubi ait:

Aristot. *Disciplinati est in unâquaque re certitudinem querere juxta exigentiam materia; æquè enim vitiosum est persuadentem querere mathematicam, & moralem demonstrationem; & ex S. Thom. in 3. dist. 34. qu. 1. art. 2. dicente, Hominem de inventis per consilium judicare probabiliter, (nota to probabiliter) quod fit per gnomen, & synesim; & ulterius ordinem hujus iudicii imponere inferioribus, quod fit per prudentiam, quæ præceptiva est. Sed quod homo certitudinaliter (nempe speculativè) sentiat de his, quæ agenda occurrunt, supra hominem esse: ergo querere in re morali plusquam certitudinem moralem de veritate practicâ, seu de honestate operis, ut quis honestè formaliter operetur, est indisciplinati, & supra hominem.*

N. 211. In formâ distingo maiorem: datur lex non exponendi se periculo peccati formalis, concedo; materialis, & multò magis quod probabiliter negatur, nego. Scriptura rectè dixit, amantem periculum perire in illo; etenim per ipsum periculum de peccato formali amorem perit: attamen cum per nos omnis tuta sit æquè formaliter tuta, ideo nullum est peccati formalis periculum. Ad reliqua patet ex sæpe dictis. Ad minorem dico imprudentem peccati formalis formidinem non obstat certitudini prudenti de non peccato formali.

N. 212. Dices: Quoties in materiâ fidei præsentè duplici contradictoriâ probabili assentior minus probabili, vel tunc judico absolutè veram, vel non? Si non; ergo nec in materiâ morum. Si assentior, contra est; quia implicat, ut judicem absolutè veram opinionem, cujus opposita est mihi probabilior.

N. 213. Scio quod P. Terillus de Reg. mor. qu. 2. n. 40. doceat, quod ut assentiar opinioni probabili in materiâ fidei, non est necesse, ut judicem absolutè veram; e contra in materiâ morum debet credi absolutè vera opinio, quam sequor; alias non dirigeret ad faciendum quod proponit ut licitum. Sed disparitas non tenet, cum etiam ut doceam aliquam opinionem in materiâ fidei, debeat illa judi-

cari absolutè verâ, ut dirigat ad docendum, quod illa tradit: ergo vel utrumque est verum, vel neutrum. Sicut ergo in materiâ Fidei inter Catholicos hinc inde dubia non obligor, ut judicem illam absolutè veram, sed satis, ut ex gravi fundamento veram, seu verosimilem, vel reflexè ut eam judicem certo probabiliter veram; ita etiam in materiâ morum.

Objicies 2. Nemo potest operari cum dubio practico de peccato: sed quoties non adest aliqua evidentiâ, metaphysica, physica, aut moralis, immò quoties non adest certitudo de objecto ut est in se, datur dubium practicum peccati: ergo nemo potest operari, nisi vel cum evidentiâ, vel cum certitudine speculativâ non peccati. Minor probatur; quia ad omne dubium speculativum sequitur practicum de eodem subjecto: sed quoties non adest evidentiâ, aut certitudo speculativa de non peccato, toties adest dubium speculativum de peccato, nam dubium à solâ evidentiâ, aut certitudine excluditur: ergo tunc adest dubium practicum.

Sed contra; quia falsum est, quod ad omne ne dubium speculativum de peccato sequatur semper dubium practicum de eodem; nam sæpe dubio speculativè de peccato materiali, & tamen sum certus de non peccato formali; & sæpe dubito speculativè, an lex obliget, & tamen non sum practice dubius, immò sum practice certus de non obligatione ejusdem, ex eo principio reflexo, Lex non certò constans, certò non obligat. Idem patet in materiâ voti; dubito enim speculativè, an votum obliget, & tamen sum practice certus, quod non obliget. Idem in Matrimonio, ait M. Soto in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3. §. immò verò pag. mihi 109. ubi ait: Agere contra dubium speculativum non est peccatum, sed agere contra practicum; dubitat autem speculativè, an ille conjux erit suus sed non inde sequitur, quod dubitet reddendum esse debitum, aut perendum, quod est dubium practicum; immò per possessionem uxor fit certa, quod utrumque potest. Ita M. Soto.

Dico ergo, quod quoties dubio speculativo supervenit principium practicum reflexivum, tunc licet operari cum dubio speculativo de naturâ operationis, aut objecti. Ratio est; quia quoties dubio speculativo supervenit principium practicum reflexivum, eo ipso conscientia est practice certa de non peccato formali, essi dubitet de peccato materiali. In formâ concessâ maiori, nego minorem; tantum enim abest, ut absente iudicio evidenti, aut certo certitudine speculativa

tivā de non peccato, & præsente iudicio certo certitudine prudentis adhaesionis de non peccato, detur dubium practicum de peccato; quin omne dubium practicum de eodem tollitur per iudicium practicum moraliter certum certitudine prudentis ad non peccatum adhaesionis, & impossibilis cum peccato connexionis: atque adeo licet tunc conscientia non sit adeo certa, ac quando adest iudicium evidens de non peccato; non tamen est incerta, est enim certo probabilis, seu certa certitudine prudentis ad non peccatum adhaesionis. Dixi enim, quod certitudo moralis sufficiens, & necessaria ad non formaliter peccandum, & ad honestè formaliter operandum, non est certitudo de veritate speculativā iudicii, & objecti ut est in se; immò hæc, talvā fide, non est necessaria ad non peccandum formaliter; sed est certitudo de veritate practica iudicii, & objecti ut est in mente, nempe, quod objectum ut est in mente, non videatur disforme iudicio, & regulis morum: ergo non est necessaria certitudo de honestate objecti ut est in se, sed satis de honestate objectivā ut est in meā mente: ergo cum omnis opinio certo probabilis de eo, quod tale objectum non sit in re malum, (quidquid deinde sit, an sit logicè verum, vel non, quod non sit materialiter malum) sit iudicium certo prudens de non peccato, & impossibile cum prudenti formidine, aut dubio de peccato, eo ipso hæc certitudo, quod objectum, ut substat ei iudicio, non sit in re malum, satis est ad rectè operandum.

Ex hoc patet, quod ut conscientia sit recta, necesse non est, ut sit certa certitudine veritatis purè speculativæ, nec necesse est, ut sit certa certitudine derivatā ab aliquā evidentiā; nam idem omnino sunt ultimum conscientiæ iudicium, ac conscientia. Sufficit igitur certitudo moralis prudentis ad non peccatum, aut ad honestatem adhaesionis. Vides ergo me negare necessitatem iudicii moraliter certi certitudine veritatis speculativæ, & me affirmare necessitatem iudicii moraliter certi certitudine prudentis adhaesionis. Si enim ad non peccatum necesse non est iudicium speculativè verum, aliās invincibilis ignorantia de non peccato non excusabit; multò minus necessarium erit iudicium speculativè certum. Econtra, cum ad non peccatum requiratur iudicium practicè verum, seu conforme regulis morum, et si illud esse possit speculativè falsum; hinc ad sine peccato, aut honestè operandum requiritur iudicium certum certitudine prudentiæ; non autem certum certitudine veritatis

Tom. III.

speculativè; sed ad prudentiam satis est certitudo practica, seu ut talis actus sit practicè conformis regulis morum; non autem certitudo veritatis speculativè; potest enim dari iudicium prudens speculativè falsum, ut sæpe docui.

Objicies 3. ex Fagnano in 1. p. cap. Ne N. innitaris. n. 100. & alibi, quod certitudo moralis sit sine omni formidine; & n. 112. quod Fagnan. nos ante omnem electionem obligemur ad certitudinem moralem veri; & ideo cap. Per tuas, de Simoniā, dicitur esse peccatum operari contra conscientiam scrupulosam scrupulo non deposito; & cap. Inquisitioni, de Sententiā excomm. dicitur, quod conjux deponere debeat conscientiam levem, & temerariam, ut licitè reddat, & petat debitum: ergo ne quis peccet, necessaria est moralis certitudo de veritate logicā excludens omnem formidinem, & scrupulum. Confirmat; quia operans ex iudicio tantum probabiliter contemnit Dei legem, immò habet suspensionem de peccato.

Sed contra; quia, ut alibi dixi, Fagnanus N. esto sit in iure præstantissimus, dum tamen 219. falcem mittere in messem Theologorum tentat, plura dicit sibi contradicentia, ut adverti d. 11. sect. 11. §. 9. immò plures celeberrimi Jurisconsulti, ne quidem in materiā juris ejus sententiam audiunt, ut legere est apud D. Perca. Sanè nil magis apud T. T. mirum, quàm asserere, quod certitudo excludat omnem formidinem, scrupulum, & suspensionem imprudentem: hoc enim solius evidentiæ, non autem puræ certitudinis privilegium est; & ideo cum ipsa certitudine fidei stare posse leves de opposito scrupulos Catholici sæpe experiuntur; quā igitur ratione ad moraliter operandum requirit talem certitudinem moralem de veritate operis eligendi, quæ excludat omnem formidinem etiam imprudentem, cum ne quidem fidei Divinæ talis certitudo concedatur.

At ut argumentis Fagnani ex ejusdem N. doctrinā occurrā, idem Fagnanus quatuor gradus distinguit, quibus ad prudens de bonitate, aut malitiā operis formandum iudicium ascenditur. Primus est dubium; & hoc nulli parti faver. Secundus, quem vocat primum probabilitatis gradum, est leve indicium, seu suspicio, & scrupulus. Tertius, quem vocat secundum probabilitatis gradum, est iudicium opinativum nixum gravi, at fallibili fundamento. Quartus, quem tertium, & ultimum vocat probabilitatis, seu probationis gradum, est certitudo, seu Bartol. plena veritatis convictio. Hæc Fagnanus ex Baldus, Bartolo, & Baldo.

E

Ex

Ex hoc patet, quod qui operatur cum conscientia scrupulosa non deposita per iudicium prudens peccat; non autem ea deposita per tale iudicium; immo repugnat, ut quis simul habeat duo iudicia, unum ex levi motivo de peccato, aliud ex gravi de non peccato. Quare vel per scrupulum juxta Fagnan. & Juristas venit, non sola apprehensio in oppositum, sed iudicium ex levi motivo in oppositum; vel venit pura apprehensio, ut Theologi volunt? Si primum; tunc ut quis licet operetur, debet illud iudicium deponere, immo implicat, ut ea duo iudicia, unum leve pro peccato, aliud grave pro non peccato simul habeat. Si secundum; tunc necesse non est, immo sepe possibile non est eas apprehensiones deponere. Si ergo Fagnanus, dum Theologum agere vult, simpliciter scrupulum, ut Theologi sumunt pro pura peccati apprehensione, non dixerit, quod sit peccatum operari cum scrupulo de peccato. At quia more Juristarum simpliciter scrupulum pro iudicio levi de peccato, ideo intulit peccare qui operatur cum scrupulo de peccato, seu cum iudicio levi de peccato: immo chimæram dixit, quatenus supponit, quod cum iudicio certo probabili de non peccato stare possit aliud directum iudicium leve de peccato. At hoc ei condonandum, quia rei, à suo instituto alienæ, se immiscuit.

N. Similia prorsus argumenta habet Antonius Merenda insignis Jurisconsultus, non tantum ex jure, & ex PP. & ex Scriptura, sed ex ratione, quatenus probabilitas opponitur veritati; & quod nostrum de practica veritate argumentum sit inane, quia ipsa veritas speculativa regit veritatem practicam, cum ex ejus principiis intellectus practicus regulas bene operandi deducat: ergo ad bene operandum requiritur veritas speculativa in iudicio.

N. Sed contra 1. quia si probabilitas opponitur veritati, ergo & probabilitas, nam plus, & minus non mutant speciem: ergo nulla probabilior poterit esse vera. Contra 2. quia sicut ut sine peccato formali operemur, nullum iudicium speculative verum est necessarium, ut Fides docet, nam invincibiliter falsum de non peccato formali excusat ab illo; ita etiam ut honeste formaliter operemur, nullum per me est necessarium iudicium speculative verum de honestate formali, sed satis practice verum de eadem; id est, satis, ut detur iudicium certo probabile ostendens objectum, aut actionem, ut est in nostra mente, esse morum regulis conformem, etiam in re non ita sit. Contra 3. quia

licet probabilitas, aut probabilitas formalis non sit in re, sed in nobis, hoc tamen sufficit, dummodo addit probabilitas objectiva, seu motivum grave, ut actio licet, aut sine formali peccato exerceri possit, etiam à parte rei esset vetita, quia à nobis non apprehenditur ut vetita, & quidem ex gravi, aut graviore fundamento, ut recte Mairius num. 76. Licet igitur via probabilitatis, aut probabilioritatis non sit via veritatis speculative, potest enim actio, & objectum propositum ut honestum non esse tale in re; est tamen via veritatis practice, quia ut est in mente, illud objectum apparet ex gravi fundamento formaliter honestum; immo materialiter. Reliqua Merende argumenta late trahit, & solide diluit Mairius in 2. d. 5. q. 2. à n. 65.

Dices: Quoties operis honestas non est certa, est dubia: ergo non licet operari sine iudicio certo de honestate. Nego antecedens; quia licet omne dubium sit incertum, non tamen omne incertum est dubium; hoc enim dicit suspensionem omnis assensus, adeo ut quilibet assensus, etsi temerarius, tamen sit, ut excludat dubium strictè sumptum. Deinde nego consequentiam, si sermo sit de certitudine veritatis speculative; concedo, si de certitudine veritatis practice.

Institas: Omnis opinio includit formidinem, vel saltem potentiam ad illam; ergo nulla est satis. Nego consequentiam; ut enim prudens de peccato formali formidabile de non peccato formali. Addo, quod opinio melius dicitur assensus cum potentia ad formidinem, non autem cum formidine; & ideo P. D. Thyrsus d. 10. n. 97. dicit e. 7. formidinem logicam, seu consistentem in iudicio de possibilitate falsitatis esse essentiali omnino opinioni.

§. II.

Quia nullum iudicium, nisi sit certo speculative verum, est prudens.

SUMMARIUM.

Obiectio. Quia prudentia est virtus intellectualis, cujus perfectio est veritas speculativa, n. 225. P. Munieffa ait, quod solum iudicium speculative verum sit prudens, ib.

Negat, quod iudicium prudens debeat esse certum, ib.

Mercorus ait, quod iudicium probabile, quia est formidolosum, non possit esse dictamen conscientie, n. 226.

Ejus rationes, n. 227.

Qualiter iudicium prudentie sit verum? n. 228. DD.

DD. inentes iudicium prudentie esse posse speculativum falsum, n. 229.

Contradictio Philaleti, ib.

DD. inentes esse semper speculativum verum, n. 230.

Satis illi est veritas practica, & certitudo veritatis practica, n. 231.

Quia plures dantur assensus speculativum falsi prudentes, & plures veri imprudentes, n. 232.

Prudentia est recta ratio agibilium, ait Arist. n. 233.

Caietanus dividit veritatem in speculativam, & practicam. Quid utraque? Concedit hanc prudentiam, illam negat ei necessariam, ib.

Alia certitudo veritatis practicae, alia speculativa, ib.

Prudentia est virtus intellectus practici, veritas ei semper necessaria est sola practica, n. 234.

Rursus satis, & necessaria est sola certitudo veritatis practicae, ib.

S. Thom. ait, prudentiam stare in intellectu practico, ib.

DD. hoc tuentes, n. 235.

Alius prudentia potest simul esse speculativum falsum, & incertum, & practice verum, & certum, ibid.

Prudentia est virtus agibilium, adeoque intellectus practici, n. 236.

S. Thom. acute ait, prudentiam respicere rectitudinem operantis, artem operis, ib.

Mercori contradictio, n. 237.

Omne iudicium certo probabile, cum sit certo prudens, est conforme regulis morum; & est per se certum certitudine prudentis de non peccato adhesionis; immo est reflexe certum, n. 238.

Iudicium certo probabile, etsi sit incertum de obiecto, & actu, ut in re, seu de bonitate materiali obiecti, est tamen certum de formali, n. 239.

Hinc non possum prudenter formidare de veritate practica, possum de speculativa, ib.

Obiectum prudentia potest esse quid opinabile, ib.

Obiectum, non ut est in se, sed ut in mente, speculatatur, ib.

Impugnatur P. Munieffa negans prudentia certitudinem, & affirmans de essentia prudentia veritatem speculativam, n. 240.

Eius contradictoria, ib.

Etsi actus elicitus a prudentia sint veri speculative, non tamen imperari, ib.

P. D. Thyrsus recte ait, quod si de essentia prudentia esset veritas speculativa, prudentia esset quid casuale, n. 241.

Rejicitur P. D. Thyrsus negans de essentia prudentia esse certitudinem, n. 242.

De essentia prudentia est certitudo de conformitate iudicii, & actus cum regulis morum, ib.

Tom. III.

Objicies 4. Prudentia est virtus intellectualis; sed perfectio virtutis intellectualis est veritas speculativa; ergo perfectio prudentia est veritas speculativa: ergo cum per nos ad non peccatum necessarium sit iudicium certum certitudine prudentis ad non peccatum adhesionis, eo ipso debet esse certum certitudine veritatis speculativae. Hinc P. Munieffa *Sim.* 1. n. 9. ait, quod ut iudicium sit verè prudens, debet esse tum speculativè verum, tum ex motivo preponderantis; & ideo iudicium temerarium, etsi verum, non est prudens, quia non est ex motivo preponderanti: & iudicium fallum, etsi probabilius, non est prudens nisi putativè, quia non est verum. Non debet autem iudicium prudens esse certum; & ideo iudicium probabilius, etsi sit incertum, est verè prudens, si sit verum.

Confirmatur ex Merc. qui 1. p. art. 11. pag. 27. postquam dixit, quod ut quis rectè operetur, necessarium sit, ut habeat conscientiam certam excludentem non tantum dubium practicum, & formale, sed etiam formidinem, quod opus hic, & nunc non sit honestum, infert, quod ultimum, & proximum conscientiae iudicium non possit esse probabile, quia de hujus essentia est formido. Monet autem se non loqui de formidine logica, seu attentis quibusdam rationibus communibus, & remotis; hæc enim formido, ait, non excludit certitudinem moralem, quæ satis est ad conscientiam rectam; sed sermo est de formidine morali, quæ timetur error, attentis circumstantiis, & rationibus tunc occurrentibus.

Probat autem 1. quia dictamen prudentia debet esse certum certitudine exclusivâ formidinis morali, quod opus non sit honestum; quia cum prudentia sit virtus intellectus, non potest esse opinio: sed dictamen conscientie rectæ est dictamen prudentia; S. Thom. ergo non potest esse opinativum, seu probabile, nempe connexum cum morali formidine de operis malitiâ. Probat 2. quia dictamen recte rationis conformari debet legi æternæ, tamquam primæ regulæ, ut omnes docent cum S. Thom. 1. 2. qu. 19. art. 6. sed dictamen cum morali formidine non potest conformari legi æternæ; hæc enim est indefectibilis; iudicium autem probabile dicit essentialiter defectibilitatem moralem; ita enim credit verum, ut etiam moraliter possit aliter se habere: ergo dictamen opinativum non est per se conforme rectæ rationi. Ait 3. pag. 19. quia certitudo moralis est certitudo simpliciter; ergo excludere debet omnem dubietatem etiam imprudentem.

E ij

Probat

N. 225

P. Mun.

N.

pag. 27.

M. Merc.

N.

227.

M. Merc.

S. Thom.

Probat 4. quia idem M. Merc. 1. p. art. 9. querens, an sicut objectum prudentiæ debet esse ita certum, ut excludat omne dubium positivum; ita quoque excludere debeat omne negativum, seu omnem formalem formidinem, (ita enim loquitur) & est, quando intellectus actualiter dubitat; immo radicalem, & est, quod si interrogaretur, diceret, se non esse certum de objecto: & pag. 22. affirmat, quia prudentia distinguitur ab opinione; ergo objectum prudentiæ non est quid opinabile, seu probabile.

N. Respondeo hoc tangere communissimam
228. difficultatem, de qua Theologi 2. 2. fuse discunt, nempe quomodo iudicium prudentiæ sit semper verum, & certum. Ego plurima de hoc dedi d. 13. & hic scilicet. 2. §. 2. modo breviter aliorum mentem refero, daturus deinde meam.

N. Primo P. Moya tom. 2. qu. 9. num. 11. ait,
229. quod licet omnis actus à prudentiā elicitus sit necessario verus; non tamen omnis ab eā imperatus. Patet: Si enim Concilium Provinciale aliquid definiat, id prudenter credo; in quo casu adest tum dictamen prudentiæ omnino verum imperans eum fidei actū; tum actus fidei imperatus: hic potest esse falsus; ille est necessario verus, quia deducitur ex his præmissis omnino veris: Quod dicunt prudentes esse credendum, est credendum; sed prudentes tale Concilium constituentes dicunt ex. gr. filios Gentilium baptizatos esse rebaptizandos; ergo hoc credendum est. Maior, & minor sunt evidentes, & consequentia talis etiam erit, seu evidenter speculative vera. Idem habet C. de Lugo, & M. Passerinus, quod aliquando contingat, ut aliquod prævium iudicium fuerit falsum, ut patet in eo, qui credit hodie esse jejunandum, attamen ultimum semper est evidens, & verum; nam supposito invincibili errore de præcepto jejunii, verum est esse jejunandum; & deducitur ex his præmissis speculative veris: Quoties mihi invincibiliter apparet dari præceptum jejunii, est jejunandum; hodie tale præceptum mihi invincibiliter apparet; ergo hodie est jejunandum. In idem recidit doctrina P. Lessii de Just. & Jure lib. 1. dub. 1. & Candidi Philal. qu. 1. pag. 9. dicentis iudicium prudentiæ esse semper infallibile; est enim tale; qui sequitur dictamen rationis, est certum, quod recte operatur; sed qui sequitur dictamen probabile, sequitur dictamen rationis; ergo est certum, quod recte operetur. Maior est evidens; minorem probat: quia dictamen rationis non est nisi inclinatio rationis de hoc faciendo: sed sequens ju-

P. Lef. Philal.
C. de Lugo, M. Pass.
P. Ovid. 1. 2. contr. 2. pu. 5. n. 49. P. Ripal. P. Ovid. d. 16. de Fide n. 93. P. Teril. de Reg. mor. qu. 24. a. n. 11. dicens, quod sit certo falsum prudentiam magis se habere ad verum, quam ad falsum, si sermo sit de vero reali, seu ut est in se; etsi magis se habeat ad verum, quam ad falsum in persuasionem prudentis, seu ut apparet ipsi prudenti.

dicium probabile de honestate, sequitur inclinationem rationis per assensum, quod hoc sit faciendum; ergo sequitur dictamen rationis. Hæc Candidus, qui nil plus dicere posset, si sententiam de licito usu cuiusvis opinionis certo practice probabilis amplecteretur. Addit pag. 12. quod prudentia possit per accidens iudicare honestum aliquid, quod in se est inhonestum; non tamen iudicat esse honestum in re, sed honestum sibi iudicanti ob hanc, aut illam rationem fallibilem. Breviter Candidus non aliud docet, quam quod supposito tali errore antecedenti ut vero, ultimum prudentiæ iudicium sit verum: quod aliud non est, quam dicere, quod iudicium prudentiæ esse possit speculative falsum. Ita M. Mercorus 1. p. art. 14. pag. 37. interpretatur Philaletum. His accedunt P. D. Thyrsus disp. 10. n. 24. & Palanco Palaeo 1. pag. 134. dicens, prudentiæ convenire veritatem practicam, non speculativam. Idem quoque Matrisius, & Passer. tom. 1. in 2. d. 186. n. 259. dicens, quod divisio dubii in speculative, & practicum, melius fieret in dubium circa materiale, & circa formale objectum prudentiæ: dubium practicum respicit formale objectum prudentiæ; speculative autem materiale. Subdit, quod prudentia debet esse certissima de objecto formali, non de materiali; & ideo est certum, quod non tantum probabilitas, sed dubietas ipsa speculative stat cum infallibili practica certitudine prudentiæ, ut probat Caietanus tom. 1. opus 31. respons. 3. in fine. Accedunt P. Ovid. 1. 2. contr. 2. pu. 5. n. 49. P. Ripal. P. Ovid. d. 16. de Fide n. 93. P. Teril. de Reg. mor. qu. 24. a. n. 11. dicens, quod sit certo falsum prudentiam magis se habere ad verum, quam ad falsum, si sermo sit de vero reali, seu ut est in se; etsi magis se habeat ad verum, quam ad falsum in persuasionem prudentis, seu ut apparet ipsi prudenti.

Secundo P. Vasquez 1. 2. d. 62. cap. 5. vult 220. omne iudicium prudentiæ esse semper speculative verum; idem ait P. Muniel. l. c. & P. de la Fuent. disp. 4. n. 54. P. Eliz. lib. 3. cap. 1. §. 1. dicens, quod sit certo falsum prudentiam magis se habere ad verum, quam ad falsum, si sermo sit de vero reali, seu ut est in se; etsi magis se habeat ad verum, quam ad falsum in persuasionem prudentis, seu ut apparet ipsi prudenti.

dicat, certò certitudine morali excludente quidem formidinem prudentem, non autem imprudentem de opposito; certò, inquam, sciat, se prudenter judicare, seu habere iudicium conforme, & dirigere actum, qui sub eo ponitur, conformiter ad morum regulas: non autem necesse est, ut iudicium prudentie sit speculative verum, seu sit conforme objecto enuntiato, ut est in re; & multò minùs necesse est, ut sit certus se habere iudicium conforme objecto enuntiato, ut est in re.

Paret hæc doctrina ex sæpe dictis d. 5. 6. 13. & hic scilicet 2. §. 2. ubi ostendi dari plures assensus prudentes speculative falsos, ut patet; nam plures ex opinionibus moraliter certis, adeoque prudentibus sunt: speculative falsæ; & totidem ex probabilioribus, quæ utique prudentes sunt, sunt speculative falsæ, quot veræ; & in pluribus alijs. Sicut certum quoque est dari viceversa plures assensus imprudentes veros; tales sunt omnes opinioniones oppositæ moraliter certis, in re falsis; & talia omnia iudicia temeraria in re vera: ergo speculativa veritas, & falsitas nil officit, aut prodest prudentiæ, sed sola veritas practica.

Ita præter citatos n. 229. sentiunt Arist. 6. Ethic. qui definit prudentiam, *Est recta ratio agibilium*; recta, inquam, rectitudine conformitatis ad regulas morum, non autem rectitudine conformitatis logicæ. Caietanus 2. 2. qu. 60. art. 4. qui explicans utramque veritatem speculativam, & practicam, assignat quænam sit de essentia prudentiæ; ait enim: Intellectus practicus in moralibus dupliciter concurrir, & ut cognoscens, & ut dirigens; & quòd non eodem modo verus est, ut cognoscens, sed diverso; nam ut cognoscens, verus est per conformitatem ad rem cognitam, sicut intellectus speculativus; ab eo enim quòd res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa: sed ut dirigens, verus est per conformitatem ad appetitum rectum, ut dicitur in 6. Ethic. Hæc Caietanus, in cuius verbis notanda venit divisio duplicis veritatis: alia est speculativa, quæ intellectus practicus, seu dictamen practicum carere potest: alia practica, quæ carere non potest: ita à pari duplex certitudo distinguenda debet; (omnis enim certitudo præsupponit veritatem sibi proportionatam) alia est certitudo practica, seu, ut melius loquar, veritatis practicæ, quæ certitudine dictamen practicum prudentiale carere non potest; alia est certitudo speculativa, seu veritatis speculativæ, quæ certitudine veritatis speculativæ dictamen prudentiæ carere potest.

Ratio est; quia unicuique virtuti propor-

tionalis perfectio convenit: ergo cum prudentia sit virtus intellectus practici, quid agendum; quid fugiendum, ideo satis est, ut ei conveniat veritas practica; seu ejus actus sit conformis regulis morum; & quòd opus ab actu prudentiæ directum conformet iisdem regulis: rursus satis est, ut actibus prudentiæ conveniat certitudo practica, seu quòd operans sit moraliter certus, quòd ejus dictamen sit practice verum, seu conforme regulis morum. Hinc toties legitur in S. Thomà, & Caiet. 1. 2. qu. 57. art. 4. & 5. prudentiam stare in intellectu practico, non in speculativo, quia cum perfectio intellectus speculativi consistat in cognoscendo res, ut sunt in se; quantumcumque autem homo sit prudens, numquam tantà prudentiā gaudere potest, ut de quolibet particulari contingenti dicat semper speculative verum: consequenter prudentia ponitur in intellectu practico, cum sit virtus de agibilibus; quæ perfectio intellectus practici, & virtus in actu dirigendi, & directio infallibiliter est vera circa contingentia, si consona sit appetitui recto præcedenti, id est, regulis morum.

Accedit M. Baro d. 1. n. 16. dicens iudicium prudentiæ, quo dirigitur actio honesta, non potest veritatem certò assequi, ut comparatur ad res, quia interdum non consentiunt illi iudicio, sed à convenientiā cum appetitu recto. Idem dicit P. Moya tom. 2. qu. 9. n. 43. quòd cum veritas prudentiæ non sit speculativa, sed practica, nihil refert esse speculative falsam: ergo cum etiam certitudo prudentiæ sit certitudo de veritate practica, non de speculativa, nihil refert actum prudentiæ non esse certum, sed incertum de veritate speculativa sui, & objecti. Idem quoque P. Azor 1. p. lib. 3. cap. 25. qu. 2. M. Medina 1. 2. qu. 19. art. 6. Alensis in Sum. 1. p. qu. 16. P. Ovid. l. c. P. Ripalda l. c. P. Teril. l. c. P. D. Thyrtus, Palanc. & M. Passer. l. c. Immo omnes hoc dicere debent, si rem scitè penetrant; cum enim omnes conveniant in dicendo veritatem prudentiæ sumendam à conformitate cum regulis morum, eo ipso hæc conformitas sola, & certitudo moralis de hac solâ veritate, seu conformitate dictaminis, & actus ab hoc dictamine directi cum regulis morum attendenda est. Hinc præter dicta à me n. 41. ex M. Tapià, hæc tradit tom. 1. lib. 2. qu. 1. art. 5. n. 2. ex S. Th. S. Tho.

quòd prudentia non sit virtus purè intellectualis circa verum purè speculativum, sed ut modificatū bonitate, & rectitudine in ordine ad voluntatem moventem intellectū ad actus prudentiæ sub ratione boni, & honesti.

E iij

In

N. 236. In formâ dico, quod prudentia sit virtus intellectus practici, est enim virtus agibilium; ergo satis est, ut ei conveniat veritas practica, & ut omnes ejus actus sint veri veritate practica, seu sint conformes, & conforment actiones à se directas ipsi morum regulis; non autem necesse est, ut omnis actus prudentiæ sit speculativè verus, seu conformis objecto, & actui ut sunt in re; & ideo acutè S. Thom. 2.2. qu. 57. art. 5. ad 1.

S. Tho. distinguens artem à prudentiâ, & præscribens finem prudentiæ dixit, prudentiam respicere rectitudinem operantis; artem autem rectitudinem operis.

N. 237. Ad confirm. dico M. Mercorum sibi contradicere; nam 1. part. art. 15. probat ex Arist. & S. Thom. quod certum in moralibus idem sit ac verisimile, & probabile. Si ergo, ut idem M. Mercor. asserit 1. p. art. 8. satis est, ut judicium prudentiæ sit moraliter certum, & ex art. 15. omne probabile sit moraliter certum, eo ipso omnis opinio certò probabilis esse poterit dictamen conscientie. Altera contradictio est, quod juxta M. Merc. 1. p. art. 8. satis est ad judicium prudentiæ certitudo moralis, quia, inquit, nemo tenetur ad impossibile; & impossibile est habere omnimodam certitudinem de omni operabili, adeoque moralis certitudo non est omnimoda certitudo; ergo est certitudo mixta imprudenti formidine; immò cum pag. 18. dicat attestationem Parochi scriptam facere judicium moraliter certum de baptismo Petri, quis mihi tuadebit, quod cum tali certitudine morali non stet imprudens formido de non baptismo: ergo de essentiâ certitudinis moralis non est exclusio formidinis imprudentis. Sed de hoc plura infra.

N. 238. In formâ nego, quod ultimum conscientiæ dictamen non possit esse probabile, dummodo simul sit certum; ut enim potest esse practicè verum, & speculativè falsum, ita potest esse certum certitudine veritatis practica, seu de honestate formali; & probabile, seu incertum de veritate speculativâ, id est, de objecto materiali. Nam, ut dicam, omne judicium certò probabile cum sit certò prudens, eo ipso ut prudens est conformè, & conformat objectum, & opus à se affirmatum, & directum ipsi morum regulis. Rursus cum sit prudens, est certum formaliter, & intransitivè per se ipsum, ut dicam sect. 8. certitudine prudentis ad non peccatum, aut ad honestatem adhesionis; immò, ut etiam dicam, est certum reflexè, quatenus si supra illud dictamen probabile reflectam, non nisi imprudenter formidare possum de ejus veritate practica, seu conformi-

tate cum morum regulis; etsi formidem de ejus veritate speculativâ, seu de conformitate cum suo objecto enuntiato.

Ad 1. probationem nego, quod ad dictamen prudentiæ plus requiratur quàm certitudo moralis, seu prudens de honestate objecti, ut est in meâ mente; quæ certitudo stat cum formidine imprudenti de operis malitiâ. Rursus nego, quod dictamen prudentiæ non possit esse opinativum, seu certò probabile: esto enim sit opinativum de veritate speculativâ, an necne objectum, & actus sint talia in re, ut per judicium enuntiantur; & an judicium tale sit in repræsentando, quale est objectum in se; attamen illud idem dictamen opinativum de veritate speculativâ est certum intransitivè de veritate practica: supponitur enim prudens, adeoque certum certitudine prudentis ad non peccatum adhesionis; immò etiam reflexè est metaphysicè evidens, quod sit certum, quatenus evidens est, quod opus apparens certò probabiliter non veritum, non est veritum. Ad 2. dico, quod si M. Mercor. per formidinem moralem intelligat prudentem de objecto ut mihi apparet, tunc assero, quod nemo cum eâ formidine peccati operari possit: si imprudentem; tunc nego, & dico, quod omne dictamen certò probabile sit conforme regulis morum creatis, & increatis. Ad 3. nego, quod certitudo moralis excludat omnem dubietatem etiam imprudentem, nam unice excludit prudentem, ut docet experientia. Ad 4. nego, quod objectum prudentiæ nequeat esse quid opinabile: ut enim de objecto contingenti dari possunt actus necessarii; & de objecto necessario actus contingentes; nam objectum, ut sæpe docui, non specificat actum ut est in se, sed ut proponitur menti; nec certitudo actus sumitur ab objecto, sed à lumine; ita circa objectum opinabile dari possunt actus prudentiæ certi. Ad ea, quæ dedi ex P. Muniel. contra est N. 1. quia cur negat prudentiæ certitudinem, cum tamen sit virtus mentis tendens infallibiliter in suum objectum, & concedit veritatem speculativam? Contra 2. cur opinioni probabiliori concedit certitudinem, nam omnis probabilior est, juxta illum, quasi moraliter certa; ipsi autem prudentiæ negat certitudinem? Contra 3. cur opinioni probabiliori dat quasi certitudinem; & tamen si falsa sit, negat eidem prudentiam; quasi verò dari possit moralis certitudo sine prudentiâ: etsi enim sæpe detur certitudo moralis sine veritate speculativâ, non tamen sine prudentiâ? Contra 4. quia non mirum, quod prudentiæ neget certitudinem, quia non distin-

distinguit veritatem, quæ convenit prudentiæ, ab eâ, quæ eidem non convenit: veritas enim conveniens prudentiæ non est speculativa, sed practica; & ideo omne dictamen speculative falsum, si morum regulis conforme sit, est prudens: ergo cum omni actui prudentiæ essentialiter conveniat veritas practica, eo ipso omnis actus prudentiæ est certus de sua veritate practica. Contra 5. quia neque distinguit actus à prudentiâ elicitos, ab imperatis; ergo etsi elicitis necessario conveniret veritas speculativa, non tamen imperatis. Hinc sapienter P. de la Fuente. *de ente diff. 4. n. 53. & 54.* (quod ego quoque alibi docui) ait, quod nullus error servare possit pro præmissâ syllogismi prudentialis quoad conclusionem eliciendam; sed errores illos merè speculative se habere, & sæpe nil practice dictare: & ideo Jacob non judicabat per prudentiam, quod Lia erat sua uxor, aut sibi ad illam licitum accedere; neutrum enim iudicium fuit actus prudentiæ. Hinc utraque præmissâ syllogismi prudentialis, quo Jacob concludebat licitum sibi ad eam accedere, debebat esse evidens: ex. gr. omnis honestè accedit ad mulierem, quam inculpate suam judicat; ego hic, & nunc de hac muliere ita judico; ergo honestè ad eam accedo.

N. Audiendus breviter P.D. Thyrsus *diff. 10. n. 24.* dicens, quod iudicium prudens non exigit necessario evidentiam, aut certitudinem excludentem omnem formidinem, imò nec veritatem logicam; aliàs iudicium quoties non est certum, esset tantum casualiter prudens: si enim ad prudentiam iudicii non satis est, quod post diligens, & sine passione examen, pars appareat clarè verosimilior, sed præterea requiritur veritas logica, nullum iudicium erit prudens, nisi sit certum; quia, quod illa probabilioritas re ipsâ uniatur veritati, est merè casuale respectu iudicantis, qui illam unionem non percipit: ergo ad iudicii prudentiam satis est maior verosimilitudo, non autem necessaria est certitudo, aut evidentia. Subdit *n. 25.* quod in prudentiâ politicâ æconomicâ, militari, plurâ prudenter judicamus, quæ nec certa, nec clara sunt; & ideo Arist. & S. Thom. sæpe dicunt artem, & prudentiam esse de his, quæ possunt aliter se habere: ergo non est de essentiali iudicii à prudentiâ imperati veritas logica, & certitudo, aut evidentia.

Sed contra 1. quia si de necessitate iudicii prudentis est saltem maior verosimilitudo; hæc autem, juxta P.D. Thyrs. est quasi certitudo moralis, quomodo negat certitudinem esse de necessitate iudicii prudentis?

Contra 2. quia etsi hæc cohereant cum suis principiis, nam *num. 14.* duplicem distinguit certitudinis moralis gradum; unus, quo excluditur omnis formido, qualis est existentia Ciceronis; alius, quo non excluditur, & ait, quod huiusmodi certitudo sit potius opinionis, quam fidei humane; attamen dum hæc dicit, confundit certitudinem moralem cum morali evidentia. De enim discrimen inter utramque, & nullum dare poterit, nisi quod evidentia moralis excludat omnem formidinem etiam imprudentem, at certitudo moralis solam prudentem; ergo licet verum dicat, dum negat esse de essentiali iudicii prudentis veritatem logicam; at falsum dicit, dum negat certitudinem saltem moralem esse de essentiali iudicii prudentis: etsi enim rectè negetur evidentia ipsi prudentiæ; non enim evidentia est de essentiali prudentiæ; non tamen rectè negatur, quod certitudo sit de essentiali prudentiæ; est enim. Ratio est, tum quia prudentia est essentialiter recta ratio; ergo omnis actus prudentiæ est certò, seu essentialiter rectus; ergo aliqua certitudo negari non potest prudentiæ: tum quia sicut P.D. Thyrsus rectè distinguit veritatem logicam à practica, & meritò dicit, quod veritas logica non fit de essentiali prudentiæ, sit tamen veritas practica; cur non etiam distinguit certitudinem de veritate logicâ à certitudine de veritate practica? & cur non dicit, quod prudentiæ non conveniat certitudo veritatis logicæ, conveniat tamen certitudo veritatis practicæ; præsertim cum omnis actus à prudentiâ imperatus debeat esse rectus, juxta definitionem prudentiæ, seu conformis cum principiis rerum agibilium? Ergo sicut implicat actus prudentiæ sine hac conformitate, ita omnis actus prudentiæ est essentialiter certus de hac conformitate.

S E C T I O VII.

Alia objectiones.

§. I.

Alia P. Elizalde argumenta.

S U M M A R I U M.

Ejus contradictio, n. 243.

Nullum iudicium falsum vult esse prudens, ib.

Arguit, quia de ratione virtutis intellectualis est, ut nec materialiter errare possit, n. 244.

Dico prudentiam errare non posse circa veritatem practicam, n. 245.

Acutum ex S. Thom. inter artem, & prudentiam discrimen, ib.

Illationes, n. 246.

Error

Error circa objectum materiale actus prudentia non tollit prudentiam, ib.

Impugno P. Eliz. n. 247.

Nulla virtus intellectus errare potest errore opposito veritati, quam habere debet; et si possit errore opposito veritati, quam habere non debet, n. 248.

Prudentia, & artis discrimen, n. 249.

Hinc arguere ab arte ad prudentiam est arguere ab opposito ad oppositum, ib.

Non tantum verum, ut est in re, sed etiam ut est in mente, est objectum intellectus, ib.

Arguit, quia nullum iudicium falsum est prudens, n. 250.

Sibi contrariatur, n. 251.

Prudentia considerat res, ut sunt conformes, vel diffformes appetitui recto, ib.

Ostendo plura iudicia falsa esse conformia appetitui recto, adeoque prudentia, n. 252.

Arguit, quia appetitus rectus, cui iudicium, & actus debent conformari, est voluntas exequendi, quæ Deus re ipsa iussit; & vitandi, quæ Deus re ipsa vetuit, n. 253.

Quia alias non teneremur indagare verum, si præcisè teneremur vitare, quæ nobis videntur vetita, ib.

Dico, quod non tantum opera à charitate, sed etiam ab aliis virtutibus directæ sint recta, ut ait Arist. & S. Thom. n. 254.

Dico etiam, quod charitas per se obligat vitare, quod in re est malum; & facere quod in re est bonum, & per accidens obligat vitare in re bonum, si appareat malum; & facere malum, si appareat bonum, ib.

Quærenda prius veritas, quæ si maneat obscura, investiganda probabilitas, n. 255.

Argumentum est contra P. Eliz. ib.

Arguit, quod sicut voluntas occidendi filium est contraria amoris patris erga filium, ita charitas est amor non tantum legis Dei putata, sed re ipsa talis, n. 256.

Est totum contra P. Eliz. n. 257.

Charitas non tantum inclinatur ad actus, ut in re bonos, sed etiam ad actus, ut putatos in re bonos, ib.

Volitio, & opus sunt semper conformia materialiter, vel legi directæ, vel reflexæ, n. 258.

Nulli autem legi sunt materialiter difforma, ibid.

Appetitus rectus est voluntas implendi omnia, quæ reverà Deus iussit, sive cognita cognitione verà, sive invincibiliter falsà, sive probabili, n. 259. 260.

N. 243. P. Eliz. **Q**Uamvis ex dictis d. 5. & 6. & hic ex §. antec. facile solvi possint, quæ trahit P. Eliz. ea tamen proprijs verbis producere malui, ut inde constet tum falsitas, tum, ni

fallor, secum ipso contrarietas. Itaque lib. 3. qu. 1. dixerat probabilitatem plerumque non fallentem esse regulam morum; & qu. 2. necessarium non esse, immò impossibile esse, ut iudicium reflexum supra directum putetur probabile sit certum; quod impugnavi sect. 4. §. 1. idque acriter refellit P. Tenl. de Reg. mor. qu. 39. & 40. Tandem qu. 3. negat inesse prudentiam iudicio falso, immò nec à prudentia imperari posse; quod refutavi sect. 6. §. 2. Quia autem non exiguè se offert difficultas, quomodo probabile plerumque non fallens, aliquando tamen fallens, sit regula morum; adeoque sit iudiciu prudens, negat §. 4. & 5. esse iudicium prudens. In quibus tribus questionibus mihi videtur sibi contradicere; nam si iudicium probabile plerumque non fallens, et si aliquando sit speculativè falsum, est regula morum, ut dicit qu. 1. quomodo non est iudicium prudens? vel si non est iudicium prudens, ut dicit qu. 3. quomodo iudicium probabile est regula morum, seu regula prudentialis agibilium? Contendit autem qu. 3. quod omne iudicium probabile, si sit speculativè verum, pertineat ad prudentiam; si autem sit speculativè falsum, non pertineat ad prudentiam; & ex hac doctrina supponit prius rucere doctrinam de licito ulu opinionis probabilis, quia ruit nostrum fundamentum, quod omnis opinio certò prædictæ probabilis sit iudicium prudens. Immo §. 3. pag. 143. ait, nullam auctoritatem, doctrinam, probabilitatem, aut probabilioritatem, quam nescimus, an verum dicat, prudenter sequi possumus; ergo nulla talis potest esse regula conscientia.

Arguit 1. §. 2. De ratione virtutis intellectus est, ut nec materialiter errare possit; fit; ergo cum prudentia sit virtus intellectus, nec materialiter errare potest; ergo nullum iudicium speculativè falsum esse potest imperativè, aut elicitive prudens. Antecedens patet ex Arist. 6. Ethic. dicente, de ratione communi virtutum intellectuum esse veritatem: ergo sicut scientia, intellectus, sapientia, & ars nec materialiter errare possunt, ne quidem errore invincibili, ita nec prudentia, quæ est una ex virtutibus intellectualibus. Ratio à priori est; quia intellectus per eas perficitur; ergo cum non perficiatur nisi per verum, sicut voluntas non nisi per bonum, non potest intellectus perfici nisi per actus veros; ergo nullo modo per errorem et si invincibilem. Cum ergo prudentia sit virtus perficiens per suos actus intellectum, implicat, ut feratur in errorem et si invincibilem, & ut erret etiam materialiter.

terialiter: ergo implicat, ut prudentia dicat esse bonum, quod in re est malum; & dicat esse malum, quod in re est bonum. Confirmat: Nullum opus, in quo artifex materialiter, & invincibiliter errat, est ex arte: ergo nullum opus, in quo intellectus judicando errat, est à prudentia.

N. Sed contra: quia totum hoc dissipatur ex dictis *scilicet. antec.* quod veritas intellectualis practica, seu conformitas nostrarum operationum cum appetitu recto est veritas, in quam tendit, & circa quam prudentia errare non potest; non enim dicere potest esse honestum id, quod illi appetitui recto apparet difforme. Audiatur præterea S. Thom. 1. 2. *qu. 57. art. 5. ad 1.* ubi ingens inter artis, & prudentiæ bonum, assignat discrimen; ait enim: *Bonū artis consideratur non in ipso artifice, sed magis in ipso artefacto, cum ars sit recta ratio factibilium; factio autem in exteriorem materiam transiens non est perfectio facientis, sed facti; sicut motus est actus mobilis; ars autem circa factibilia est: sed prudentia bonum attenditur in ipso agente, cuius perfectio est ipsum agere; est enim prudentia, recta ratio agibilium.* Hæc S.D.

N. Ex cuius verbis habeo 1. quod bonum prudentiæ sit in ipso operante; sed quod est in ipso operante, est operatio: ergo bonum prudentiæ, seu quod prudentia dirigit, est ipsa operatio, nempe electio voluntatis à prudentia directæ: ergo etsi prudens erret circa objectum materiale ipsius electionis, non tamen errat circa electionem; hanc enim dirigit juxta regulas morum. Habeo 2. quod cum prudentia directæ, & ex tuo præcipuo fine judicet de nostrarum actuum honestate, aut inhonestate, eo ipso quod ipse actus judicetur conformis principiis directis, aut reflexis Synderesis, erit honestus, & à prudentia regulatus; neque desinet esse honestus, & prudens, etsi detur error circa objectum materiale ejusdem actus, quia prudentia ad solas operationes attendit, ait S. Thom. & ab his homo constituitur benè, vel malè formaliter agens. Habeo 3. quàm malè P. Eliz. causam suam agat; nam *lib. 3. qu. 2. per totam*, invehitur contra judicium certum reflexum prudentiale, quod plerique Probabilistæ exigunt ut necessarium; hoc autem judicium semper est evidens, & certò verum; ergo nihil ei deficit quominus sit à prudentia, etsi judicium directum probabile, quod supponitur, possit esse falsum. Ita qui non tantum probabiliter, sed erroneè invincibiliter judicaret esse nunc mentendum, adhuc formare posset certum dictamen prudentiale, hoc modo: *Stante errore in-*

vincibili de gravi obligatione nunc mentiendi, nunc mentiendum est; ergo mihi hic, & nunc, stante eo errore, mentiendum est. Ecce tam antecedens, quàm consequens sunt certò vera, & circa agibilia: ergo consequens est judicium prudentiale: ergo P. Eliz. ut facillè explicaret, quomodo omne judicium prudentiæ semper sit certò, & evidenter speculativè verum, deberet potius ad illud judicium reflexum recurrere, quàm illud impugnare. Impugnata enim doctrinà judicii reflexi, necesse est, ut nobiscum sentiat, satis esse, ut omne judicium prudentiæ sit practicè verum; non autem necesse est, ut semper sit speculativè verum. Dixi, necesse est; reverà enim defendi non potest, quod omne judicium prudentiæ sit semper speculativè verum, nisi appellemus ad judicium reflexum; nam judicium directum sæpe est probabile, & speculativè falsum, & tamen est à prudentia imperatum, quia licet sit speculativè falsum, est practicè verum: ergo vel P. Eliz. negare debet, quod omne prudentiæ judicium esse debeat speculativè verum; vel si hoc affirmat, ut affirmat *qu. 3.* affirmare debet necessitatem judicii reflexi certi, quod semper est speculativè verum; quam tamen negat, immò *qu. 2.* repugnare docet.

Rogo equidem, ut mihi componat, quomodo probabilitas sit regula morum, nisi vel necessitatem judicii reflexi affirmet, si omne prudentiæ judicium esse debet speculativè verum; vel excluso eo judicio reflexo, affirmet satis esse, ut omne prudentiæ judicium sit practicè verum. Quomodo enim judicium probabile potest esse prudens, & regula morum, si de ratione omnis judicii prudentis est, juxta P. Eliz. ut sit speculativè verum; opinio autem probabilis sæpe est speculativè falsa? Ergo necesse est, ut alterutrum neget, nempe vel neget opinionem probabilem esse morum regulam; vel neget quod de ratione omnis judicii prudentis sit, ut sit speculativè verum.

In forma dico, quod cum veritas prudentiæ sit practica, implicat actus prudentiæ, qui non sit practicè verus. Rursus dico, quod nulla virtus intellectualis errare possit errore opposito veritati, quam habere debet: hinc etsi detur actum prudentiæ errare circa materiale objectum, non errat nisi speculativè, non practicè; non enim dicitur esse conforme morum regulis, quod apparet difforme; & contra: nec dicitur esse inhonestum, quod est conforme; nec esse honestum, quod est difforme. In viâ autem Reflexistarum facillè concedi potest, quod nulla virtus intellectualis errare possit materialiter; atque adeo

adeo prudentiam nec speculative, seu materialiter errare; quando enim intercedit aliquis error, ex. gr. mentiendum esse in tali casu, ille actus erroneus non elicitur à prudentia, sed tantum dat occasionem, ut prudentia, accedentibus aliis principiis reflexis, & supposito eo errore invincibili, iudicet mentiendum esse; quod dictamen est speculative verum.

N. Ad confirm. dico prudentiam, & artem
249. valde inter se differre; bonum enim, quod ars intendit, est ipsa bonitas artificialis insita operi artefacto; ergo si in artefacto detur error, implicat, ut habeatur bonum artis. At bonitas intenta à prudentia, est bonitas operationis, & operantis, non operis externi: ergo si ponatur operatio juxta regulas morum, esto esset in se materialiter mala, haberetur bonitas, seu honestas formalis intenta à prudentia. Hinc est, quod arguere ab arte ad prudentiam, est ab opposito ad oppositum arguere. Ad rationem dico, quod probet contrarium; ut enim omne quod apparet bonum, non autem solum bonum reale, est objectum voluntatis, ita non tantum verum ut est in re, sed etiam ut est in mente, est objectum intellectus.

N. Arguit 2. Nullum iudicium spectans ad
250. materiam morum certo probabile, si sit falsum, est materia prudentiæ; ergo nullum iudicium certo probabile practice, si sit falsum, est prudens.

N. Sed contra; quia evidens est plura dari
251. iudicia falsa, quæ sunt materia prudentiæ; talia sunt, quæ apparent certo moraliter, aut probabiliter (immo juxta nos certo probabiliter) vera. Et quidem ad rei intentum satis est transcribere quæ P. Eliz. §. 2. trahit ex S. Thom. 1. 2. qu. 57. art. 5. ad 3. Caiet. ibi, & aliis dicentibus, aliam esse veritatem intellectus speculativi, adeoque virtutum pertinentium ad intellectum speculativum, ut sunt scientia, sapientia, intellectus; aliam esse veritatem intellectus practici, adeoque virtutum pertinentium ad intellectum practicum, ut sunt prudentia, & ars. Materia virtutum spectantium ad intellectum speculativum est necessaria, & infallibilis; contra materia virtutum spectantium ad intellectum practicum est contingens. Hinc veritas prudentiæ non est fumenda à conformitate ad res ut sunt in se, sed à conformitate rerum ut sunt in mente cum appetitu recto, sive antecedenti, ut vult S. Thom. sive consequenti, ut Scotus. Quare ratio prudentiæ erit vera, & recta, si conformis sit appetitui recto, esto non sit conformis rebus: ergo prudentia verum dicet, etsi detur error

circa res, dummodo, quod dicat, sit conforme appetitui recto, sed invincibiliter errans, aut certo probabiliter iudicans aliquem actum, & objectum esse honestum in re, etsi dicat falsum, & erret materialiter circa actum, & objectum ut sunt in re, dicit aliquid conforme appetitui recto; verum enim est, supposito invincibili errore de mendacio, & supposito iudicio certo probabili de honestate, contractus; verum, inquam, practice est, quod liceat mendacium, & contractus: ergo dictamen mentiendi, & contrahendi est dictamen prudentiæ. Breviter, prudentia considerat res non ut sunt in se, sed ut sunt in mente, & apparent conformes, vel difformes appetitui recto; ubi hæc rectitudo, seu conformitas reperitur, ibi adest objectum prudentiæ, sive res, de qua agitur, ita se habeat in re, ut proponitur, sive non.

Confirmo: Negari non potest, quod hoc iudicium, hæc Hostia est consecrata, adeoque adoranda; Petrus est reus, adeoque puniendus; hic homo est pater, adeoque filiali amore prosequendus; negari, inquam, non potest, quod ea iudicia sint conformia appetitui recto adorandi Christum D. quem ita suppono esse in eâ Hostia, ut non nisi imprudenter dubitem de opposito: illud enim iudicium nos inclinât ad actus adorationis Christo D. debitos, quoties magnâ probabilitate præsumitur. Similiter illud iudicium est conforme appetitui recto puniendi eum, qui ex plenâ juridicâ probatione apparet reus, & inclinât ad actus iustitiæ. Demum illud filii iudicium inclinât filium ad obediendum ei, quem prudentiâ me supponit esse patrem. Cum ergo ea iudicia sint conformia appetitui recto, seu morum regulis dictantibus, parendum esse ei, quem suppono invincibiliter patrem; adorandum Deum, quem suppono invincibiliter præsentem; dammandum, quem suppono ex plenâ probatione reum; & hæc iudicia dirigant operationes, conformando eas appetitui recto, seu dictis regulis, consequenter sunt veræ prudentiæ, quia conformant se, & suos actus cum regulis morum: ergo omne iudicium practicum, quod post maturam rei considerationem elicitur, est prudens: ut enim iudicium, quod sine gravi ratione, & maturâ consideratione elicitur, esto esse possit speculative verum, est imprudens; ita ex opposito omne quod cum maturâ rei, & circumstantiarum consideratione formatur, esto sit speculative falsum, est prudens saltem denominativè à prudentia, à qua imperatur; imperatur enim ab appetitu honesto, & laudabili, & ea iudicia utilia, immo necesse.

necessaria sunt pro vitæ præsentis statu. Plus
P. Teril. ra P. Teril. de Reg. mor. qu. 4. r. a. n. 30.

N. Arguit 3. §. 2. Appetitus rectus, cui opus,
253. & iudicium dirigens illud opus debent con-
P. Eliz. formari, est voluntas recte nos ordinans ad
nostrum verum finem, nam appetitus alio-
rum finium ultimorum non est rectus, sed
præteritus; uno verbo, est charitas Dei saltem
incepta; hæc enim ex S. Aug. & S. Thom.

S. Aug. est virtus ordinans nos circa verum finem
S. Th. nostrum, & est Architectonica, ait S. Thom.
sed charitas est virtualis voluntas, & appeti-
tus amplectendi bona, & vitandi mala re ipsa
talia, non quæ nobis talia apparent; est enim
voluntas exequendi omnia, quæ iussit re ipsa
Deus, & vitandi omnia, quæ vetuit re ipsa
Deus: ergo appetitus rectus, cui opus, &
iudicium dirigens illud conformari debent,
est voluntas exequendi omnia, quæ iussit
Deus, & vitandi omnia, quæ vetuit Deus,
ut in re sunt: ergo dictamen proponens ut
bonum, quod re ipsa est malum; & ut ma-
lum, quod re ipsa est bonum, non est con-
forme, immò necessario materialiter discor-
dat ab appetitu recto; ergo non est prudens,
nec à prudentià imperatum. Confirmat: Si
appetitus, cui opus, & iudicium conforma-
ri debent, obligat præcisè ad ea facienda, &
vitanda, quæ apparent nobis præcepta, &
vetita, ad nullam diligentiam pro veritate
inveniendâ nos obligaret; sæpe enim absque
omni diligentia hoc nobis occurrit ut bo-
num, illud ut malum; sed obligamur dili-
genter inquirere, quæ sit voluntas Dei bo-
na, & beneplacens: ergo appetitus ille vult
bona, & odit mala, re ipsa talia: ergo dicta-
men, quo asseritur contractus ut bonus, re
ipsa malus; & quo asseritur obligatio men-
tiendi pro vitâ tuendâ, necessario discordat
materialiter ab appetitu recto, & sic non est
prudens.

N. Sed contra; quia supponitur falsum, nem-
254. pe quod sola opera directâ à charitate sint
recta, quod est falsum; dico enim omne opus
esse rectum, & prudens, si sit conforme ap-
petitui recto, ut loquitur S. Thom. & Arist.
S. Th. ergo cuiusque appetitui recto conforme-
Anstot. tur, erit rectum, prudens, & honestum; er-
go si ve à charitate reguletur, si ve ab aliâ
virtute, & ad huius virtutis finem assequen-
dum dirigatur, opus erit rectum, honestum,
& prudens. Deinde transmitto, quod per
appetitum rectum veniat charitas; dico cha-
ritatem esse per se appetitum amplectendi
omnia bona verè præcepta; & vitandi omnia
mala verè vetita; attamen si post debitâ di-
ligentiâ usum aliquid ex verè præceptis vi-
deatur ex gravi fundamento non esse verè

præceptum, immò vetitum; & aliquid verè
vetitum appareat ex gravi fundamento non
esse verè vetitum, sed præceptum, chari-
tas obligat per accidens, ut ponam id, quod
ex gravi ratione apparet præceptum, aut li-
citur, esto in re sit vetitum; & ut omittam
id, quod ex gravi ratione apparet vetitum,
esto id in re sit præceptum.

Ad confirm. dico charitatem obligare nos
ad ea facienda, & vitanda, non quæ quomo-
dolibet, sed quæ post debitâ diligentia
usum, ratione invincibilis erroris, aut ju-
dicii certò probabilis aliter apparent, ac
sunt in se tantum igitur abest, ut non obli-
ger ad inquisitionem veritatis, quin ut me
conformem in operando appetitui recto, &
ut appetitus sit rectus, investiganda prius
est magnâ cum diligentia veritas. Adde to-
tum hoc stare contra P. Eliz. nam ex vi cha-
ritatis erga Deum non tantum teneor exe-
qui, quæ certò scio esse à Deo præcepta, sed
etiam inclinor exequi ea, quæ probabiliter
puto placere Deo, etsi tale opus in se, seu
materialiter non esset juxta placitum Dei:
nam plus amat Deum, qui ponit non tantum
ea, quæ certò scit Deo placere, sed etiam ea,
quæ ex gravi fundamento putat Deo place-
re, quam qui unice exequitur, quæ certò
scit Deo placere, & omittit ea, quæ ex pru-
denti iudicio putat esse Deo grata.

Arguit 4. §. 2. Voluntas, quâ pater amans N.
tenuissime filium, occidit filium, putans ex
256. errore feram, per accidens tantum conjun-
P. Eliz. gi potest cum amore filii, nempe ex invin-
cibili ignorantia; per se autem loquendo, ea
voluntas occidendi filium discordat prorsus
ab amore patris erga filium: ergo etiam di-
ctamen dictans aliquid, quod re ipsa est legi
Dei contrarium, discordat prorsus ab appe-
titu recto. Ut enim voluntas occidendi fi-
lium est dissensu amoris, quem pater ha-
bet erga filium, quia amor ille non tantum
est amor filii putati, sed amor filii re ipsa ta-
lis; ita charitas non tantum est amor legis
Divine putatæ, sed etiam est amor ponendi,
& exequendi legem Dei re ipsa talem.

Sed contra; quia ultra fateor ignorantiam N.
meam; non enim capio argumentum; immò
257. hoc capio quod sit contra P. Eliz. Non ca-
pio; nam amor patris erga filium non dirigit
patrem ad occisionem feræ: at amor creatu-
ræ erga Deum dirigit ad implendum id,
quod putatur invincibiliter præceptum; &
ad averfandum, quod putatur invincibiliter
vetitum. Hinc, si argumentum fiat ut fieri
debet, est evidenter contra P. Eliz. Ut enim
amor paternus dirigit non tantum ad aman-
dum, quem verè scio filium, sed etiam ad
amandum,

amandum, quem invincibiliter puto meum filium; ita charitas Dei non tantum obligat ut ponam, quod certo scio præceptum, & ut vitum, quod certo scio vitum; sed etiam ut ponam, quod ex errore invincibili puto præceptum; & ut vitum, quod ex simili errore puto vitum. Immo eadem Dei charitas in nobis residens inclinatur, ut ponam actus, quos ex gravi fundamento puto Deo gratos, & honestos: ergo tale dictamen non est difforme, immo est conforme materialiter appetitui recto; nam appetitus rectus obligat omittere omnia, quæ sunt contra Dei legem, sive certo cognitam, sive ex errore invincibili, aut ex iudicio certo probabili putatam existere; & ponere omnia, quæ à lege Dei, sive in re, sive ex errore invincibili, aut ex certo probabili persuasione putatam existere apparent vel præcepta, vel consilia.

N. Si arguens meminisset legis non tantum
258. directæ Dei, seu ut in se est, sed etiam legis reflexæ Dei, seu ut nobis à iudicio invincibili, aut probabili proponitur, videret, quod volitio, & opus sunt conformia materialiter alterutri legi; & neutri ne quidem materialiter difforma. Nam lex reflexa Dei non dicit, *mentire*, sed dicit, dato errore invincibili de mendacio ut præcepto, *mentire*. Ultimum autem meum dictamen, & opus ab eo directum sunt eidem legi reflexæ omnino conformia: dictamen, quatenus dicit, ego suppono invincibiliter præceptum à Deo mendacium; adeoque posito eo errore mentiendum est: ecce dictamen omnino conforme legi Dei reflexæ. Opus autem, seu mendacium positum sub eo dictamine de mentiundo est conforme tum dictamini illud dirigenti, & præcipienti, tum legi Dei reflexæ: ergo nulla difformitas inter dictamen, & appetitum rectum, seu charitatem Dei, ejusque regulas reflexas, aut alia morum principia. Rursus quod idem dictamen erroneum non sit difforme legi Dei directæ, aut directo charitatis erga Deum præcepto, est etiam evidens; nam lex directæ, & charitas directæ dicit, non *mentire*: dictamen autem non dicit nudum *mentire*, sed *mentire*, posito invincibili errore de mendacio ut præcepto.

N. Dices ex P. Eliz. §. 2. pag. 142. Quoties
259. idem sub diversis conceptibus affirmatur, &
P. Eliz. negatur, ea duo iudicia contradictoria sunt tantum per accidens, seu ex ignorantia compossibilia; de cetero sunt ad invicem repugnancia: ergo etiam volitio omnium, quæ reverà jussit Deus; & volitio omittendi aliquid eorum quæ reverà jussit Deus, sunt

tantum compossibiles per accidens ex ignorantia; ergo sunt sibi invicem opposita, adeoque secunda volitio est difformis primæ.

Sed contra 1. evidenter retorqueo: Vt N. enim ex ignorantia sunt compossibilia in intellectu duo iudicia materialiter contradictoria, ita in voluntate compossibiles erunt ex ignorantia illæ duæ volitiones: ergo ea volitio, quæ dico, Volo omittere factum dato errore invincibili præcepti, non contrariatur primæ volitioni, quæ dico, Volo implere omnia, quæ Deus jussit. Contra 2. quia vel volitio implendi omnia, quæ Deus jubet, est volitio implendi omnia, etiam invincibiliter ignorata, stante eorum ignorantia; vel est volitio implendi omnia, quæ à me cognoscuntur? Si primum: Deus jubet impossibile, eaque volitio esse non potest appetitus rectus, & prudens, quin est imprudens, quia est ad impossibile; neque enim Deus à me vult, ut habeam volitionem rei impossibilis. Si secundum; ergo sola volitio implendi mandata Dei cognita; non cognita autem sub conditione quod ea cognoscam, est appetitus rectus. Sive ergo appetitus rectus sit charitas inchoata, ut vult P. Eliz. sive non, ut ego puto, (illud tamen modò transmitto) perinde mihi est, dummodo sit volitio implendi mandata Dei cognita; non cognita autem, sub conditione quod cognoscam, non verò stante eorum ignorantia.

§. II.

Reliqua P. Elizalde argumenta.

SUMMARIUM.

Arguit, quia electio mali putati boni contrahit,
n. 261.

Dico electionem mali putati invincibiliter boni esse simpliciter voluntariam, adeoque non esse contra appetitum rectum. Paritas projectionis merces non tenet, quia propiciens novit esse malam projectionem, n. 262.

Palanco pleraque sumpsit ex P. Eliz. n. 263. Et si electio mali putati boni sit secundum quid involuntaria, adhuc est absolute voluntaria, & conformis appetitui recto, ib.

Nemo tristiari potest rationabiliter de opere malo posito sub errore invincibili, quod esset bonum, n. 264.

Cur aliquando tristemur? ib.

Arguit, quia sicut in prudentiis particularibus, ea est recta, cum est circa mala, & bona re ipsa talia, ita in casu nostro, n. 265.

Ejus inductio, n. 266.

Et ratio, quia homo, qui ita erraret, ut mala putaret

putaret bona, & bona mala, non esset prudens, n. 268.

Retorquetur, n. 269.

Illatio a prudentiis particularibus ad simpliciter talem non tenet, ib.

Prudentia particulares imitantur potius artem, quam prudentiam, n. 270.

Earum bonitas a mediis, ut sunt in re, non ut in mente, non ita finis prudentie, ib.

Actus non specificatur formaliter ab objecto ut in re, sed ut in mente, n. 271.

Prudentia numquam errat speculative circa actus a se elicitos, etsi erret circa imperatos. Ostendo, n. 272.

Non est facile recte consultare de bonis, & malis existimatis, n. 273.

Paritas hominis iudicantis omnia erronee est de re chimerica; imò dato tali homine, ille esset formaliter, & reflexe prudens, materialiter, & directe imprudens, n. 274.

Arguit, si iudicium falsum esset prudens, dividenda esset prudentia in rectam, & erroneam, ut conscientia, n. 275.

Dico antiquam esse divisionem prudentia in logicè veram, & logicè falsam, n. 276.

Actus elicitus non possunt esse falsi, possunt à prudentia imperari, ib.

Ait, quod prudentia numquam fallitur, n. 277.

Ejus contradictio, n. 278.

Prudentia non est idem, ac probabilitas, ut vult P. Eliz. ib.

Actus falsus potest imperari, non elici à prudentia, ib.

Actus intemperantie non elicitur ab habitu temperantie, nec scias putative Divina ab habitu fidei Divina, n. 279.

Probabilitas est actus à prudentia imperatus, non elicitus, ib.

Gratis dedi, quod quoad actus elicitos prudentia non possit logicè errare; potest enim. Cur hoc dederim? n. 280.

Fides est virtus intellectus speculativi, & ideo nullus actus fidei falsus potest elici à fide; contra prudentia est intellectus practici, & ideo actus logicè falsus potest elici à prudentia, ib.

Etamen dicens malum bonum, non tantum non est conforme, sed est disforme appetitui recto, sicut est disforme rebus ipsis, à quibus materialiter discordat.

Respondeo, quod electio mali putati boni non sit involuntaria secundum quid, quin est simpliciter voluntaria; quia enim ratione, quod nullo modo cognoscitur, potest esse secundum quid involuntarium, cum nullatenus cognitum, nullatenus sit voluntarium, immo est simpliciter involuntarium? Sed electio mali putati boni nullo modo cognoscitur ut electio mali, sed pure cognoscitur ut electio boni: ergo electio mali putati boni, ut electio mali est, nullatenus est voluntaria, sed est simpliciter involuntaria; & ut electio boni est, est simpliciter voluntaria: ergo falsum est, quod electio mali putati boni sit involuntaria secundum quid. Ruit igitur argumentum; si enim non est secundum quid involuntaria, contra nullum appetitum, & voluntatem est. Ruit etiam paritas; nam projiciens merces novit malum, quod i passurus est in mercium projectione; quod quia videt minus malum esse malo mortis imminenti, ideo eas projicit; ergo ea projectio, quatenus mala, est involuntaria secundum quid.

At ut magis constet argumenti infirmitas, (hoc enim habent argumenta P. Eliz. immo Palanci, qui ex eo pieraque hausit, ut P. Eliz. eorum antecedens sive concedatur, sive negetur, nil valeat ad consequens inferendum) do electionem mali putati boni esse secundum quid involuntariam; at quid inde? Vi enim, etsi sit secundum quid involuntaria, est tamen absolute voluntaria, ita erit absolute conformis appetitui recto; nemo enim Æthiopem secundum quid album negabit vocandum absolute nigrum: ergo licet error mali putati boni, & electio ad illum sequens sint secundum quid involuntaria; & sint secundum quid repugnantia appetitui recto finis, non sequitur illum errorem non esse absolute prudentem, & electionem non esse absolute conformem eidem appetitui.

Quod ait de tristitia, dico, neminem tristiari rationabiliter posse de opere malo commisso sub errore invincibili, quod bonum sit; ubi enim nulla est culpa, nulla quoque esse potest tristitia. Causa igitur ob quam detecta veritate tristamur de opere malo putato invincibiliter bono est, vel quia saepe timemus ignorantiam non fuisse omnino invincibilem; vel quia ex eo opere malo putato bono oritur saepe aliquod damnum nobis, aut proximo. Hæc igitur considerantes tristamur: de extero tantum abest, ut ipsum opus

N. 261. **A**rguit s. l. e. Omnis electio mali putati boni est involuntaria secundum quid juxta principia Arist. & Divi Thom. Annot. ut constat ex tristitia, quæ supervenit accedente cognitione de malitia electionis, & de materiali violatione legis: ergo talis electio est contra aliquam voluntatem antecedentem; sed hæc erat appetitus rectus finis; ergo talis electio, & dictamen mali putati boni est contra appetitum rectum antecedentem, sicut projectio mercium imminente tempestate, & inde oritur tristitia: ergo dictamen mali putati boni est involuntaria secundum quid.

Tom. III.

F

opus

opus malum creditum bonum sit prudentis tristitia objectum, quin saepe est causa gaudii, quatenus qui illud est operatus, eo fine operatus est, ut impleret obligationem ab invincibili errore asertam, ut Deo placeret: ergo est potius cur letetur, si, ut acutè P.

P. Teril. Teril. qu. 41. de Reg. mor. n. 52. inspicimus præcisè ad affectum charitatis, & appetitum finis; nec umbra apparentiæ est, cur relatè ad istos affectus de eo opere tristemur. Addit n. 53. quod errore detecto, & cognito ut malo, quod antea putabatur opus bonum, tenemur illud avertere, quia circumstantiis mutatis objectum non repræsentatur ut antea. Addo ego nos tritari naturaliter de errore, & opere materialiter malo, non supernaturaliter.

N. Arguit 6. §. 3. pag. 142. ex Arist. 6. Ethic. cap. 5. quod principium prudentiæ, & prudentum munus sit rectè consultare de illis, quæ ipsi bona sunt, atque utilia, non ex parte; sed quæ ad bene vivendum in universum. . . . quare in universum is erit prudens, qui est consultatorius, intellige rectè: ergo ad prudentiam prærequiritur recta consultatio: sicut autem in prudentiis particularibus recta est consultatio, cum est circa bona, & mala re ipsa talia, non autem credita talia; ita multo magis prudentia simpliciter dicta rectè consultabit, quando erit circa bonum, & malum re ipsa tale; non autem tantum in mente tale: ergo quoties datur error circa bonum, & malum, non datur locus prudentiæ simpliciter dictæ, non minus, ac non datur locus prudentiis particularibus, quoties datur error circa bonum, & malum.

N. Confirmat inductione: Dux, qui malè aciem instrueret, etsi inculpabiliter putaret se in ordine ad victoriam assequendam (hæc enim est finis à Duce prudenti intentus) optimè aciem instruxisse, non esset prudens. Idem cernere est in aliis prudentiis, ex gr. civili, æconomicâ, & aliis: ergo nec homo invincibiliter putans, quod mendacium sit bonum in ordine ad finem simpliciter ultimum, erit prudens prudentiâ simpliciter dictâ. Si enim prudentiæ particulares verstantur circa bonum, & malum re ipsa talia, nec satis, ut sint talia in opinione: rursus si cujuslibet particularis prudentiæ finis non est assequibilis, nisi per bonum reverà tale, non autem per bonum tantum putatum tale; multo magis prudentia simpliciter dicta versabitur circa bonum, & malum re ipsa tale, ejusque finis ab eâ intentus, non erit à nobis assequibilis nisi per bona re ipsa talia, non autem talia tantum in existimatione. Similiter sicut quæ sunt bona, & mala

in ordine ad finem prudentiæ militaris, aut alterius prudentiæ particularis, sunt talia per se, nec ullatenus fieri possunt talia à nostra existimatione, non enim hæc mutare potest objecta: nec enim Dux putans aciem bene instructam ad victoriam assequendam, facere potest, ut sit bene instructa, si reverà talis non est in re; ita à pari in ordine ad finem simpliciter ultimum, quem respicit prudentia simpliciter, & strictè talis, alia sunt objecta per se bona, ut charitas, justitia, & aliæ virtutes; alia per se mala, ut mendacium, & alia vitia; nec objecta per se bona fieri possunt per nostram opinionem mala, nec mala, bona in ordine ad finem; nec nostra existimatio illa mutare potest.

Ratio à priori est, ait, quia actus specifi-
cantur ab objecto, non objectum ab actus; voluntas enim mentendi ideo est mala, quia mendacium est malum; non contra mendacium est malum, quia ea voluntas est mala: ergo ad hominis prudentiam spectat de bonis, & malis rectè dicere, seu ut sunt in se; ergo non est prudentis errare circa illa; & ideo Arist. dicit, nos eum vocare prudentem, qui rectè consultat de illis, quæ ipsi bona sunt; non de illis, quæ existimantur; de his enim quilibet rectè consultare potest.

Addit, quod si quis in sylva enutritus in N. omnibus ita erraret, ut omnia, quæ mala 268 sunt, diceret bona, & quæ bona mala, iste non esset prudens, licet omnia exequeretur ut judicat, immò esset stolidus, & peior ferà: ergo error invincibilis non reddit bona mala, nec mala bona: ergo nec unus error bonum unum reddit malum, nec malum bonum, nec duo errores duo mala, nec tres tria, alias omnes omnia, sed non omnes omnia; ergo nec tres tria, nec unus unum; ergo prudentia non est de bono, & malo ex errore, sed de bono, & malo reverà tali.

Sed contra; quia hæc omnia à P. Eliz. sol-
venda sunt; si enim tenet illatio à prudentiis particularibus, quarum finis pendet à prudentiâ simpliciter, quæ sepe à mediis ut sunt in re, seu materialiter talibus, & non ut sunt in nostra mente, ad prudentiam simpliciter talem, sequitur evidenter quod sicut putans invincibiliter non esse malum, quod in re est malum, non peccat contra prudentiam simpliciter dictam, ut ipsemet P. Eliz. fatetur, qui à peccato excusat hominem operantem aliquid in se malum, si putet invincibiliter bonum se sequitur, inquam, quod Dux erroneè invincibiliter putans aciem optimè instructam ad victoriæ consecutionem, cum reverà non sit bene instructa, non peccabit contra prudentiam

tiam militarem. Rursus sequitur, quod sic-
ut Dux ex errore putans aciem male instru-
ctam, cum tamen sit optimè ad victoriam
instructa, non operatur contra prudentiam
militarem: ita nec operabitur, nec peccabit
contra prudentiam simpliciter dictam, qui
poneret opus, quod putat esse malum, cum
tamen in re sit bonum: sed utraque sequela
est falsa: ergo illatio à prudentis particu-
laribus ad prudentiam simpliciter dictam non
tenet: ergo tenetur P. Eliz. dare disparita-
tem, cur error noceat, (si tamen semper no-
cet) prudentis particularibus; ita ut si ali-
quis error ex. gr. in Duce interveniat, quo
putet aciem bene instructam, quæ tamen in
re male est instructa, Dux ille sit impru-
dens, non autem prudens prudentiâ mili-
tari. Econtra, si interveniat error, quo
homo putet non esse malum, quod in re est
malum, homo iste non sit imprudens, nec
peccet contra prudentiam simpliciter ta-
lem.

N. 270. *Et tenetur*
Ecce igitur inter prudentiam simpliciter,
& prudentias particulares discrimen. Itæ,
ut rectè P. Teril. de Reg. mor. *qu. 41. an.*
58. magis imitantur artes, quam pruden-
tiam simpliciter talem. Sicut ergo, ut dixi,
bonitas artefacti non pendet à mediis, ut
sunt in nostrâ mente, sed ut in re; si enim
artifex putet se idonea ligna, lapides, & alia
domui edificandæ necessaria providisse, &
se rectè, & ad libellam metitum parietes, &
fundamenta, & ita in re non sit, utique do-
mus non erit bene constructa: ita accidit in
prudentis particularibus, quarum finis pen-
det à bonitate mediorum, ut sunt in se; &
ideo Dux, si aciem putet rectè instructam,
& non sit, non assequetur victoriam; asse-
quetur autem, si in re sit bene instructa, etsi
putet malè instructam. Ex hoc apparet,
quod bonitas, aut obstacula mediorum in
ordine ad fines prudentiarum particularium
pendeat à rebus materialiter, seu ut in se
sunt; itæ enim profunt fini: ita acies bene
instructa fini victoriæ assequendo prodest,
etsi putetur malè instructa; & acies malè in-
structa obstat fini victoriæ, etsi putetur bene
instructa, & non obstat: ergo finis pru-
dentis particularis pendet à mediis ut sunt
in se; non autem præcisè ut sunt in repræ-
sentatione. Econtra finis prudentiæ simpli-
citer talis non pendet à bonitate, aut mali-
tiâ objecti ut est in se, sed ut est in nostrâ
cognitione; de cætero ultimus finis non esset
in nostrâ potestate, cum non sit in nostrâ
potestate certò scire bonitatem, aut mali-
tiam objectorum ut sunt in se; & ideo in-
vincibiliter putas se mentiendo non peccare,

Tom. III.

non peccat, ut Fides docet, & fatetur P. Eliz.
Elizal. nec malitia intrinseca ipsi mendacio
obstat assecutioni ultimi finis: econtra mala
aciei instructio, etsi à Duce non cognita,
obstat assecutioni victoriæ: ergo magnum
discrimen.

Ad rationem dico, tam certò falsum esse, N.
quod actus specificentur ab objecto ut est in
re, quam certò verum est, quod volitio men-
daci invincibiliter ignorati ut mali, non sit
mala; & volitio sacri invincibiliter putati
veriti, sit mala: ergo de fide est actus non
specificari formaliter saltem ab objectis ut in
re sunt, sed ut in mente. Quare si objectum
post diligens examen repræsentetur ut bo-
num, & honestum, esto in re non sit tale,
volitio ejus objecti erit formaliter honesta,
quatenus conformatur regulis prudentiæ di-
ctantis honestum esse formaliter objectum,
quod per invincibilem ignorantiam, qualem
supponit omne iudicium certò probabile,
repræsentatur ut tale. Idem dico de objecto
proposito à iudicio certò probabili ut inho-
nesto. Neque hoc tenet tantum in actibus
voluntatis, sed & intellectus; si enim subje-
ctum, & prædicatum repræsententur ut di-
stincta, etsi in re non sint distincta, movent
ad actum negativum; si ut identificata, etsi
in re non ita sint, movent ad affirmativum:
ergo tam actus intellectus, quam voluntatis
specificantur ab objectis, ut sunt in repræ-
sentatione, non præcisè ut sunt in re.

Quod addit, prudentiæ esse rectè judicare N.
de bonis, & malis simpliciter, & non solum exi-
stimatis; dico tò rectè non intelligendum de
rectitudine speculativâ; hoc enim ad sum-
mum verum est de actibus à prudentiâ eli-
citis, non de imperatis; satis enim est, ut
imperati sint præctice recti, seu morum re-
gulis conformes: neque enim ut quis pru-
denter judicet, necesse est, ne erret specula-
tivè, immò prudentia potest errorem specu-
lativum supponere, quin potest imperare;
sed satis est ne erret præctice. Sanè si P. Eliz. p. Eliz.
objectū prudentiæ, stante invincibili erro-
re, distingueret ab objecto ejusdem erroris,
clarè videret, prudentiam per actus à se eli-
citos numquam ne quidem speculativè erra-
re. Quod ut clarè pateat, supponamus, quod
hoc iudicium certò probabile, *Licet pictura*
die festo, sit speculativè falsum: ecce hoc ju-
diciū non elicitur, sed imperatur à pru-
dentiâ; etenim iudiciū à prudentiâ elici-
tum est actus reflexus habens pro objecto
non tantum licentiam picturæ die festo, sed
eamdem licentiam, ut substantem iudicio
certò probabili, aut probabiliori de ejus li-
centia. Hoc autem iudiciū à prudentiâ elici-

F ij

tum

tum est speculative verum; verum enim est, quod liceat pictura supposito iudicio certo probabili, aut probabiliori, aut errore invincibili de ejus licentia. Similiter hoc iudicium, *Licet accedere ad mulierem invincibiliter à me putatam uxorem meam*, est iudicium à prudentia elicatum speculative verum, etsi iudicium directum, in quod iudicium reflexum prudentiæ tendit, sit speculative falsum: ergo prudentia numquam errat per actus à se elicitos, etsi imperare possit actus falsos, qui erunt prudentes denominative, quatenus à prudentia imperantur. Sive ergo actus elicitus à prudentia debeant necessario esse speculative veri, sive non, nil inde contra nos, satis est, ut imperati sint falsi.

N. 273. Ad id quod dicit, *quemlibet facile posse rectè consultare de bonis, & malis existimatis*; dico æquè falsum esse hoc esse facile, ac certum est, quod P. Eliz. de se sæpe fatetur, se non intelligere artem reflexivam intellectus. Et enim qui certo cognoscit rem ut est in se, facile formare potest conscientiam, nec eget illo discurtu reflexo: ita facile formamus dictamen de non furando, non mentiendo, quia scimus esse mala. At si objectum non cognoscatur certo esse in se malum, sed tantum proponatur per iudicium certo probabile, aut probabilius, ut bonum, quod in se est malum, volunt plerique Probabilistæ, & aliqui Probabilioristæ recurrere ad syllogismum reflexum, ut formetur conscientia: ergo rectè consultare de bonis, & malis existimatis non est facile, sed difficile; nam considerandum prius est iudicium directum, an sit probabile, immo certo probabile, hoc autem exactam plurium diligentiam supponit: deinde assumenda sunt principia reflexa: demum formandus syllogismus, cujus præmissæ sint certæ, ut inde eruiatur certum conscientia dictamen de licentia sequendi illud objectum ut substantans iudicio certo probabili, aut probabiliori de ejus honestate.

N. 274. Paritas hominis in sylva enutriti, & iudicantis omnia opposito modo, ac in se sunt, est impossibilis; nullus enim est adeo bardus, ut aliqua directa, & nota naturæ rationalis principia non habeat. Quod si fingatur casus possibilis, dicam eundem hominem futurum prudentissimum formaliter, & imprudentissimum materialiter, seu prorsus stolidum: stolidum quoad iudicia directa, quæ omnia sunt falsa; iudicat enim mendacium, & alia non esse mala, sed bona; & iudicat, quod parere Deo, & parentibus sit malum, non bonum: prudentem quoad iudicia reflexa; iudicat enim mentiendum,

dato invincibili errore de præcepto mentendi, furandi, & similibus.

Arguit 7. Si plura iudicia falsa pollunt N. esse prudentia, sicut datur conscientia erronea, ita daretur prudentia erronea: ut enim P. Eliz. conscientia recta est conscientia vera, & conscientia erronea est conscientia falsa; ita prudentia recta erit prudentia vera, & prudentia erronea erit prudentia falsa; sed nemo hanc dividit in rectam, & erroneam, ut dividitur conscientia: ergo nullum iudicium falsum potest esse prudens.

Sed contra; quia tantum abest, ut divisio N. prudentiæ in logicè veram, & logicè erroneam sit nova, quin adeo antiqua est, ac est antiquum prudentiam imperare posse actum falsum: ita prudentia imperat, ut credam talem hominem esse patrem, qui tamen fidei actus sæpe est falsus; & juxta omnes Probabilioristas, & Tutoristas, prudentia imperat assentiri probabiliori, & tutiori ut verum, cum tamen sæpe sit falsa: ergo actus falsi imperati à prudentia sunt vere, & propriè prudentes; etsi actus à prudentia elicitus non possint esse falsi. Cur autem prudentia non dividatur in falsam, & veram, sicut conscientia, est, quia tunc considerantur actus elicitus à prudentia, & hæc est virtus, & non est indifferens ad eliciendos utroque; conscientia autem non est talis.

Arguit 8. §. 7. Vbi postquam concessit N. tamquam verum, materiam prudentiæ non esse certam, sed probabilem, & ideo relictæ in parte intellectus opinativæ, ut hanc perficiat; negat tamen prudentiam falli, etsi probabilitas aliquando falsum dicat. Nec est, inquit, repugnantia in hoc, quod probabilitas aliquando fallat, prudentia numquam, immò ideo prudentia ponitur in parte opinativæ intellectus, ut minus deficiat: & sic, quando intellectus deficit, non deficit per virtutem, sed per se ipsum; quo modo fides Divina est virtus intellectus, & infallibilis, quia nixa motivo infallibili: quia autem fides eget præterea applicatione; potest autem revelatio indebitè applicari, ut accidit, dum Parochus dicit rusticis, Deum revelasse quatuor esse Trinitatis Personas; in quo casu rusticus non exercet actum fidei supernaturalis, etsi putet se eum exercere, immò errat: ita quod in fide accidit ob proximam applicationem, hoc contingit in prudentia propter objectum: & sicut fallitur credens, sed non per fidem supernaturalem, ita fallitur prudens, sed non per prudentiam; putat quidem se prudenter operari, sed fallitur, quia non habet veram, sed apparentem prudentiam. Sed

N. Sed contra; tum quia his satis occurri d.

278. 6. & hic *scilicet. ant.* §. 2. tum quia habent contradictionem. Si enim, ut initio §. 5. concedit prudentiam à probabilitate non distinguere, implicat, ut probabilitas aliquando fallat, & prudentia numquam fallat; & e contra implicat, ut prudentia numquam fallat, & probabilitas aliquando fallat: ergo vel implicat, ut probabilitas, & prudentia sint omnino idem; vel si sunt, quod de probabilitate dicitur, dicendum de prudentia, & e contra; nisi velimus idem affirmare, & negare. Dico itaque prudentiam non esse idem, ac probabilitatem. Ratio est, tum auctoritas Arist. & omnium dicentium, quod prudentia sit virtus, non ita opinio: ergo cum omnis opinio probabilis logicè vera, aut falsa, sit opinio, implicat, ut opinio probabilis, etsi vera, sit prudentia: tum quia si probabilitas idem est, ac prudentia, probabilitas fallens erit prudentia; sed implicat, ut prudentia strictè sumpta, quæ est virtus intellectus, aliquando fallat; ergo implicat, ut probabilitas sit prudentia: tum quia actus proportionantur habitibus: ergo habitus procedens ab actibus probabilibus falsis inclinabit ad actus falsos; sed habitus inclinans ad actus falsos non est virtus; ergo non est prudentia. Fallitur itaque P. Eliz. dum confundit probabilitatem cum actu à prudentia strictè sumptâ elicitio, ob rationes dictas; actus enim probabilis falsus potest quidem à prudentia imperari, non tamen elici.

P. Eliz. 279. Exempla, quæ trahit, retorquentur: Si enim verum est, ut sine dubio est, quod defectus non tribuitur virtuti, sed intellectui, eo ipso prudentiæ tribui non potest ullus defectus quoad actus ab habitu prudentiæ elicitos; ergo evidens est, quod, cum probabilitas ex naturâ suâ defectibilis sit, eo ipso distinguatur realiter à prudentiâ, quæ talis non est; eo modo, quo intemperantia actualis non elicitur ab habitu temperantiæ, nec fides falsa ab habitu fidei Divinæ: si autem prudentia non distinguitur à probabilitate, eo ipso actus probabilitatis, sive veræ, sive falsæ elicietur ab habitu prudentiæ, qui idem est cum habitu probabilitatis: ergo probabilitas non est actus à prudentiâ elicitus, sed imperatus, sive ille actus probabilitatis sit verus, sive falsus; vel enim est actus à prudentiâ elicitus ut probabilitas est, & sic etiam probabilitas fallens erit actus à prudentiâ elicitus, quod tamen negat; vel est ut vera probabilitas est? & sic omne verum, etsi temerarium, erit certò probabile, quod est falsum.

N. 280. Quæ dixi de prudentiâ, quod quoad actus elicitos non possit logicè errare, ad abundantiam dicta sunt, non ad necessitatem; adhuc enim admissio quod quoad actus elicitos prudentia possit logicè errare, sustineri potest prudentiam esse virtutem; ejusque finem non esse veritatem logicam, sed practicam, quæ semper inest actibus à prudentiâ imperatis, sicut elicitis, etsi sint logicè falsi: & ex hoc patet discrimen ad actum fidei supernaturalis; fides enim est virtus intellectus speculativi, non practici; e contra prudentia: ergo nullus actus logicè, seu speculativè falsus potest elici à fide; potest autem actus speculativè falsus, dummodo sit practicè verus, elici à prudentia. Hanc fidei paritatem trahit, & solvit etiam Palanco qu. 5. Palanc. à n. 145. ad 155.

§. III.

Argumenta P. Muniesse.

SUMMARIUM.

Vult nullum actum, nisi sit in re bonus, esse posse honestum, adeoque ut sit honestus, præquiri semper judicium logicè verum, n. 281.

Ejus rationes, n. 282.

Veritas logica pendet ab objecto ut in re; non ita practica, n. 283.

Moralitas actus, seu bonitas, & malitia pendet à meâ cognitione, non ita esse justum, n. 284.

Actus respicit formalitates chimericas, n. 285.

Arguit, quia nemo potest consulere ignorantem homicidium esse malum, ut occidat, n. 286.

Retorqueo, n. 287.

Dico peccare consulentem, non occidentem. Cur? n. 288.

Deus punit, qui ponit opus in se bonum, si putetur vitium; & premiatur, qui ponit opus in se malum, putatum præceptum, n. 289.

Arguit, quia licet error invincibilis excuset, non tamen honestat actum, n. 290.

Retorqueo. Sicut ponens opus putatum peccatum, non tantum peccat existimativè, sed formaliter, ita ponens opus putatum bonum, obedit formaliter, & non tantum putativè, n. 291. 292. 293.

Cur actus, quo quis credit Hostiam esse consecratam, sit tantum putativè fidel Divinæ; non ita sit actus tantum putativè religionis, quo quis adorat Hostiam illam? n. 294.

Actus fidei Divinæ requirit revelationem in re, & non tantum putatam, quia debet esse logicè verus; ut honestas formalis virtutum moralium non pendet necessariò à materiali honestate, n. 295.

Explicatur iò putativè, n. 296.

Adoratio Hostia credita invincibiliter consecrata est materialiter mala, & formaliter bona, ibid.

Actus sumunt suam speciem formalem ab objecto ut in mente, ibid.

Sibi contradicit P. Muniesia, dum negat, quod omnis actus prudentie debeat esse essentialiter verus, & simul affirmat iudicium probabile in re falsum esse prudens, n. 297. 298.

Si actus falsi non sunt prudentes, media pars Doctorum Ecclesie non fuit operata prudenter, n. 299.

N. 281. **H**ic Author non tantum in *Stimulo conscientie*, sed etiam d. 24. de Grat. *scilicet* 3. n. 25. vult nullum actum esse posse honestum, & meritorium, nisi sit materialiter bonus, seu quod idem est, nisi procedat a iudicio speculative vero; etsi autem pleraque, quae trahit, solverim d. 6. & alibi, aliqua tamen delibanda.

N. 282. Arguit 1. quia nulla existimatio erronea facere potest, ut iudicium falsum sit formaliter verum, ex. gr. hoc iudicium, *mendacium est bonum*; ergo neque ut volitio mendacii materialiter mala sit formaliter bona. Confirmat 1. quia iudicium de propria iustitia non facit hominem formaliter iustum; ergo neque iudicium de honestate faciet volitionem mendacii formaliter honestam. Confirmat 2. quia invincibilis error de mendacii bonitate non tollit quominus volitio ab illo regulata sit volitio mendacii cogniti ut talis; ergo neque tollit quominus sit intrinsece formaliter mala. Confirmat 3. quia alias si quis ex errore putaret, quod mentiri sit simul bonum, & malum, volitio mentiendo esset simul formaliter bona, & mala; & si quis putaret peccatum esse infinite malitiae, ejus peccatum esset infinite malitiae: ergo per iudicia erronea actus sit tantum putative, non formaliter bonus.

N. 283. Sed contra: Vel arguens loquitur de vero pratico, & tunc nego antecedens; qui enim ex invincibili errore iudicat mendacium esse nunc a Deo praeceptum, habet iudicium practice verum, seu conforme regulis morum reflexis, dictantibus sequendum iudicium sine culpa erroneum: vel de vero speculative, & tunc concedo antecedens; nam veritas logica non pendet a pura cognitione nostra, sed a conformitate illius cum objecto ut est in re; & nego consequentiam.

N. 284. Ad 1. confirm. dixi d. 6. quod moralitas actus, seu bonitas, & malitia pendeat a nostra cognitione; non ita esse iustum, doctum, &c. immo siquid probant paritates, probant, quod volitio objecti in se boni, aut indifferentis, crediti tamen ex invincibili errore vetiti, non erit formaliter mala: ut enim iudicium erroneum de propria iustitia

non facit iustum; & de malitia infinita peccati non facit malitiam peccati infinitam; ita iudicium erroneum proponens ut vetitum, quod non est tale, non faciet volitionem ejus objecti cogniti ut vetiti esse formaliter malam. Sane miror paritates tam diffitas; quantum enim moralitas actuum, quae pendet ab objecto ut est in mente, distat a natura physica rerum, quibus nostrum iudicium nihil favet, tantum ad rem non faciunt; & siquid probant, probant invincibilem ignorantiam non excusare: ut enim invincibilis ignorantia de statu gratiae non facit hominem esse, aut non esse in statu gratiae; ita invincibilis ignorantia peccati nec accusabit, nec excusabit hominem.

Ad 2. dico esse volitionem mendacii cogniti quidem alias ut vetiti; hic & nunc ut praecepti.

Ad 3. patet ex d. 6. ubi dixi, quod actus non respiciat formalitates chimæricas.

Dices: Nemo prudens potest sine peccato consulere homini ignoranti malitiam objecti, idem objectum; ex. gr. ebrio, aut furioso homicidium; vel putanti mendacium licere, consulere non potest mendacium, etsi nullus eorum ea objecta cognoscat ut mala; ergo quia eorum volitio non est formaliter bona, sed manet intrinsece mala, & turpis.

Sed contra 1. quia certum de fide est, N. adeoque etiam juxta P. Mun. quod volitio mendacii cogniti inculpabiliter ut boni, non sit formaliter mala; ergo certum est, quod error aliquid faciat: si ergo error ille tollit tunc malitiam formalem, cur tribuere non possit honestatem formalem? ut enim malitia formalis, non autem materialis, pendet a iudicio, ita honestas formalis, etsi non materialis, ab eo pendeat.

Contra 2. quia etsi ebrius occidendo, aut N. ignorans mendacium esse malum, mentiendo non peccet, peccat tamen qui ea consulit, quia consulit & vult objectum cognitum a se ut materialiter malum. At in nostro casu volitio mendacii licet sit formaliter mala, cognoscitur tamen ut formaliter bona, aut saltem ut non mala: ergo nulla paritas. Adde me valde timere similia argumenta; si enim sine peccato formali non possum ignoranti consulere mendacium, sequitur etiam, quod sine peccato formali operari non potero aliquid, quod in se est malum, etsi a me invincibiliter putetur bonum: rursus si volitio mendacii cogniti per errorem ut boni, est intrinsece, & formaliter mala, ut vult P. Muniesia, non video, qualiter invincibilis ignorantia excuset; quod si haec excuset

culat à peccato formali, cur non etiam addat bonitatem formalem?

N. 289. P. Mun. Omitto, quæ trahit n. 29. & 30. quomodo ea volitio mendacii esse possit supernaturalis, & Deus præmiare mentientem, furantem &c. hæc enim solvi d. 6. eaque P. Munniffa hausit ex P. Eliz. 1. p. lib. 3. qu. 4. quem laudat; nos tamen cum d. 6. impugnavimus. Addo hanc instantiam, quomodo Deus non puniat mentientem, furantem, aliosque putantes ex invincibili errore hæc, & alia non esse peccata? & quomodo Deus puniat æternò igne eum, qui ex invincibili errore opus in re non vetitum, aut leviter vetitum, putat esse à Deo graviter vetitum; immò eum, qui ex invincibili errore putans Deum vetuisse sacrum, aut sui amorem, illud audit, & hunc amat?

N. 290. P. Mun. Arguit 2. à n. 32. Ignorantia, & error invincibilis, etsi excusent à peccato, non tamen reddunt actum formaliter honestum: ergo neque opinio probabilis falsa honestabit formaliter actum: nam veritas non tantum prævalere debet errori, & ignorantia, sed etiam cuique opinioni probabilis falsæ. Nec dici potest, quod volitio mendacii ideo sit formaliter bona, quia cognoscitur ut à Deo præcepta, & sit ex intentione parendi, & placendi Deo. Contra enim est, (ait) tum quia etsi volitio placendi Deo in genere sit bona, non tamen bona est volitio placendi Deo per mendacium: quo modo etsi volitio succurrendi pauperi sit bona, non tamen volitio succurrendi huic putato pauperi, cum pauper non sit; hæc enim est tantum putativè bona: tum quia (ait n. 35.) putans mendacium invincibiliter ut à Deo præceptum, mentiendo non obediret re ipsa Deo, cum Deus hoc re ipsa non præcipiat; sed obediret existimativè, sicut penes ipsum errantem existimativè præcipit Deus.

N. 291. Sed contra 1. Ergo putans ex invincibili errore objectum in re non vetitum, esse à Deo in re vetitum, & illud exequens, non peccabit formaliter, sed existimativè: & exequens aliquid invincibiliter ignoratum ut vetitum, non excusabitur, nisi existimativè, non reverà à peccato formali: nam in illo casu, non datur lex Dei vetans illud objectum; in altero casu non datur lex Dei permittens, quin datur lex Dei vetans illud objectum: sed hæc omnia salvà fide non subsistunt: ergo neque dici potest, quod mentiens ex invincibili errore, quod Deus præceperit mendacium, & volens illud ex intentione obediendi Deo, obediatur tantum existimativè. Ut enim peccat formaliter, qui ponit opus à Deo vetitum, cum tamen

vetitum non sit; & inobedit non tantum existimativè; sed formaliter inobedit, qui tale opus ponit; ita in casu nostro.

Contra 2. quia in hæc impingunt qui uni-
cè in Deo legem directam considerant, non
autem reflexam, seu quam Deus habet, sup-
posito invincibili nostro errore; ergo non
tantum obedit, aut inobedit existimativè,
sed verè; nam reverà datur in Deo lex ju-
bens mendacium, posito errore nostro de
mendacio, ut à Deo præcepto; & reverà da-
tur in Deo lex vetans sub gravi verbum
otiosum, posito errore nostro de verbo otio-
so ut graviter vetito à Deo.

Contra 3. quia cur volitio placendi Deo
per mendacium non sit formaliter bona; &
non tantum, non sit formaliter mala; sicut
volitio displicendi Deo per opus falso puta-
tum à Deo vetitum, non tantum non est
formaliter bona, sed est formaliter mala?
Sanè hæc omnia procedunt ex eo quia sup-
ponunt, quod sola veritas speculativa ho-
nestet actionem; quod falsis impugnatum est
tum ratione, tum abturdis, tum Sanctorum
exemplis, & autoritate; media enim pars
Ecclesiæ Doctorum, & Sanctorum, stanti-
bus totidem sibi contradicentibus, nihil per
intentionem operum particularium, sed tan-
tum per intentionem generalem placendi
Deo in genere meruissent; quia media pars
non est secuta veritatem speculativam. Præ-
tereò reliqua, in quibus nihil plus, quam in
solutis.

Dices: Actus, quo quis in Hostiâ putat
ex invincibili errore consecratâ credit esse
Deum, est tantum actus fidei existimativè,
sicut etiam actus adorationis, & religionis;
& sicut actus, quo quis hominem veneratur,
quem credit patrem, & non est, est tantum
actus pietatis putativæ; ergo idem in casu
nostro.

Sed contra 1. quia paritas fidei Divinæ
non est ad rem; hæc enim implicat, nisi de-
tur veritas speculativa, & non pendet à re-
velatione ut est in mente, seu putatâ, sed ut
est in re: ergo si ille actus non sit logicè ve-
rus, etsi putetur esse, non erit formaliter, sed
putativè tantum actus fidei Divinæ super-
naturalis. At in virtutibus moralibus earum
honestas formalis non pendet ab honestate
materiali; & ideo, qui pauperi putato dat
eleemosynam, elicit actum formalem elec-
mosynæ.

Contra 2. quia vel tò putativè significat,
quod illi actus adorationis, religionis, pie-
tatis, non habeant suum objectum materia-
le in re, & hoc concedo; vel significat,
quod quia eà bonitate materiali carent, non
sint

sint actus formaliter honesti? & hoc nego. Ut enim dari potest actus materialiter malus, qui non sit formaliter malus, quale est opus in re vetitum, putatum tamen ex invincibili errore non vetitum: rursus ut dari potest actus formaliter malus, qui non sit materialiter malus; qualis est omnis actus circa objectum putatum vetitum, cum tamen non sit in re vetitum: ita dari potest actus formaliter bonus, etsi materialiter non sit bonus, immo malus, ut est ex. gr. mendacium putatum ut praeceptum; vel actus adorationis, & religionis circa Hostiam putatam invincibiliter consecratam, cum tamen talis non sit: illi enim actus in re sunt materialiter mali, & species Idololatriæ; adhuc tamen sunt formaliter honesti, quia tendunt in eam Hostiam ut consecratam ex fine adorandi ibi Christum D. & sic ea adoratio relativè ad objectum materiale est falsa; & est tantum putativè adoratio; relativè ad objectum formale est vera, & est formaliter adoratio Hostiæ, quæ ut est in mente putatur consecrata, & continens Deum. Sæpe enim dixi, quod actus specificentur, seu speciei honestatis, aut malitiæ formalis fumant ab objecto ut est in mente, non ut est in re.

N. Arguit 3. *stim.* 2. n. 59. necesse non esse, ut actus prudentiæ sint essentialiter veri, 297.
P. Mun. adeoque si actus incertus sit verus, erit positivè prudens, & elicitus à prudentiâ; si falsus, non erit positivè prudens, quia deest veritas necessaria ad virtutem intellectus; sed negativè, seu non imprudens, quia deest temeritas necessaria ad positivam imprudentiam.

N. Sed contra 1. quia ego insinuavi omnem actum à prudentiâ elicitem esse speculativè verum; & adhuc toto hoc dato, nil contra nos. Ego tantum peto, ut hoc ipsum mihi probet P. Muniſta, quod omnis actus elicitus à prudentiâ esse debeat speculativè verus; ex eo enim quod prudentia sit virtus, non sequitur, quod omnes ejus actus eliciti esse debeant logicè veri; satis ut practicè veri, cum prudentia sit virtus intellectus practici.

N. Contra 2. quia sibi contradicit, dum negat, quod omnis actus prudentiæ esse debeat essentialiter verus; & simul affirmat, quod judicium probabilius, si sit falsum, non sit positivè prudens. Rursus implicat dicere, quod nullus actus falsus sit positivè prudens; & deinde negare veritatem tamquam essentialem actibus prudentiæ. Demum si nullus actus falsus est positivè prudens, eo saltem modo quo esse possunt actus

imperati, media pars Doctorum Ecclesiæ caruit prudentiâ positivâ, & ad summum operata est non imprudenter; & altera tantum pars operata est positivè prudenter. Quis autem dicit quod vel S. Thomas, vel D. Bonaventura, dum sibi contradixerunt, non discurrerit prudenter positivè, sed unus tantum positivè prudenter, alter tantum non imprudenter discurrerit, & operatus sit?

§. IV.

Præcipuum Tutoristarum non Rigidorum argumentum prostrictâ veritatis speculative certitudine morali, & solutio Probabilioristarum.

SUMMARIUM.

Tutorista Rigidi, & Non-Rigidi, qui? & eorum discrimen? n. 300.

Differentia à Probabilioristis, n. 301. 302.

Probabiliorista non nisi voce tenuis differant à Certitudinistis, n. 303.

P. Thyrſus ait, ad moralem certitudinem sui motivum clarè præeminens opposito, ibid.

Præcipuum Certitudinistarum argumentum, n. 304.

Responsio Probabilioristarum, vel non satisfactio Certitudinistis: vel evertit Probabilioristarum principia, n. 305. 306.

Idem exigunt Probabiliorista, & Certitudinista, n. 307.

Rejicio aliud discrimen inter eosdem, n. 308.

Ostendo Probabilioristas solâ voce à Certitudinistis differre, n. 310.

Si differunt, debent Probabiliorista respondere, qualiter sequens probabiliorum non possit prudenter formidare de peccato, n. 311.

Probabiliorista nequeunt, nisi utantur nostris principiis, satisfacere Certitudinistis obligationibus ad tutiorem, nisi minus tuta sit moraliter certa, n. 312.

Non est facile dicere, in quo Probabiliorista à Tutoristis Non-Rigidis differant, n. 313.

Distinxit sæpe Tutoristas in Rigidos, & Non Rigidos. Rigidi obligant ad tutiorem, nisi veritas minus tutæ opinionis sit evidens, adeo ut negent licitum sequi minus tutam, etsi probabilissimam, & moraliter certam; & hi non sunt Catholici. Contra non Rigidos docent, licitum sequi minus tutam, etsi non sit evidens, dummodo sit moraliter certa; & hi Catholici sunt.

Similiter sæpe dedi discrimen inter Tutoristas Catholicos, seu non Rigidos, & Probabilioristas; nempe quod si adsit duplex opinio, una tutior, & verè probabili-

lis; altera minus tuta, & longè probabilior, Probabilioritas non obligant ad tutiorem probabilem, sed utrumque licitum asserunt, scilicet, quod sequi liceat tum tutiorem probabilem, tum minus tutam longè probabiliorē: contra Tutoristā non-Rigidi obligant ad tutiorem probabilem; ita ut sequi non liceat minus tutam longè probabiliorē, nisi minus tuta fiat moraliter certa. Tandem sepe innuit, quod inter DD. Catholicos non tantum dantur Anti-Probabilistae, qui sunt Probabilioristae; quales sunt Candelid. P. Thyr. M. Gon. P. Mon. P. Scild. M. Mar. de Prado. Palanc. P. Adar. nus, Fagnan. Mered. M. Mer. M. Jac. didus, P. D. Thyr. M. Gonet. P. Muniell. P. Scilder. M. Martin. de Prado, Palanco, P. Adamus Ehrentreich; sed etiam Anti-Probabilistae, qui sunt Tutoristae; non-Rigidi tamen; & omnis Antiquis; satis erit legere Fagnanum, Merend. M. Barón. M. Mercor. M. Jac. à S. Dom. Riccium; Fogarini, Antonium de Charlas.

Quamvis autem alicui facile patere possit Probabilioritas differre à Tutoristis non-Rigidis, vel ex eo quia citati DD. se mutuo impugnant; vel ex eo quia Tutoristae non-Rigidi negant, licitum sequi minus tutam, nisi sit moraliter certa; contra Probabilioristae affirmant, licitum sequi minus tutam, dummodo sit longè probabilior; revera tamen, quod alicui facile patere potest, mihi utrorumque Doctorum doctrinam consideranti, hoc difficulter constat.

Primo, quia arbitror plurimū hic misceri de voce; & quod Probabilioritas vocatur notabilem probabilioritatem, sit certitudo moralis; & quod Tutoristae non-Rigidi vocant certitudinem moralem, sit purè excedens probabilioritas. Secundo, quia si libremus argumenta, quae Probabilioritas pro se in Probabilistas armant, videbitur, quod notabilis probabilioritas sit revera stricta certitudo moralis; nam dicunt, quod, stante maiori longè probabilitate, tollatur omnis gravis probabilitas ab opinione opposita minus probabili: audiat unus, qui mihi instar est plurimorum, & quo nemo Probabilioritatis causam praestantiùs egit, nempe P. D. Thyr. diff. 10. n. 113. ubi haec habet: *Ad moralem certitudinem satis est, quod ob motiva vehementia, & clarè praeminentia morivis partis oppositae sibi quis per suadere rem esse honestam*: ergo dum Probabilioristae docent, licitum sequi minus tutam, si tamen sit clarè, & notabiliter probabilior, non docent, nisi quod Tutoristae Catholici, seu non-Rigidi, nempe licitum sequi minus tutam, si tamen sit moraliter certa. Tertiò, si ponderentur responsiones, quas Probabilioristae dant argumentis Tutoristarum non-

Rigidorum, apparebit, vel quod illis non satisfaciunt, si sibi non contradicunt; vel quod sibi contradicant, si illis satisfaciunt. Ut autem res tota exemplo illustrior fiat, produco praecipuum Tutoristarum Catholicorum, seu non-Rigidorum argumentum, pro non licito usu minus tuta, nisi sit moraliter certa de veritate speculativa; & responsionem Probabilioristarum.

En argumentum Tutoristarum non-Rigidorum, (de his enim hic unice loquor) 304. quod à Fagnano, & Riccio ut insolubile celebratur. Qui ponit actionem cum prudenti scrupulo de non licentiā actionis, peccat, ut constat ex iure; & ex ratione, vetantibus, ne quis prudenti periculo peccati se exponat: sed sequens minus tutam unice probabiliorē, non autem moraliter certam de licentiā, ponit actionem cum prudenti scrupulo, suspicione, dubio, aut credulitate, de non licentiā actionis; ergo eam ponens peccat; ergo ne peccet, debet opinio minus tuta esse operanti, strictè moraliter certa.

Respondent Probabilioristae, quod sequens minus tutam longè probabiliorē non operetur cum prudenti dubio, aut scrupulo non licentiā, quia ille scrupulus, aut dubium, aut suspicio sunt imprudentia, hoc ipso quod pro minus tuta derur motivum notabiliter probabilius, cui operans nititur; etsi non operetur cum omnimodā certitudine morali de veritate minus tuta.

Sed haec Probabilioristarum responsio, vel non satisfacit Tutoristis Catholicis; vel si illis satisfacit, contradicit doctrinæ Probabilioristarum: vel enim tutor, stante minus tuta longè probabiliori, manet certò probabilis, vel non? Si non manet, ergo ea minus tuta sit, & est moraliter certa; nam certitudini morali strictae, non autem purae probabilitati, juxta Tutoristas non-Rigidos, convenit omnem gravem ab opposita excludere probabilitatem: ergo si Probabilioristae hoc dicant, non satisfaciunt Tutoristis non-Rigidis, à quibus testantur se recedere; quin idem dicunt, etsi aliis verbis, ac Tutoristae non-Rigidi. Si verò Probabilioristae respondeant, quod tutor, stante minus tuta longè probabiliori, maneat certò probabilis; fateor, quod tunc recedunt à Tutoristis Catholicis; at simul sibi contradicent, cum per illos omnis notoria probabilioritas tollat ab opposita omnem gravem probabilitatem. Rursus fateor, quod Probabilioristae tunc declarare debent, qualiter sequens minus tutam notabiliter probabiliorē, stante tutiori verè probabili, non peccet; nam scrupulus, aut suspicio de non licentiā

licentiā erunt tunc prudentia: ergo vel Probabilioristæ non satisfaciunt Tutoristis Catholicis, vel sibi contradicunt.

N.

307.

Dices 1. Probabilioritas differre à Tutoristis non-Rigidis, quia isti omnimodam de licentiā certitudinem moralem requirunt; non ita Probabilioristæ. Sed contra; quia Tutoristæ non-Rigidi sunt Catholicis; ergo dum requirunt omnimodam certitudinem moralem, non requirunt evidentiam de veritate minùs tutā; alias Catholicis non essent: & ideo optimè P.D. Thyrsus *disf.* 10. *num.* 93. liberat Caietanum à damnatā, quod Probabilissima non sit satis; quia Caietanus unicè requirit certitudinem moralem ut distinctam ab evidentia morali; ergo differentia allata est nulla; quia per omnimodam certitudinem, non venit apud Tutoristas non-Rigidos evidentia, excludens etiam imprudentem oppositi formidinem, sic enim Catholicis non essent; sed venit stricta, & pura certitudo moralis excludens unicè prudentem oppositi formidinem: stricta, quatenus non est probabilioritas stans cum probabilitate oppositi; pura, quatenus non est evidentia moralis: sed hæc ipsa tanta Probabilioritas; quæ excludat omnem ab opposito prudentem probabilitatem, & formidinem, exigitur à Probabilioristis, ut quis licet sequatur minùs tutam: ergo idem exigunt Probabilioristæ, ac Tutoristæ non-Rigidi; ergo nullum inter utroque discrimen.

N.

308.

Dices 2. discrimen esse, quod Tutoristæ Catholicis exigunt certitudinem moralem de veritate speculativā opinionis; at Probabilioristæ certitudinem moralem de veritate practicā opinionis. Sed contra; quia recurrit argumentum: vel enim clara probabilioritas de veritate speculativā opinionis minùs tutæ, quam ad licitum minùs tutæ usum exigunt Probabilioristæ, tollit omnem prudentem à tutori probabilitatem de ejus veritate speculativā, & sic est certitudo moralis, & nullum erit inter Probabilioristas, & Tutoristas Catholicos discrimen; vel non tollit omnem prudentem de veritate speculativā opinionis tutoris probabilitatem? & sic explicandum erit à Probabilioristis, qualiter sequens minùs tutam, etsi probabilior, de veritate speculativā ejusdem opinionis minùs tutæ, stante gravi probabilitate de veritate speculativā opinionis tutoris, non peccet; nam exponit se periculo prudenti violandi materialiter saltem Dei legem, sequendo minùs tutam, etsi probabilior.

N.

310.

Hinc mihi patet 1. quod Probabilioristæ, vel non differant, nisi voce tenus, à Tutoristis Catholicis, seu non-Rigidis, quos tamen impugnant: hi enim stantem inter duas opiniones, unam tutiorem, minùs, verè tamen probabilem; & alteram minùs tutam longè probabilior, obligant, ut quis sequatur tutiorem, dummodo probabilem; ita ut non liceat sequi minùs tutam, etsi longè probabilior: illi autem ab hoc deobligant, quin licitum asserunt, sequi minùs tutam, dummodo longè probabilior: vel si Probabilioristæ revera differant à Tutoristis Catholicis, explicandum ab illis est illud idem, quod Probabilioristæ à Probabilistis explicandum petunt, proportionem servatā: ut enim à nobis petunt, quomodo sequens minùs tutam, minùs probabilem, stante oppositi tutiori, & probabiliori, non peccet, nam potest prudentius formidare de non licentiā; ita ego, & Tutoristæ, petimus à Probabilioristis, qualiter sequens minùs tutam longè probabilior, stante tutiori, certò tamen probabili, de non licentiā, non peccet, nam potest prudenter formidare de licentiā. Si responderint, non posse prudenter tunc formidari de non licentiā, quatenus notabilis probabilioritas pro licentiā facit, ne formido de non licentiā sit prudens; si hoc, inquam, Probabilioristæ responderint, eo ipso Probabilioristæ sicut Tutoristæ Catholicis, seu non-Rigidi, quatenus concedunt notabili probabilioritati totum ipsum, quod convenit soli certitudini morali.

Patet 2. Probabilioristas satisfacere non posse Tutoristis Catholicis obligantibus semper ad opinionem tutiorem, dummodo probabilem, & verantibus semper usum minùs tutæ, etsi longè probabilioris, nisi fiat strictè moraliter certa: patet, inquam, satisfacere non posse, nisi tueantur nostram doctrinam de divisione certitudinis, in certitudinem de veritate speculativā, & in certitudinem de veritate practicā: ita ut omnis opinio certò probabilior, aut certò probabilis, sit intrinsece certa moraliter de veritate practicā; etsi non sit certa moraliter de veritate speculativā sui cum objecto, ut est in re. Hinc sequens minùs tutam longè probabilior, immò certò, etsi minùs, probabilem non peccat, quia nullatenus potest prudenter formidare de veritate practicā opinionis, etsi prudenter formidet de veritate speculativā opinionis, ut sæpe dixi, & dicam.

Patet 3. non esse adeo facile assequi qualiter Probabilioristæ differant à Tutoristis Catholicis, tum quia notoria probabilioritas est certitudo moralis, cum expellat prudentem oppositi probabilitatem; tum quia hoc ipso quod Probabilioristæ, ut minùs tutam

velint necessariam probabilioritatem de speculativâ veritate opinionis minus tutæ, volunt quod Tutoritâ Catholici, cum differentia, quod isti hanc vocent certitudinem moralem, illi probabilioritatem; utriusque tamen conveniunt in re, quod utraque excludat à tutiori omnem prudentem probabilioritatem de ejus veritate speculativâ. Hinc colligo, quod certitudo moralis necessaria ad operandum debet esse de veritate practicâ.

S E C T I O VIII.

*An omnis opinio certò probabilis practicè, subje-
ctivè sumpta, sit per se ipsam judicium mora-
liter certum de non peccato formali,
& de honestate formali actus?*

§. I.

Conclusio.

S U M M A R I U M.

Dico, quod omnis opinio certò practicè probabili sit per se ipsam intransitive judicium moraliter certum de non peccato formali, id est, certum certitudine prudentis ad non peccatum formale, & ad honestatem formalem adhesionis, n. 314.

DD. nobis faventes, à n. 315. ad 324.

S. Anton. ex S. Thom. Arist. & Gersono probat solam moralem certitudinem necessariam, & hanc consurgere ex probabilibus conjecturis, n. 316.

Alij DD. n. 317. 318.

M. de Prado ait, quod cum prudenti probabilitate peccati materialis stet certitudo de non peccato formali, n. 318.

Idem alij, ib.

Caram. ait, quod in omni opinione probabili detur certitudo honestatis formalis, & incertitudo honestatis materialis, n. 319.

P. Suar. ait esse dogma Theologorum unumquemque operari posse juxta suam opinionem probabilem; & in moralibus satis esse judicium probabile, ib.

Alij DD. sentientes opinioni probabili inesse certitudinem, n. 320.

P. D. Thyrsus exponit certitudinem moralem, ib.

M. Bayo ait, veritatem practicam esse probabilibus contentam, n. 321.

Cavet. ait probabile esse moraliter certum, ib.

M. Mercorus, idem esse certum in moralibus, ac verosimile, n. 322.

Ejusdem rationes ex S. Thom. & Arist. ib.

Contradictiones ejusdem, n. 323.

Nostre conclusionis rationes, à n. 324. ad 327.

Quia omnis certò probabilis est judicium prudens, adeoque pugnat cum peccato formali, & hujus formidine, n. 324.

Quia implicat, ut prudenter operans peccet formaliter, n. 325.

Quia judicium prudens est indefectibiliter verum de honestate formali adeoque certum, n. 326. 327.

UNica conclusio: Omnis opinio certò N. probabilis practicè est per se ipsam 314. formaliter, & intransitive judicium moraliter certum de non peccato formali, seu certum certitudine prudentis ad non peccatum formale, aut ad honestatem formalem adhesionis; & impossibilis cum peccato formali, aut formali inhonestate connexionis.

In hanc conclusionem veniunt, quos dedi N. 315. sect. 1. §. 2. eo enim ipso quod Doctores ibi citati n. 9. dicunt satis esse ad fine peccato, aut honestè operandum, judicium certò probabile de non peccato, aut de honestate operis, eo ipso per probabile intelligunt non evidens, non autem non certum, nam omnes T. F. ut dixi sect. 4. conveniunt in hoc, quod ad fine peccato operandum, necessarium sit judicium certum de non peccato; ergo per tò probabile unice excludunt evidentiam, & certitudinem veritatis speculativæ, non autem certitudinem moralem veritatis practicæ, seu compossibilem cum imprudenti peccati formalis formidine, & repugnantem cum prudenti peccati formalis formidine.

Similiter veniunt Arist. S. Thom. & S. N. Antoninus, qui ex Arist. & Gersono 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 10. circa finem hæc habet: No- 316. Aristot. 3. Th. S. Anton. Gersoni
randum secundum Cancellarium, quod certitudo, quæ requiritur in materia morali, non est certitudo evidentiæ, sed probabilis conjectura: & postquam tres certitudinis species numeravit, subdit: Tertia certitudo, scilicet moralis, seu civilis, tangitur in principio Ethic. ubi dicitur, quod disciplina est in unâqueque re certitudinem querere juxta exigentiam materiæ; æquè enim vitiosum est persuadentem querere Mathematicum, & moralem demonstrantem; non enim confurgit certitudo moralis ex evidentiâ demonstrationis, sed ex probabilibus conjecturis grossis, & figuralibus, magis ad unam partem, quam ad aliam se habentibus: dicitur autem probabile, quod pluribus, & maxime sapientibus apparet verum. Hæc D. Antoninus, qui eo ipso quod dicit aliquam in humanis actibus dari certitudinem juxta exigentiam materiæ, eo ipso concedit illis inesse certitudinem moralem, nam maiorem negat esse materiæ morali necessariam.

Veniunt quoque, quos dedi sect. 6. §. 2. N. nempe qui volunt omnem prudentiæ actum 317. esse certum certitudine conformitatis sui, & objecti

objectū cum regulis morum, quæ est certitudo moralis de veritate practicā, seu certitudo prudentis ad non peccatum adhesionis, & impossibilis cum peccato connexionis.

N. Apertissimè tamen stant pro meā conclusionē M. Mart. de Prado tom. 1. cap. 1. qu. 4.

M. Mar. §. 3. n. 12. dicens: Inter duas opiniones æquæ probabiles licet eligere minus tutam, nam qui unam eligit, habet certitudinem moralem, quod rectè operetur. Et tom. de Pœnit. qu. 84. dub. 4. de Peccatis dubis, circa finem ait:

Qui habet opinionem, format iudicium certum practicè, quod hic, & nunc non peccet, sicut in omni casu, quo sequitur opinionem probabilem, quia licet sit speculativè probabile, quod hoc facere sit peccatum, in praxi est certum, quod prudenter eligitur ut tutum, quod est rectum solum probabiliter.

Hæc M. de Prado. Ecce cum prudenti speculativè probabilitate de peccato stat certitudo de non peccato; id est, cum prudenti probabilitate, & formidine de peccato materiali stat certitudo de non peccato formali, ut dixi sect. 5. Idem docet M. Alvarez 1. 2. d. 89. art. 3. ad 4. ubi ait: Sufficit, quod homo operetur per cognitionem certam practicè, quæ habetur per opinionem practicè probabilem.

M. Alv. M. Arauxo in decis. mor. de Statu civili d. 3. n. 16. assert. 9. loquens de sequente opinionem probabilem ait: Iste est sibi certus moraliter, cum in moralibus sufficiat certitudo moralis ex probabilibus orta. M. Nider ait: Probabilis certitudo sufficit in moralibus, ut

M. Arau. M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Nid. M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

M. Tap. quis non se exponat periculo. M. Tapia tom. 2. lib. 4. de Prudentiā qu. 1. art. 7. n. 4. ait, loquens de iudicio prudentiā falso: Illud iudicium, quod fuit speculativè falsum, erat moraliter, & practicè verum, ac certum, & sufficiens regulare actionem rectam virtutis castitatis. Nota autem tō sufficiens.

objectū est probabiliter verum, & consonum Scripturæ; non enim est certo verum, ergo est tantum probabiliter honestum: actus autem non est probabiliter tantum, sed certo honestus; quamobrem non tantum qui cum esse malum, sed qui dubitaret, an sit bonus, damnatur ab Alex. VII. Hæc Caram. P. 1. Suar. tom. 4. in 3. p. d. 6. sect. 9. num. 5. ait: In moralibus licitum est uti opinione probabilis, nam qui illa utitur, moraliter certus est practicè se non peccare. Et tom. 5. in 3. p. d. 4. sect. 6. n. 6. ait esse dogma Theologorum, unumquemque operari posse juxta suam opinionem probabilem: & lib. 6. de Leg. cap. 8. n. 6. ait: Iudicium probabile in rebus moralibus sufficit ad prudenter operandum. Nota autem tō sufficit.

Idem sentiunt P. de la Fuente disp. 4. in N. 57. ubi ait, certitudinem moralem subire 320 varios gradus; subdens, quod certitudo moralis probabilis de opinione non debet esse illa exacta, sed satis esse minus exactam, ut prudenter operemur; & ideo testimonium matris satis est, ut credam, & venerer hunc hominem tamquam meum patrem, ait S. D. Aug. ab eo citatus lib. de util. credendi cap. 12. ergo satis est certa probabilitas ipsi opinioni probabilis inserta. P. Sanch. lib. 6. Sum. cap. 3. expressè ait: Cum omnimoda certitudo de rebus moralibus haberi nequeat, ad eam Deus non obligat, sed ad operandum cum morali certitudine, qualis in opinione probabilis reperitur. M. Sylvest. verb. opinio, ubi querit, an Discipuli suorum Magistrorum opiniones sequi possint, & sibi obicit axioma ex jure Canonico, Tenendum certum, & dimittendum incertum, respondet, quod sequens opinionem probabilem sui Magistri, teneat certum sibi moraliter, cum in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus secundum Philosophum. P. D. Thyrsus diss. 10. n. 2. 87. ubi ait: Opinioni non repugnat certitudo moralis, sed tantum omnimoda certitudo, & evidentiā. Definit autem certitudinem moralem: Est certitudo secundum quid fundata in magnā verisimilitudine, in qua non apparet infallibilis connexio cum veritate. Palanco qu. 33. & 34. in 2. n. 27. ait: In Palanco opinione probabilis subjective exercitā invenitur certitudo moralis subjectiva, seu certitudo probabilis. P. Eliz. qui docet quemlibet per iudicium probabile de sufficienti diligentia excusari a peccato.

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

Adhærent etiam M. Baro 2. p. Manuduct. N. d. A. sect. 1. Consensus Franciscanorum pag. 221. 29. & 30. & Scrista ab eo laudatus, qui M. Baro probabile practicum ita definit: Iudicium prudens legi, fini ultimo, & recto sapientum in

in illum appetitui conforme, quod formidinem sibi adjunctam nihil moretur; nec impediatur certam destinationem; & directionem boni operis, quare illam formidinem dicit simplicem esse, non firmam dubitationem; & ad intellectum speculativum pertinere, quia non impellit ad operationem.

Hæc M. Baro ex Scotistâ. Rursus 4. p. Manuduc. pag. 94. ait veritatem practicam, quia dirigit voluntatem, & affectum, probabilitibus tutam, & contentam. Caietanus in Sum.

verb. opinio ait: Non enim propterea aliquid opinione tenetur; (id est, cum formidine oppositi) quia diversi DD. contraria sentiunt, quoniam cum huiusmodi contrarietate stat, quod una pars sit ratione sufficienti ad moralem certitudinem fulta: & jam non est opinio apud sapientes illam rationem; (id est, unita prudenti formidini de peccato formali) sed quia nesciunt multi discernere inter certitudinem moralem, & mathematicam, omnia quodammodo locant sub opinionibus. Addit: Per accidens contingit nescientes discernere inter notum opinionem, & notum certâ ratione morali, errare, & excusari, credentes absque formidine alterius partis, viris probis, & doctis dicentibus, Facite sic, quia potest licitè fieri. Non enim Deus exigit ab homine plus quam conditio hominis habet, quia Divina Sapientia disponit omnia suaviter. Hæc

Caietanus. Stat etiam Philal. pag. 10. dicens: Ut certus quis sit se non peccare, sufficere, quod sequatur probabile iudicium honestè agendi in hac, vel illâ materiâ, quia alioquin requireret Deus à nobis impossibilia; cum habere certum iudicium in particulari de omnibus eligibilibus impossibile sit, nam moralia ut plurimum non sunt demonstrabilia. Et pag. 15. expressè ait, quod huiusmodi iudicium probabile de honestate actionis dici possit certum certitudine morali; quæ tamen minor est illa, quæ excludit formidinem. Probat hoc; quia si intellectus non est moraliter dubius, est moraliter certus: sed habens opinionem probabilem de aliquo, non est moraliter dubius; ergo est moraliter certus. Hæc Candidus; ex quo nihil pro licito minus probabilis usui clarius; & nihil contra argumenta, quæ in nos adducit ex dubio, incertitudine, & similibus deducta, nihil, inquam, robustius.

Demum M. Mercorus 1. part. art. 15. ex 322. Arist. & S. Thom. ait, certum in moralibus idem esse ac verosimile, & probabile, quod sedulo tenendum. Probat autem 1. quia Arist. 1. Ethic. cap. 1. docens modum procedendi in scientiâ morali ait: Oportet grosse, & figuratè veritatem ostendere; glossat S. Thomas: Tom. III.

Id est, verosimiliter, & probabiliter, quia probabile est, quod est simile vero: ergo cum scientia moralis procedat ex certis, consequenter certum moraliter idem est, ac verosimile, seu probabile. Probat 2. quia Arist. in Topicis agens de syllogismo probabili, & de modo inferendi probabilitatem, supponit media inferentia probabilitatem, caulare certitudinem moralem. Probat 3. quia Arist. lib. 1. Top. cap. 1. & S. Thom. de Fallaciis cap. 2. ait, probabilia dici, quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel precipuis, vel maxime notis; sed quæ ita videntur, sunt moraliter certa; ergo probabile, & moraliter certum idem est. Probat 4. quia S. Thom. lib. 1. Poster. ait: Aliquando in processu, si non sit scientia, sit fides, vel opinio, vel probabilitas, in quibus ratio inclinat in unam partem cum formidine alterius: ergo juxta S. Thom. fides humana, dummodo sit prudens, etsi sit juncta formidini imprudenti, facit certitudinem moralem, seu prudentialem. Hæc ferè M. Mercorus.

Combinet modò meus Lector ea, quæ ex N. M. Merc. dedi. 6. §. 6. cum illis, quæ hic 323. ex eodem dedi, & colliget contradictionem; nam hic asserit idem esse probabile, ac moraliter certum; ibi autem asserit nihil opinativum esse posse certum: ergo sibi contradicit. Secundò colliget, quod cum M. Mercorus 1. p. art. 8. doceat satis esse, ut iudicium prudentiæ sit moraliter certum; rursus ut constat ex verbis nunc allatis, doceat probabile esse moraliter certum; ideo iterum sibi contradicit, dum negat, quod ultimum dictamen esse possit opinativum, seu probabile, nam adhuc ut tale, erit moraliter certum. Tertiò, quod dum pag. 19. dicat, quod certitudo moralis sit certitudo simpliciter, & absque omni dubietate, iterum sibi contradicit, nam certitudo moralis non excludit imprudentem formidinem; immò contradicit Divo Thom. 1. Ethic. & 2. 2. qu. 5. Thom. 60. art. 3. ad 1. neganti omnimodam certitudinem convenire materiæ morali. Quartò, quàm nulla sint ejus contra licitum usum cuiusvis opinionis certò probabilis practicæ, argumenta, ut constat ex ejus doctrinâ mox abiatâ, quâ asserit omne probabile esse moraliter certum; ergo dum negat licere sequi quamlibet probabilem, negat licere sequi quamlibet moraliter certam.

Probat 1. quia quælibet opinio certò N. probabilis practicæ est per se ipsam formaliter, & intransitive, seu ex sua formali essentia iudicium pugnans non tantum cum omni iudicio prudenti, sed etiam cum omni imprudenti iudicio peccati, etsi non pugnet cum omni imprudenti formidine peccati; sed

G

sed

N. 322. Arist. & S. Thom. ait, certum in moralibus idem esse ac verosimile, & probabile, quod sedulo tenendum. Probat autem 1. quia Arist. 1. Ethic. cap. 1. docens modum procedendi in scientiâ morali ait: Oportet grosse, & figuratè veritatem ostendere; glossat S. Thomas: Tom. III.

sed omne iudicium essentialiter pugnans cum iudicio peccati est iudicium essentialiter pugnans cum omni peccato; nam implicat peccatum sine cognitione intimante peccatum: ergo omnis opinio certo probabilis practice est per suam essentiam iudicium pugnans cum omni peccato; ergo est iudicium essentialiter connexum cum non peccato, atque adeo est certum certitudine prudentis adhesionis ad non peccatum, & exclusionis omnis peccati. Maior est, juxta nos, certa ex definitione opinionis probabilis practice, quæ non est nisi iudicium prudens de non peccato; & ita est prudens, ut non tantum omne iudicium prudens, aut imprudens peccati, sed etiam omnem prudentem peccati formidinem excludat. Rursus ea maior à Probabilistis negari non potest, nam dictam definitionem admittunt. Quod si à Probabilioristis negetur, dicam contra illos, quod sicut quælibet opinio certo probabilior practice est iudicium per se ipsum formaliter pugnans cum omni prudenti, & imprudenti iudicio peccati, etsi non cum imprudenti peccati formidine; ita, per me, quælibet certo probabilis erit tale iudicium; non enim sola probabilior est prudens, etsi sit prudentior; sed quælibet certo probabilis est iudicium prudens pugnans cum omni peccato.

N. 325. Confirmo: Implicat, ut peccet, qui operatur prudenter, & cum bonâ fide non peccati, aut honestatis: sed omnis opinio certo probabilis practice est intransitive iudicium prudens, & bona fides non peccati: ergo implicat, ut eam sequens peccet; ergo eam sequens est certus exercitæ certitudine prudentis adhesionis ad non peccatum, & repugnantia ad peccatum.

N. 326. Probatur 2. quia omne iudicium prudens est necessario certum: sed omnis certo probabilis est iudicium prudens: ergo omnis certo probabilis est iudicium certum. Maior probatur tum ex dictis sect. 6. & 7. quia prudentia est recta ratio agibilium; ergo est necessario, & indefectibiliter verum, sive veritate practica, quæ semper adest, sive veritate speculativa, quam etiam loquendo de actibus elicitis admisimus, & quidem gratis, cum ad præsens institutum non sit necessarium. Si ergo prudentia est necessario recta ratio agibilium, adeoque est iudicium necessario verum, eo ipso est certum, quod talis sit, nam omne quod est essenziale alicui, certo illi convenit: tum quia licet actus prudentia esse possit speculative falsus, omnis tamen est necessario practice verus: ergo certum est, quod omni actui prudentia con-

veniat veritas practica. Hinc est, quod licet plura moraliter certa sæpe sint in re falsa, omnia tamen sunt indefectibiliter vera, veritate prudentiali, & practica: ergo cum omnis opinio certo probabilis, aut probabilior, sit prudens, aut prudentior, omnis est certa certitudine veritatis practica, seu prudentiali, & implicat, ut qui ex fundamento certo gravi, aut graviori opinatur, non opinetur prudenter; etsi sæpe deficiat veritas speculativa, numquam tamen deficit practica.

Omitto plura argumenta, quibus vel Probabilistæ utrum licitum cuiusvis certo probabilioris suadent contra obligantes vel ad speculative certam, vel ad tutiorem: omnia enim probant quilibet certo probabilem, aut probabiliorē practice, esse certam certitudine prudentis adhesionis ad non peccatum, & repugnantia cum peccato; & hoc, ex essentia ipsius opinionis certo probabilis practice: ergo quilibet opinio practice probabilis est formaliter per se ipsam certa de non peccato formali, aut de honestate formali, si sit iudicium prudens honestatis formalis.

§. II.

Objectiones.

SUMMARIUM.

Obiectio, quia omnis probabilis est incerta, n. 328.

Dico esse incertam de veritate speculativa, seu de honestate materiali, & certam de honestate, & non peccato formali, n. 329-330.

Si certo speculative falsum potest esse practice verum, ut constat in iudicio inculpate falsi, multo magis incerto speculative falsum poterit esse certo practice verum, ib. & n. 331.

Obiectio, quia nullum probabile potest reddere securum operantem, n. 332.

Conscientia probabilis dicitur probabilis respectiva ad veritatem speculativam, etsi sit certa quoad practicam: hinc non nisi speculative, non practice, fallere potest operantem, n. 333.

Obijcies 1. ex P. Carden. tom. 3. d. 55. N. 328. & d. 56. n. 6. repugnare, ut certitudo reperiatur in ipsa opinione probabili, aut probabiliori, cum quilibet probabilis sit essentialiter incerta: reperitur quidem ea certitudo in dictamine conscientia dictante licitum usum opinionis probabilis practice; hoc enim dictamen nititur argumentis, aut moraliter saltem evidentibus, quæ trahit cap. N. 15. 16. 17.

Sed contra 1. quia quæro quæ certitudo con-

conveniat opinioni morali moraliter certe? Non veritatis speculativæ, nam sæpe hæc non inest; ergo veritatis practicæ: sicut ergo, licet moraliter certa, sit incerta de veritate speculativâ, est tamen essentialiter certa de veritate practicâ; ita dico de quâlibet certò probabili, quòd licet sit incerta de materiali peccato, aut honestate, est tamen certa de non peccato formali, aut de honestate formali.

N. 330. *P. Card.* Contra 2. quia evidenter probavi, quòd certitudo adhesionis ad non peccatum sit formaliter intrinseca cuique opinioni certò probabili practicæ, quia quælibet est formaliter, & intransitivè iudicium prudens de non peccato formali. Quare si P. Card. distingueret duplicem certitudinem, unam speculativam, seu de conformitate logicâ opinionis cum objecto à se enuntiato; aliam practicam, seu de conformitate morali opinionis certò probabilis cum regulis prudentiæ; & de conformitate actus per eam directi, cum eadem opinione, & regulis prudentiæ; clarè pateret posse opinionem practicam certò probabilem esse incertam quoad conformitatem logicam opinionis cum objecto à se enuntiato; & esse certam quoad conformitatem moralem sui, & objecti à se enuntiato cum regulis morum: eo modo, quo conscientia invincibiliter erronea non tantum est incerta de veritate practicâ, sed est certò falsa; caret enim conformitate speculativâ cum objecto enuntiato; & simul est certa de veritate practicâ sui, & objecti; habet enim conformitatem moralem cum regulis morum, & iisdem conformatur actum directum; etenim objectum ut est in iudicio invincibiliter erroneo, videtur conforme regulis morum. Sanè si certò falsum speculativè potest esse practicè verum, ut accidit in iudicio prudenti invincibiliter erroneo; multò magis incertò falsum speculativè, poterit esse practicè verum, ut accidit in omni opinione certò probabili practicæ.

N. 331. *M. Merc.* Ad id quod addit, certitudinem reperiri in dictamine conscientiæ reflexo supra probabilitatem, contra est 1. quia M. Mercorus 1. p. art. 14. & omnes Anti-Probabilistæ hoc negant; dicunt enim quòd ultimum iudicium conscientiæ, cum sit conclusio, nequeat esse certius præmissis, immò sequitur debiliorem; ergo cum una ex præmissis sit hæc, *Licet sequi minus probabilem practicè*, hæc autem sit tantum probabilis, vel ad sum-

mum probabilior, non autem certa; eo ipso ultimum dictamen ex eâ sequens non poterit esse certum. Vide quæ dixi *sect. 2. §. 1. n. 16.* Contra 2. quia dare volo, quòd sit certum dictamen reflexum, quatenus putò certum esse certitudine saltem respectivâ, seu respectu mei, quòd liceat sequi omnem minus, certò tamen probabilem practicè, ob rationes à nobis in hunc finem allatas; hoc tamen non probat, quòd ipsa opinio certò probabilis non sit formaliter per se ipsam etiam intransitivè certa, quatenus est iudiciū essentialiter prudens, ut constat ex definitione opinionis certò probabilis practicæ; atque adeo est essentialiter connexum cum non peccato formali, & repugnans peccato formali. An autem tale iudicium reflexum sit necessarium, dicam *disp. sequ.*

Objicies 2. ex P. de la Fuente *dis. 5. n. N.*

53. quòd dictamen opinabile, adeoque fallibile non possit esse certum, & elicatum ab habitu prudentiæ, & multò minùs possit ex se formaliter reddere operantem securum de usu suo prudenti, & licito; si enim fallibile est, accidere potest, ut ipsum sequens fallatur, & dum putat se prudenter agere, imprudenter agat.

N. 332. *Fuente.* Respondeo, quòd cum hoc dictamen sit certò probabile, eo ipso est per se formaliter connexum cum non peccato formali, & est per se formaliter prudens, ut immediatè dixi. Quare dum dicitur accidere posse, ut quis imprudenter agat, dum putat se prudenter agere: dico, quòd si putet ex certo gravi fundamento, repugnare, ut tunc imprudenter agat, nisi tò imprudenter sumatur pro falsitate speculativâ. Rectè autem notat *Herincx tom. 2. d. 4. n. 15.* quòd sicut conscientia invincibiliter errans, etsi sit certa, & vera practicè, dicitur invincibiliter errans, etiam si circa proprium suum ministerium non erret; est enim certa, & vera practicè, & tenemur eam sequi; dicitur autem errans, quia est speculativè falsa: ita ego dico, quòd conscientia probabilis, cum, juxta me, sit practicè certa, quatenus conformis regulis prudentiæ, adhuc tamen ea conscientia dicitur probabilis, quia non est speculativè certa de suo objecto, in quòd tendit, seu non est certa de veritate speculativâ sui, & objecti, ita ut objectum ita sit in iudicio conscientiæ, sicut est in re; & ita sit in re, ut est in iudicio conscientiæ; quòd ipsum docet *Herincx l. c. n. 24.*